

LECTIONES LATINAE
ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
Η εξεταστέα ύλη των Πανελλαδικών Εξετάσεων
Κείμενα-Μεταφράσεις-350 Ασκήσεις
για υποψηφίους
Φοιτητές Πανεπιστημίων

Επιμέλεια: Παναγιώτης Νταβαρίνος
Καθηγητής-Δρ. Φιλολόγος

ΑΘΗΝΑ 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

LECTIO III (3)	Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑΣ	σ. 3
LECTIO V (5)	ΕΝΑΣ «ΛΑΤΡΗΣ» ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ	5
LECTIO VI (6)	ΟΙ ΝΟΜΟΙ	8
LECTIO VII (7)	ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΧΕΙΜΩΝΙΑΣΜΑ	10
LECTIO XI (11)	Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Η ΚΑΡΧΗΛΟΝΑ	14
LECTIO XIII (13)	ΠΩΣ Η ΓΝΩΣΗ ΝΙΚΗΣΕ ΤΗ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ	17
LECTIO XIV (14)	ΕΝΑ ΦΟΒΕΡΟ ΟΝΕΙΡΟ	22
LECTIO XV (15)	ΤΑ ΗΘΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ	26
LECTIO XX (20)	ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ Ή ΠΩΣ Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ Ε- ΓΙΝΕ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ	29
LECTIO XXI (21)	ΠΩΣ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ PISAURUM	32
LECTIO XXII (22)	ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗ- ΤΙΚΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ 4 ΣΥΖΥΓΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ SUM ΚΑΙ POSSUM	36
LECTIO XXIII (23)	ΕΝΑΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	39
LECTIO XXIV (24)	ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΕΥΤΗ	44
LECTIO XXV (25)	ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑ- ΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΛΟΝΑ	48
LECTIO XXVI (26)	ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑ- ΤΩΝ-Β΄ ΟΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ	53
LECTIO XXVII (27)	ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΩΡΙΜΑΖΕΙ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ	56
LECTIO XXVIII (28)	ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΕΝΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗ ΔΟΥΛΟΥ	59
LECTIO XXIX (29)	Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ, Ο ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ	63
LECTIO XXX (30)	Ο ΔΙΚΙΝΙΟΣ ΜΟΥΡΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟ- ΛΗΣ	68
LECTIO XXXI (31)	Η ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ ΔΕ ΒΓΑΙΝΕΙ ΠΑΝΤΑ ΣΕ ΚΑΛΟ	71
LECTIO XXXII (32)	ΕΝΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	75
LECTIO XXXIII (33)	ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ-CONIUGATIO PE- RIPHRASTICA ET GERUNDIVUM	79
LECTIO XXXIV (34)	Ο ΣΚΙΠΙΩΝΑΣ Ο ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΡΧΟΙ	81
LECTIO XXXV (35)	ΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	85
LECTIO XXXVI (36)	ΜΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ	85
LECTIO XXXVII (37)	Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ	89
LECTIO XXXVIII (38)	Η ΜΟΙΡΑ ΤΗΣ ΚΑΙΚΙΛΙΑΣ	95
LECTIO XXXIX (39)	ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	99
LECTIO XL (40)	ΑΚΛΟΝΗΤΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ	100
LECTIO XLI (41)	ΜΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗ ΝΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΑΣ	104
LECTIO XLII (42)	Ο ΚΙΚΕΡΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ	108
LECTIO XLIII (43)	Η ΟΡΓΗ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ	113
LECTIO XLIV (44)	Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ	118
LECTIO XLV (45)	ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΠΤΕΡΩΝΕΙ ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΤΩΝ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΩΝ	121
LECTIO XLVI (46)	ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΜΠΑΙΝΕΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ	127
LECTIO XLVII (47)	Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΣ	131
LECTIO XLVIII (48)	ΤΟ ΕΛΑΦΙ ΤΟΥ ΣΕΡΤΩΡΙΟΥ	135
LECTIO XLIX (49)	Η ΠΟΡΚΙΑ ΚΑΙ Ο ΒΡΟΥΤΟΣ	139
LECTIO L (50)	ΤΑ ΑΝΤΩΝΥΜΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ	143
LECTIO LI (51)	SUMMA GRAMMATIKAE LATINAE	144

LECTIONES LATINAE-ΛΑΤΙΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

LECTIO III (3): Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑΣ

Cepheus et Cassiope Andromedam filiam habent. Cassiope, superba forma sua, cum Nymphis se comparat. Neptunus iratus ad oram Aethiopiae urget beluam marinam, quae incolis nocet. Oraculum incolis respondet: «regia hostia deo placet !» Tum Cepheus Andromedam ad scopulum adligat; belua ad Andromedam se movet. Repente Perseus calceis pennatis advolat; puellam videt et stupet forma puellae. Perseus hasta beluam delet et Andromedam liberat. Cepheus, Cassiope et incolae Aethiopiae valde gaudent.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ III

Ο Κηφέας και η Κασσιόπη έχουν κόρη την Ανδρομέδα. Η Κασσιόπη, περήφανη για την ομορφιά της, συγκρίνει τον εαυτό της με τις Νηρηίδες. Ο Ποσειδώνας οργισμένος στέλνει θαλάσσιο κήτος στην ακτή της Αιθιοπίας, το οποίο βλάπτει/αφανίζει τους κατοίκους. Το μαντείο απαντά στους κατοίκους: «βασιλικό σφάγιο αρέσει στον θεό». Τότε ο Κηφέας δένει την Ανδρομέδα σε έναν βράχο. Το κήτος κινείται προς την Ανδρομέδα. Ξαφνικά καταφθάνει πετώντας ο Περσέας με τα φτερωτά σανδάλια του. Βλέπει την κόρη και θαμπώνεται από την ομορφιά της κοπέλας. Ο Περσέας σκοτώνει το κήτος με δόρυ και ελευθερώνει την Ανδρομέδα. Ο Κηφέας, η Κασσιόπη και οι κάτοικοι της Αιθιοπίας χαίρονται πάρα πολύ.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ III

- **Cepheus**: Πρόκειται για όνομα με ελληνική προέλευση που ενσωματώθηκε στη λατινική γλώσσα. Σχηματίζει την κλητική ενικού σε -u (Cepheu) (όπως όλα τα ελληνικά κύρια ονόματα σε -eus. Το ίδιο ισχύει και για το Perseus).
- **Cassiope**: Ελληνικό όνομα που ενσωματώθηκε στη λατινική. Οι πτώσεις ονομαστική, όπως και η κλητική και η αφαιρετική, γενική και αιτιατική ενικού είναι Cassiope, Cassiopeae και Cassiopeae αντίστοιχως.
- **se comparat**: η αντωνυμία se αναφέρεται στο υποκείμενο (Cassiope) του ρήματος (comparat) της πρότασης «Cassiope...cum Nymphis se comparat» και επομένως έχουμε ευθεία αυτοπάθεια.
- **se movet**: Πρόκειται για ευθεία αυτοπάθεια, αφού η αντωνυμία se αναφέρεται στο υποκείμενο (belua) του ρήματος (movet) της πρότασης «belua...se movet».
- **filia**: το ουσιαστικό ανήκει στα «substantiva mobilia» (filius = γιος, filia = κόρη). Η δοτική και η αφαιρετική πληθυντικού είναι filiis και filiabus, για να διακρίνεται από τις αντίστοιχες πτώσεις του αρσενικού (filiis filiabusque =κόρες και γιοί), όταν χρειάζεται να γίνει διάκριση από τις αντίστοιχες πτώσεις του αρσ. filius.
- **deo**: ανήκει στα ανώμαλα ουσιαστικά της β' κλίσης. Η κλητική ενικού είναι deus και dīve. Στον πληθυντικό αριθμό, εκτός από την αιτιατική, σχηματίζει διπλούς και τριπλούς τύπους.
- **noceo**: συντάσσεται με δοτική= βλάπτω, αφανίζω.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ III

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν και να τονιστούν οι σωστοί τύποι της οριστικής του ενεστώτα:

Nos filiam habe.....

Belua incolis noce.....
Vos puellam vide.....
Ego formā puellae stupe.....
Tu beluam hastā dele.....
Ille valde gaude.....
Deis hostiae place.....
Nos scopulum vide.....
Tu Andromedam vide.....
Vos filiam habe.....

Λύση

Nos filiam habemus
Beluae incolis nocent
Vos puellam videtis
Ego forma puellae stupeo
Tu beluam hastā deles
Ille valde gaudet
Deis hostiae placent
Nos scopulum videmus
Tu Andromedam vides
Vos filiam habetis

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστοί τύποι των ουσιαστικών και επιθέτων:

Nymph..... Cassiopen (αιτ.) non amant.
Belua Neptun..... incol..... nocet.
Incolae (αρσ.) barbar..... sunt.
Deo regi..... hosti..... dant (do δίνω).
Perseus calce..... (πληθ.) pennat..... habet.

Λύση

Nymphae Cassiopen (αιτ.) non amant.
Belua Neptuni incolis nocet.
Incolae (αρσ.) barbari sunt.
Deo regiam hostiam dant (do δίνω).
Perseus calceos (πληθ.) pennatos habet.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει συντακτική αναγνώριση των τύπων:

ad oram, puellae, hastā.

Λύση

ad oram: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει την κίνηση (κατεύθυνση) σε τόπο.

Εξαρτάται από το ρήμα urget.

puellae: γενική κτητική στη λέξη forma.

hastā: αφαιρετική οργανική του οργάνου στο ρήμα delet.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστεί στα λατινικά η πρόταση:

Ο Περσέας καταφθάνει πετώντας στην Αιθιοπία και ελευθερώνει την κόρη του Κηφέα.

Λύση

Perseus ad (in) Aethiopiam advolat et filiam Cephei liberat.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΙΙΙ

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

- i. **filiam**: η δοτική πληθυντικού
- ii. **beluam**: η γενική ενικού
- iii. **incolis**: η αιτιατική ενικού
- iv. **scopulum**: η αιτιατική πληθυντικού
- v. **calceis**: η αιτιατική ενικού
- vi. **puellae**: η αφαιρετική πληθυντικού
- vii. **hasta**: η δοτική ενικού
- viii. **se**: η ονομαστική ενικού του α΄ προσώπου
- ix. **deo**: η γενική πληθυντικού

Λύση

filiam: **filiis** (**filiabus**: σε αντιδιαστολή προς το αρσ. **filiis**)

beluam: **beluae**

incolis: **incolam**

scopulum: **scopulos**

calceis: **calceum**

puellae: **puellis**

hasta: **hastae**

se: **ego**

deo: **deorum και deum**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙ

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τα ακόλουθα ρήματα:

- i. **habent**: β΄ ενικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- ii. **urget**: γ΄ πληθυντικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- iii. **nocet**: α΄ ενικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- iv. **respondet**: α΄ πληθυντικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- v. **adligat**: β΄ πληθυντικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- vi. **videt**: γ΄ πληθυντικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- vii. **liberat**: β΄ πληθυντικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα
- viii. **gaudent**: το β΄ ενικό της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα

Λύση

habent: **habes**

urget: **urgent**

nocet: **noceo**

respondet: **respondemus**

adligat: **adligatis**

videt: **vident**

liberat: **liberatis**

gaudent: **gaudes.**

LECTIO V (5): ΕΝΑΣ «ΛΑΤΡΗΣ» ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ

Silius Italicus, poeta epicus, vir clarus erat. XVII (septendecim) libri eius de bello Punico secundo pulchri sunt. Ultimis annis vitae suae in Campania se tenebat. Multos in illis locis agros possidebat. Silius animum tenerum habebat. Gloriae Vergili studebat ingeniumque eius fovebat. Eum ut puer magistrum honorabat. Monumentum eius, quod Neapoli iacebat, pro templo habebat.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ V

Ο Σίλιος Ιταλικός, ο επικός ποιητής, ήταν ένδοξος άνδρας. Τα 17 βιβλία του για τον δεύτερο καρχηδονιακό πόλεμο είναι όμορφα. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του παρέμενε (έμενε μόνιμα) στην Καμπανία. Σε εκείνους τους τόπους κατείχε πολλούς αγρούς. Ο Σίλιος είχε ευαίσθητη ψυχή. Τη δόξα του Βιργιλίου επεδίωκε και περιέβαλε με αγάπη το πνεύμα του. Αυτόν τιμούσε, όπως ο μαθητής τον δάσκαλο (τιμά). Το μνημείο του, το οποίο βρισκόταν στη Νεάπολη, το θεωρούσε σαν ναό.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ V

- **se tenebat:** η αντωνυμία se αναφέρεται στο υποκείμενο (Silius) του ρήματος (tenebat) της πρότασης «Ultimis annis...se tenebat» και επομένως έχουμε ευθεία αυτοπάθεια.
- **me teneo:** παραμένω, μένω μόνιμα.
- **locis:** το ουσιαστικό locus -i (αρσενικό στον ενικό) στον πληθυντικό αριθμό κλίνεται σαν αρσενικό loci -orum, όταν σημαίνει χωρία βιβλίου και σαν ουδέτερο loca -orum, όταν σημαίνει τόποι, τοποθεσίες (ετερογενές).
- **Neapoli:** σχηματίζει, ως εξαίρεση, την αιτιατική του ενικού σε -im (Neapolim) και την αφαιρετική του ενικού σε -i (Neapoli).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ V

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά των καταλήξεων με το ρήμα στον παρατατικό. Να προσέξετε τον τονισμό!

Ego pulchr..... (πληθ.) libr..... habe.....

Nos epistulam poetae tene..... . Illi magn..... (εν.) agr..... posside..... . Vos pulchr..... (εν.) libr..... habe.....

Tu litteris pulchr..... stude..... (litterae, πληθ., γράμματα, γραμματεία).

Nos templa sacr..... honora.....

Δύση

Ego pulchros libros habebam.

Nos epistulam poetae tenebamus. Illi magnum agrum possidebant. Vos pulchrum librum habebatis.

Tu litteris pulchris studebas.

Nos templa sacra honorabamus.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Η πρόταση ultimis...tenebat να ξαναγραφεί με το ρήμα στα υπόλοιπα πρόσωπα της οριστικής του παρατατικού και με τις απαραίτητες μετατροπές του suae και se π.χ.

Ultimis annis vitae meae in Campaniā me tenebam.

Δύση

Ultimis annis vitae tuae in Campaniā te tenebas.

Ultimis annis vitae nostrae in Campaniā nos tenebamus.

Ultimis annis vitae vestrae in Campaniā vos tenebatis.

Ultimis annis vitae suae in Campaniā se tenebant.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Ingenium eius fovebat: Να αντικατασταθεί το eius με τον κατάλληλο τύπο της αντωνυμίας suus -a -um. Ποια η διαφορά στη σημασία;

Λύση

Ingenium suum fovebat.

Η λέξη suum, ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός στο ingenium, αναφέρεται πια στον Σίλιο τον Ιταλικό (Silius Italicus) και όχι στον Βιργίλιο (Vergilius), στον οποίο αναφερόταν η παραπάνω πρόταση με τη χρήση της λέξης eius.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ V

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- i. poeta:** η γενική πληθυντικού
- ii. bello:** η αιτιατική πληθυντικού
- iii. locis:** η γενική πληθυντικού
- iv. ultimis:** η αιτιατική ενικού στο θηλυκό γένος
- v. ingenium:** η ονομαστική πληθυντικού
- vi. puer:** η δοτική ενικού
- vii. agros:** η κλητική ενικού
- viii. eum:** η αφαιρετική πληθυντικού
- ix. Neapoli:** η αιτιατική ενικού

Λύση

poeta: **poetarum**

bello: **bella**

locis: **locorum**

ultimis: **ultimam**

ingenium: **ingenia**

puer: **puero**

agros: **ager**

eum: **eis (iis, is)**

Neapoli: **Neapolim**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- i. sunt:** το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού.
- ii. tenebat:** το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα.
- iii. possidebat:** το α' πληθυντικό πρόσωπο στον ίδιο χρόνο και έγκλιση.
- iv. habebat:** το β' πληθυντικό πρόσωπο στον ίδιο χρόνο και έγκλιση.
- v. fovebat:** το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής ενεργητικού ενεστώτα.
- vi. honorabat:** το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα.
- vii. iacebat:** το β' πληθυντικό πρόσωπο στον ίδιο χρόνο και έγκλιση.
- viii. studebat:** το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα.

Λύση

sunt: **erant**

tenebat: **teneo**

possidebat: **possidebamus**

habebat: **habebatis**

fovebat: **foves**

honorabat: **honorant**

iacebat: **iacebatis**

studebat: **studes.**

LECTIO VI (6): ΟΙ ΝΟΜΟΙ

In ea civitate, quam leges continent, boni viri libenter leges servant. Lex enim est fundamentum libertatis, fons aequitatis. Mens et animus et consilium et sententia civitatis posita est in legibus. Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine lege non stat. Legum ministri sunt magistratus, legum interpretes iudices, legum denique omnes servi sumus: sic enim liberi esse possumus.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VI

Σε αυτήν την πολιτεία, την οποία συγκρατούν οι νόμοι, οι καλοί άνδρες (πολίτες) πρόθυμα τηρούν τους νόμους. Γιατί ο νόμος είναι το θεμέλιο της ελευθερίας, η πηγή της δικαιοσύνης. Ο νους και η ψυχή και η σκέψη και η κρίση της πολιτείας βρίσκονται στους νόμους. Όπως τα σώματά μας χωρίς την ψυχή (δεν στέκονται/υπάρχουν), έτσι και η πολιτεία χωρίς τον νόμο δεν στέκεται/υπάρχει. Οι άρχοντες είναι θεράποντες των νόμων, οι δικαστές (είναι) ερμηνευτές των νόμων και τελικά όλοι (εμείς) είμαστε υπηρέτες των νόμων: γιατί έτσι μπορούμε να είμαστε ελεύθεροι.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VI

- **civitate, libertatis**: τα παραπάνω ουσιαστικά σχηματίζουν τη γενική πληθυντικού και σε -um και σε -ium. (civitatum και civitatum, libertatum και libertatum).
- **aequitatis**: το ουσιαστικό, ως αφηρημένη έννοια, δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Civitas libera, corpus nostrum: να κλιθούν μαζί.

Λύση

Ενικός Αριθμός Πληθυντικός Αριθμός

Ονομ.	civitas libera	civitates liberae
Γεν.	civitatis liberae	civitatum/civitatum liberarum
Δοτ.	civitati liberae	civitatum liberis
Αιτ.	civitatem liberam	civitates/civitatis liberas
Κλητ.	civitas libera	civitates liberae
Αφαιρ.	civitate liberā	civitatum liberis

Ενικός Αριθμός Πληθυντικός Αριθμός

Ονομ.	corpus nostrum	corpora nostra
Γεν.	corporis nostri	corporum nostrorum
Δοτ.	corpori nostro	corporibus nostris
Αιτ.	corpus nostrum	corpora nostra
Κλητ.	corpus	corpora
Αφαιρ.	corpore nostro	corporibus nostris

Η συνεκφορά δεν έχει κλητική λόγω της αντωνυμίας.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά των καταλήξεων:

Nos bon..... leg..... (πληθ.) servamus.

Civitas sine libert..... misera est.

Mens iudic..... (πληθ.) liber..... est.

Vos aequitat..... amatis.

Graeci libertat..... amant.
Iudex leg..... (εν.) interpre..... est.

Λύση

Nos bonas leges (πληθ.) servamus.

Civitas sine libertate misera est.

Mens iudicium (πληθ.) libera est.

Vos aequitatem amatis.

Graeci libertatem amant.

Iudex legis (εν.) interpretis est.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Ποιος ρηματικός τύπος παραλείπεται μετά το sine mente;

Λύση

Μετά το sine lege παραλείπεται το ρήμα non stant.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μετατρέψετε τα επίθετα στις παρακάτω προτάσεις σε αναφορικές προτάσεις. Π.χ.
civitas libera = civitas, quae libera est.

lex valida=

consilium bonum=

mens infirma=

iudex liber=

Λύση

lex valida = **lex, quae valida est.**

consilium bonum = **consilium, quod bonum est.**

mens infirma = **mens, quae infirma est.**

iudex liber = **iudex, qui liber est.**

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι παρακάτω προτάσεις:

Οι Έλληνες ήσαν υπηρέτες των νόμων.

Οι νόμοι είναι η πηγή της ελευθερίας.

Λύση

Graeci legum servi erant.

Leges fons libertatis sunt.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

i. **leges**: η αφαιρετική ενικού

ii. **fundamentum**: η αιτιατική πληθυντικού

iii. **libertatis**: η αιτιατική ενικού

iv. **fons**: η γενική πληθυντικού

v. **corpora**: η αιτιατική ενικού

vi. **civitas**: η γενική πληθυντικού

vii. **iudices**: η ονομαστική ενικού

viii. **ea**: η αιτιατική ενικού του ουδετέρου γένους.

ix. **quam**: η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό.

- x. **liberi**: η γενική πληθυντικού στο θηλυκό γένος.
xi. **omnes**: η αφαιρετική ενικού στο ουδέτερο γένος.

Λύση

leges: **lege**

fundamentum: **fundamenta**

libertatis: **libertatem**

fons: **fontium**

corpora: **corpus**

civitas: **civitatum/ civitatum**

iudices: **iudex**

ea: **id**

quam: **quas**

liberi: **liberarum**

omnes: **omni**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για καθένα από τα παρακάτω ρήματα:

- i. **servant**: το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού.
- ii. **est**: το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού και το απαρέμφατο του ενεστώτα.
- iii. **stat**: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και του παρατατικού.
- iv. **possumus**: το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και του παρατατικού.

Λύση

servant: **servabat**

est: **eratis/ esse**

stat: **stant / stabant**

possumus: **potest / poterat.**

LECTIO VII (7): ΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΞΕΧΕΙΜΩΝΙΑΣΜΑ

Caesar propter frumenti inopiam legiones in hibernis multis conlocat. Ex quibus quattuor in Nerviiis hiemare iubet et tribus imperat in Belgis remanere. Legatos omnes frumentum in castra importare iubet. Milites his verbis admonet: «Hostes adventare audio; speculatores nostri eos prope esse nuntiant. Vim hostium cavere debetis; hostes enim de collibus advolare solent et caedem militum perpetrare possunt».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VII

Ο Καίσαρας εξαιτίας της έλλειψης δημητριακών εγκαθιστά τις λεγεώνες (του) σε πολλά χειμερινά στρατόπεδα. Διατάζει τέσσερις από αυτές να ξεχειμωνιάσουν στη χώρα των Νερβίων και διατάζει τρεις να παραμείνουν στη χώρα των Βέλγων. Δίνει εντολή σ' όλους τους διοικητές των λεγεώνων να μεταφέρουν σιτάρι στο στρατόπεδό (τους). Συμβουλεύει τους στρατιώτες (του) με τα εξής λόγια: «Πληροφορούμαι ότι οι εχθροί πλησιάζουν· οι ανιχνευτές μας αναγγέλλουν ότι αυτοί είναι κοντά. Οφείλετε/Πρέπει να φυλάγεστε από τη δύναμη των εχθρών· γιατί οι εχθροί συνηθίζουν να (εξ)ορμούν από τους λόφους και μπορούν να κατασφάξουν τους στρατιώτες (μας).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VII

- **propter inopiam**: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο ρήμα conlocat.
- **Ex quibus**:- Η αντωνυμία quibus βρίσκεται μετά από ισχυρό σημείο στίξης και, εφόσον δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση στην περίοδο, εισάγει κύρια πρόταση και

- ισοδυναμεί με τη δεικτική αντωνυμία : eis.- εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του διηρημένου όλου. Ισοδύναμη έκφρασή του αποτελεί η γενική διααιρετική.
- Η διαφορά σύνταξης ανάμεσα στα **iubeo-impero**: **iubeo**+τελικό απαρέμφατο **impero** + δοτική + τελικό απαρέμφατο.
 - **tribus**: η κλίση του απόλυτου αριθμητικού επιθέτου **tres, tres, tria**.
 - **castra**: ετερόσημο. Στον ενικό **castrum -i** = φρούριο, οχυρό, στον πληθυντικό **castra -orum** = στρατόπεδο.
 - **Vim**: ελλειπτικό ουσιαστικό.
 - **solent**: ημιαποθετικό ρήμα soleo, solitus sum, solitum, solēre 2.
 - **possunt**: ανώμαλο ρήμα. Στον **ενεστώτα, παρατατικό** και **μέλλοντα** κλίνεται όπως το **sum**. Όμως, όταν ο τύπος του sum ξεκινά από **s**, διπλασιάζει το **s**, ενώ, όταν ο τύπος του sum ξεκινά από **e**, προηγείται το **t**.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
pos-sum	pot-eram	pot-ero
pot-es	pot-eras	pot-eris
pot-est	pot-erat	pot-erit
pos-sumus	pot-eramus	pot-erimus
pot-estis	pot-eratis	pot-eritis
pos-sunt	pot-erant	pot-erunt

- **avis(29)**, **navis(23)**, **collis(7)**, **unquis(49)**, **rete(8)**: παρουσιάζουν 2πλη αφαιρετική ενικού σε-e/-i, **caedes(7,16)**, **clades(11)**, **mensis(28)**: ως ισοσύλλαβα σχηματίζουν τη γενική πληθυντικού -ium **collis**, **postis(34)**, **mensis**, **hostis(7,31)**, **familiaris(17)**, **unquis(49)**, **pugillares(8)**, **penates(43)**:αν και ισοσύλλαβα, είναι (ή απαντούν στα κείμενα ως) αρσενικά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να κλιθούν τα ουσιαστικά collis και caedes.

Λύση

collis, caedes

Ενικός Αριθμός Πληθυντικός Αριθμός

Ονομ.	collis	caedes
Γεν.	collis	caedis
Δοτ.	colli	caedi
Αιτ.	collem	caedem
Κλητ.	collis	caedes
Αφαιρ.	colle/i	caede

Ενικός Αριθμός Πληθυντικός Αριθμός

Ονομ.	colles	caedes
Γεν.	collium	caedium/-um
Δοτ.	collibus	caedibus
Αιτ.	colles/-is	caedes/-is
Κλητ.	colles	caedes

Αφαιρ. collibus caedibus

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί ο σωστός τύπος του απαρεμφάτου:

Epistulam possumus (**porto**).

Justitiā debebant (**certo**).

Gloriae debet miles (**studeo**).

Ingenium Vergili debent (**foveo**).

Amicum poteras (**admoneo**).

Λύση

Epistulam **portare** possumus (porto).

Justitiā **certare** debebant (certo).

Gloriae **studere** debet miles (studeo).

Ingenium Vergili **fovere** debent (foveo).

Amicum **admonere** poteras (admoneo).

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί ο σωστός τύπος του υποκειμένου του απαρεμφάτου:

Puto desiderāre Romam (**poeta**).

Speculator nuntiat castra oppugnāre (**hostes**).

..... amicam (-um) esse putas (**ego**).

..... amicum (-am) esse puto (**tu**).

Λύση

Puto **poetam** desiderāre Romam (poēta).

Speculator nuntiat **hostes** castra oppugnāre (hostes).

Me amicam (-um) esse putas (ego).

Te amicum (-am) esse puto (tu).

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Ποια άλλα ουσιαστικά όπως το **castra** και **hiberna** γνωρίζετε (που απαντούν δηλαδή μόνο στον πληθυντικό ή που έχουν διαφορετική σημασία στον πληθυντικό);

Λύση

insidiae -arum = ενέδρα, δόλος, τέχνασμα -> έχει μόνο πληθυντικό

supplicia -orum = ικεσίες, προσευχές, λατρεία – **supplicium -ii/-i** = τιμωρία, ποινή

locus -i = τόπος, στον πληθυντικό **loci -orum** = χωρία βιβλίου και **loca -orum** = τόποι ετερογενές

frumentum -i = δημητριακά, στάρι, **frumenta -orum** = τα γεννήματα

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Σε τι διαφέρουν από συντακτική άποψη οι προσδιορισμοί **in castra** και **in hibernis**;

Λύση

in castra: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο (in + αιτιατική) στο importare.

in hibernis: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει στάση σε τόπο (in + (τοπική) αφαιρετική) στο conlocat.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ VII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι πτώσεις που ζητούνται:

Caesar: η δοτική ενικού
legiones: η αφαιρετική ενικού
tribus: η αιτιατική πληθυντικού στο ουδέτερο
milites: η ονομαστική ενικού
his: η γενική ενικού
speculatores: η γενική πληθυντικού
eos: η αιτιατική ενικού στο αρσενικό
hostes: η αιτιατική πληθυντικού
collibus: η γενική πληθυντικού
caedem: η αφαιρετική ενικού

Λύση

Caesar: η δοτική ενικού -> **Caesari**
legiones: η αφαιρετική ενικού -> **legione**
tribus: η αιτιατική πληθυντικού στο ουδέτερο -> **tria**
milites: η ονομαστική ενικού -> **miles**
his: η γενική ενικού -> **huius**
speculatores: η γενική πληθυντικού -> **speculatorum**
eos: η αιτιατική ενικού στο αρσενικό -> **eum**
hostes: η αιτιατική πληθυντικού -> **hostes/-is**
collibus: η γενική πληθυντικού -> **collium**
caedem: η αφαιρετική ενικού -> **caede**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να τεθούν οι τύποι στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

legiones, quibus, milites, verbis, hostes, eos, collibus, militum.

Λύση

legiones -> **legionem**
quibus -> **qua**
milites -> **militem**
verbis -> **verbo**
hostes (το δεύτερο) -> **hostis**
eos -> **eum**
collibus -> **colle/-i**
militum -> **militis**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

conlocat, iubet, admonet, nuntiant: να γράψετε το β' ενικό και α' πληθυντικό των ρημάτων στον ενεστώτα και τον παρατατικό και στη συνέχεια να δώσετε για το καθένα το απαρέμφατο ενεστώτα.

Λύση

conlocat: **conlocas/conlocamus, conlocabas/conlocabamus, conlocare** και με αφομοίωση **collocas/collocamus, collocabas/collocabamus, collocare**
iubet: **iubes/iubemus, iubebas/iubebamus, iubere**
admonet: **admones/admonemus, admonebas/admonebamus, admonere**
nuntiant: **nuntias/nuntiamus, nuntiabas/nuntiabamus, nuntiare**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Possunt: να κλιθεί η οριστική ενεστώτα και παρατατικού.

Λύση

Ενεστώτας Παρατατικός

possum	poteram
potes	poteras
potest	poterat
possumus	poteramus
potestis	poteratis
possunt	poterant .

LECTIO XI (11): Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

Hannibal, dux Carthaginiensis, VI et XX annos natus, omnes gentes Hispaniae bello superavit et Saguntum vi expugnavit. Postea Alpes, quae Italiam ab Gallia seiungunt, cum elephantis transiit. Ubi in Italia fuit, apud Ticinum, Trebiam, Trasumenum et Cannas copias Romanorum profligavit et delevit. Populus Romanus cladem Cannensem pavidus audivit. In agro Falerno Hannibal ex insidiis Fabii Maximi se expedit. Postquam XIV annos in Italia complevit, Carthaginienses eum in Africam revocaverunt. Ibi Hannibal bellum cum Romanis componere frustra cupivit. Denique cum P. Scipione apud Zamam dimicavit, sed Romani victoriam reportaverunt.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XI

Ο Αννίβας, ο Καρχηδόνιος στρατηγός, σε ηλικία 26 χρόνων νίκησε στον πόλεμο όλα τα έθνη της Ισπανίας και κυρίευσε με τη βία το Σάγουντο. Έπειτα πέρασε με ελέφαντες πάνω από τις Άλπεις, που χωρίζουν την Ιταλία από τη Γαλατία. Μόλις βρέθηκε στην Ιταλία, κατατρόπωσε κι εξολόθρευσε τις ρωμαϊκές στρατιές (ή τις στρατιωτικές δυνάμεις των Ρωμαίων) στον ποταμό Τίκινο, στον ποταμό Τρεβία, στη λίμνη Τρασιμένη και στις Κάννες. Οι Ρωμαίοι πληροφορήθηκαν έντρομοι την καταστροφή στις Κάννες. Ο Αννίβας ξέφυγε από την ενέδρα του Φαβίου Μαξίμου στον Φαλερνό αγρό. Αφού συμπλήρωσε 14 χρόνια στην Ιταλία, οι Καρχηδόνιοι τον ανακάλεσαν στην Αφρική. Εκεί ο Αννίβας μάταια επιδίωξε να τελειώσει με συνθήκη τον πόλεμο με τους Ρωμαίους. Τελικά, αγωνίστηκε με τον (ή ενάντια στον) Πόπλιο Σκιπίωνα στη Ζάμα, αλλά τη νίκη την κέρδισαν οι Ρωμαίοι.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XI

- **Natus:** μετοχή παρακειμένου του ρήματος nascor, natus sum, **natum**, nasci 3 (αποθ.), το οποίο σχηματίζει ανώμαλα τη μετοχή μέλλοντα (nasciturus) από το θέμα του ενεστώτα, όπως και τα: orior>oriturus (10, 48), **morior>moriturus** (23, **38**), **pario>pariturus** (43), **ruo>ruiturus** (31).
- **Vi:** ουσιαστικό της γ' κλίσης, το οποίο είναι ελλειπτικό.
- **Alpes:** ουσιαστικό της γ' κλίσης, το οποίο απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό.
- **Elephantis:** Το ουσιαστικό ανήκει στα αφθονούντα και κλίνεται σύμφωνα με τη β' αλλά και τη γ' κλίση (ετερόκλιτο)..
- **Copias:** το ουσιαστικό είναι α' κλίσης και ετερόσημο, στον ενικό σημαίνει (coria) αφθονία, ενώ στον πληθυντικό (coriae) στρατιωτικές δυνάμεις.
- **Cannas:** (Cannae) το ουσιαστικό είναι α' κλίσης και απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό (plurale tantum).
- **Insidiis:** (insidiae) το ουσιαστικό είναι α' κλίσης και απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό (plurale tantum).
- **Trebiam:** το ουσιαστικό είναι κύριο όνομα της α' κλίσης και είναι γένους αρσενικού ως όνομα ποταμού.
- **Fabii:** τα λατινικά κύρια ονόματα, όπως και το προσηγορικό (=κοινό, μη αφηρημένο ουσιαστικό) filius, filii, σχηματίζουν τη γενική ενικού σε -ii και -i και στην κλητική ενικού συναιρούν την κατάληξη -ie σε -i.

- **Carthaginienses:** απαντά 1) ως επίθετο (Carthaginiensis, Carthaginiensis, Carthaginiense) που προσδιορίζει το *dux* και 2) ως ουσιαστικό (Carthaginiensis, Carthaginiensis) προσηγορικό ως υποκείμενο του ρήματος *revocaverunt*.

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ:

ΣΤΑΣΗ ΣΕ ΤΟΠΟ

- *in* + (τοπική) αφαιρετική π.χ. Hannibal in Africā est.
- απρόθετη αφαιρετική (για όνομα πόλης ή μικρού νησιού τριτόκλιτο ή πληθυντικού αριθμού ανεξαρτήτως κλίσης) π.χ. Hannibal Carthagine est και Hannibal Athenis est
- απρόθετη γενική (για όνομα πόλης ή μικρού νησιού πρωτόκλιτο ή δευτερόκλιτο ενικού αριθμού και *domus*) π.χ. Hannibal Romae est και Hannibal domi est.

ΚΙΝΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΠΟ

- *in* + αιτιατική π.χ. Hannibal in Asiam it. (κίνηση και άφιξη)
- *ad* + αιτιατική π.χ. Hannibal ad Italiam it. (κίνηση και προσέγγιση)
- απρόθετη αιτιατική (για όνομα πόλης ή μικρού νησιού και *domus*) π.χ. Hannibal Romam it και π.χ. Hannibal Athenas it και Hannibal domum it.

ΚΙΝΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΠΟ (ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ)

- *ex* + (κυρίως) αφαιρετική π.χ. Hannibal ex Asiā venit.
- *de* + (κυρίως) αφαιρετική π.χ. Hannibal de Asiā venit.
- *a(b)* + (κυρίως) αφαιρετική π.χ. Hannibal ab Asiā venit.
- απρόθετη αφαιρετική (για όνομα πόλης ή μικρού νησιού και *domus*) π.χ. Hannibal Romā venit και Hannibal Athenis venit και Hannibal domo venit.

Transi it: Το ρήμα σχηματίζεται από την πρόθεση *trans* και το ρήμα *eo*, το οποίο έχει δύο θέματα: ε εμπρός από τα φωνήεντα a, o, u και i εμπρός από σύμφωνο ή το φωνήεν i.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστές καταλήξεις του παρακειμένου. Προσοχή στον τονισμό!

Carthaginienses Saguntum expugnāv..... .

Nos Romanos bello superāv.....

Carthaginienses Alpes transi..... .

Vos exercitum profligāv..... et delev..... .

Tu XIV annos in Italia complev..... .

Romani diu principes (κύριοι) terrarum fu.....

Nos ducem ex Italiā revocāv.....

Vos apud Cannas dimicāv.....

Λύση

Carthaginienses Saguntum expugnāv**erunt** /-ere.

Nos Romanos bello superāv**imus**.

Carthaginienses Alpes transi**erunt**/-ere.

Vos exercitum profligāv**istis** et delev**istis**.

Tu XIV annos in Italia complev**istis**

Romani diu principes (κύριοι) terrarum fuer**unt**/-ere.

Nos ducem ex Italiā revocāv**imus**

Vos apud Cannas dimicāv**istis**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να σχηματιστούν τρεις προτάσεις με τα ρήματα *transfero*, *claudio*, *compono* στο απαρέμφατο, με ρήμα εξάρτησης το *cupio*.

Λύση

Caesar legatos frumentum in castra transfere cupit.

Caesar belli portas claudere cupiebat.

Romani bellum componere cupiunt.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Omnes gentes: Να κλιθούν μαζί.

Λύση

	Singularis	Pluralis
Nominativus	omnis gens	omnes gentes
Genetivus	omnis gentis	omnium gentium
Dativus	omni genti	omnibus gentibus
Accusativus	omnem gentem	omnes gentes/is
Vocativus	omnis gens	omnes gentes
Ablativus	omni gente	omnibus gentibus

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να τονιστούν οι λέξεις:

Hannibalis

Hispaniae

Elephas

Trebiam

Ticinum.

Λύση

Hann**i**balis

Hispan**a**iae

Elephas

Tre**b**iam

Tic**i**num.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να χαρακτηριστούν συντακτικά οι τύποι: *vi* (πρβ. *βίβειλλον τό χωρίον*)• *cum elephantis* (πρβ. *κατέπλευσεν ναυσίν εἴκοσι*).

Λύση

Vi: απλή αφαιρετική οργανική του τρόπου στο *expugnabit*.

Cum elephantis: εμπρόθετος προσδιορισμός της συνοδείας στο *transiit*.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω ονόματα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

dux

annos

gentes

bello

vi

elephantis

copias

Populus

cladem

agro

victoriam

Δύση

duces

annum

gentem

bellis

viribus

elephantō (β' κλίση) elephantē (γ' κλίση)

copiam

Populi

clades/-is

agris

victorias

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφέρετε τα επίθετα στην αντίστοιχη πτώση του άλλου αριθμού και στα τρία γένη.

Omnes

Cannensem

Falerno

Δύση

Αρσενικό Θηλυκό Ουδέτερο

Omnem Omnem Omne

CannensesCannensesCannensia

Falernis Falernis Falernis.

LECTIO XIII (13): ΠΩΣ Η ΓΝΩΣΗ ΝΙΚΗΣΕ ΤΗ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ

Sulpicius Gallus legatus Luci Aemili Pauli erat, qui bellum adversus Persen regem gerebat. Serena nocte subito luna defecerat; ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat et exercitus fiduciam amiserat. Tum Sulpicius Gallus de caeli ratione et de stellarum lunaeque statu ac motibus disputavit eoque modo exercitum alacrem in pugnam misit. Sic liberales artes Galli aditum ad illustram illam Paulianam victoriam dederunt. Quia ille metum exercitus Romani vicerat, imperator adversarios vincere potuit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIII

Ο Σουλπίκιος Γάλλος ήταν ύπαρχος του Λεύκιου Αιμίλιου Παύλου, ο οποίος διεξήγε πόλεμο εναντίον του βασιλιά Περσέα. Μια ξάστερη νύχτα, ξαφνικά η σελήνη είχε

χαθεί (είχε πάθει έκλειψη)· εξαιτίας του ξαφνικού παράξενου και φοβερού θεάματος, τρόμος είχε καταλάβει τις ψυχές των στρατιωτών και ο στρατός είχε χάσει την αυτοπεποίθησή του (το ηθικό του). Τότε ο Σουλπίκιος Γάλλος μίλησε για τη φύση του ουρανού και τη στάση και τις κινήσεις των αστεριών και της σελήνης, και μ' αυτό τον τρόπο έστειλε τον στρατό στη μάχη με αναπτρωμένο το ηθικό (ή πρόθυμο). Έτσι οι ελευθέρια τέχνες του Γάλλου άνοιξαν τον δρόμο για εκείνη τη λαμπρή νίκη του Παύλου. Επειδή εκείνος είχε νικήσει τον φόβο του ρωμαϊκού στρατού, ο στρατηγός μπόρεσε να νικήσει τους αντιπάλους.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIII

- **Sulpicius, Lucius Aemilius**: σχηματίζουν τη γενική του ενικού σε -ii και -i (με συναίρεση): Sulpicii / Sulpici, Lucii Aemilii / Luci Aemili και την κλητική του ενικού σε -i αντί -ie: Sulpici, Luci, Aemili, ως κύρια ονόματα σε -ius, γνήσια Λατινικά.
- **Perses**: ως ελληνικό πρωτόκλιτο όνομα, κύριο, σχηματίζει κατά την κλίση του στη λατινική μερικές πτώσεις του ενικού αριθμού όπως και στην αρχαία ελληνική.

Ενικός αριθμός

Όνομ. Perses

Γεν. Persae

Δοτ. Persae

Αιτ. Persen/ -am

Κλητ. Perse/ -a

Αφαιρ. Perse/ -a

- **nox**: το ουσιαστικό, ως περιττοσύλλαβο που το θέμα του λήγει σε δύο σύμφωνα (συμφωνόληκτο, τριτόκλιτο), σχηματίζει: α. τη γενική του πληθυντικού σε -ium (noctium), β. την αιτιατική του πληθυντικού σε -es και -is (noctes και noctis) (όσα αρσενικά και θηλυκά τριτόκλιτα ουσιαστικά σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε -ium σχηματίζουν και την αιτιατική του πληθυντικού σε -es και -is).
- **caelum**: το ουσιαστικό είναι ετερογενές: στον ενικό αριθμό απαντά ως ουδέτερο caelum -i = ουρανός, ενώ στον πληθυντικό απαντά ως αρσενικό caeli -orum = ουρανοί.
- **ars**: σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε -ium (artium) και την αιτιατική πληθυντικού σε -es και -is (artes και artis). [Το ίδιο συμβαίνει και με το noctes, κάνει και noctis].
- **adversarius**: Σχηματίζει γενική ενικού: adversarii (ουσιαστικοποιημένο **επίθετο**) γι' αυτό και δεν συναίρεται στη γενική του ενικού, όπως και το sestertius (29).
- **Nocte**: αφαιρετική του χρόνου.
- **ob repentinum monstrum**: Οι προθέσεις ob, per, propter + αιτιατική εκφράζουν το εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο. Πρόκειται για το αίτιο που εντοπίζεται σε εξωτερικές καταστάσεις, όχι σε ψυχικές συγκινήσεις και συναισθήματα. Εκφράζεται αλλιώς propter monstrum / per monstrum.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι υπερσυντέλικοι των ρημάτων που βρίσκονται στην παρένθεση. Προσοχή στον τονισμό!

Paulus bellum adversus Persen regem(gero)

Sulpicius Gallus legatus Pauli.....(sum)
 Nos fiduciam.....(amitto)
 Ego de caeli ratione.....(disputo)
 Tu epistulam legato (δοτ.)(mitto)
 Vos victoriam Romanis.....(do)
 Romani adversarios.....(vinco)
 Catellus Tertiae.....(pereo)
 Tertia ad complexum patris.....(curro)
 Paulus spem triumphi.....(praesumo)

Λύση

Paulus bellum adversus Persen regem **gesserat** (gero)
 Sulpicius Gallus legatus Pauli **fuerat** (sum)
 Nos fiduciam **amiseramus** (amitto)
 Ego de caeli ratione **disputaveram** (disputo)
 Tu epistulam legato (δοτ.) **miseras** (mitto)
 Vos victoriam Romanis **dederatis** (do)
 Romani adversaries **vicerant** (vinco)
 Catellus Tertiae **perierat** (pereo)
 Tertia ad complexum patris **cucurrerat** (curro)
 Paulus spem triumphi **praesumpserat** (praesumo)

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

exercitus, metus: να κλιθούν.

Λύση

	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομαστική	exercitus	metus	exercitus	metus
Γενική	exercitus	metus	exercituum	metuum
Δοτική	exercitui	/-u metui	/-u exercitibus	metibus
Αιτιατική	exercitum	metum	exercitus	metus
Κλητική	exercitus	metus	exercitus	metus
Αφαιρετική	exercitu	metu	exercitibus	metibus

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αντικατασταθούν οι πλάγιες λέξεις ή φράσεις με τον κατάλληλο εμπρόθετο προσδιορισμό του ob ή του propter:

Disputatio Galli exercitum alacrem in pugnam misit:

Ob..... Galli exercitus alacer pugnavit.

Liberales artes victoriam Romanis dederunt:

Propter..... Romani vicerunt.

Λύση

Disputatio Galli exercitum alacrem in pugnam misit:

Ob **disputationem** Galli exercitus alacer pugnavit.

Liberales artes victoriam Romanis dederunt:

Propter **liberales artes** Romani vicerunt.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Serena nocte subito luna defecerat ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat et exercitus fiduciam amiserat: να συνταχθεί η πρόταση.

Λύση

Serena nocte subito luna defecerat: Κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική (defecerat: οριστική υπερσυντελικού) και δηλώνει το πραγματικό.

defecerat: ρήμα

luna: υποκείμενο στο defecerat.

subito: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο defecerat.

nocte: αφαιρετική τοπική του χρόνου στο defecerat.

Serena: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο nocte.

ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat: Κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική (invaserat: οριστική υπερσυντελικού) και δηλώνει το πραγματικό.

invaserat: ρήμα.

terror: υποκείμενο στο invaserat.

animos: αντικείμενο στο invaserat.

militum: γενική κτητική στο animos.

ob monstrum: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο invaserat.

repentinum: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο monstrum.

et exercitus fiduciam amiserat: Κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική (amiserat: οριστική υπερσυντελικού) και δηλώνει το πραγματικό. Συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο et.

amiserat: ρήμα

exercitus: υποκείμενο στο amiserat.

fiduciam: αντικείμενο στο amiserat.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστεί στα λατινικά η πρόταση: Ο φόβος είχε καταλάβει την ψυχή μας και είχαμε χάσει την αυτοπεποίθησή μας

Λύση

Metus animos nostros invaserat et fiduciam (nostram) amiseramus.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

1. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β.

Στήλη Α

disputavit

erat

caeli (με τη συντακτική χρήση του κειμένου) αιτιατική πληθυντικού

aditum

adversarios

defecerat

Στήλη Β

γ' ενικό πρόσωπο παρατατικού του sum

αιτιατική ενικού

αιτιατική πληθυντικού

γενική ενικού

γ' ενικό πρόσωπο υπερσυντελικού

γ' ενικό πρόσωπο παρακειμένου

Λύση

disputavit – γ' ενικό πρόσωπο παρακειμένου

erat – γ' ενικό πρόσωπο παρατατικού του sum

caeli (με τη συντακτική χρήση του κειμένου) – γενική ενικού

aditum – αιτιατική ενικού

adversarios – αιτιατική πληθυντικού

defecerat – γ' ενικό πρόσωπο υπερσυντελικού

ΑΣΚΗΣΗ II

alacrem - Επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο exercitum λόγω του ρήματος δράσης misit.

modo - Αφαιρετική οργανική του τρόπου στο misit.

exercitus - Γενική υποκειμενική στο metum.

ad victoriam - Εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού (σκόπιμη κατεύθυνση) στο dederunt.

LECTIO XIV (14): ENA ΦΟΒΕΡΟ ΟΝΕΙΡΟ

Post bellum Actiacum Cassius Parmensis, qui in exercitu M. Antonii fuerat, Athenas confugit. Ibi vix animum sollicitum somno dederat, cum repente apparuit ei species horrenda. Existimavit ad se venire hominem ingentis magnitudinis et facie squalida, similem effigiei mortui. Quem simul aspexit Cassius, timorem concepit nomenque eius audire cupivit. Respondit ille se esse Orcum. Tum terror Cassium concussit et e somno eum excitavit. Cassius servos inclamavit et de homine eos interrogavit. Illi neminem viderant. Cassius iterum se somno dedit eandemque speciem somniavit. Paucis post diebus res ipsa fidem somnii confirmavit. Nam Octavianus supplicio capitis eum adfecit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIV

Μετά τη ναυμαχία στο Άκτιο, ο Κάσσιος από την Πάρμα, ο οποίος είχε υπηρετήσει στον στρατό του Μάρκου Αντώνιου, κατέφυγε στην Αθήνα. Εκεί, μόλις είχε παραδώσει την ταραγμένη ψυχή του στον ύπνο, (όταν) ξαφνικά του εμφανίστηκε μια φρικτή μορφή. Νόμιζε ότι ερχόταν προς αυτόν ένας άνθρωπος με πελώριο μέγεθος και με βρόμικο πρόσωπο, όμοιος με εικόνα (ή μορφή) νεκρού. Μόλις τον είδε ο Κάσσιος, τον έπιασε φόβος και θέλησε να πληροφορηθεί το όνομά του. Εκείνος απάντησε ότι ήταν ο Πλούτωνας. Τότε τρόμος συντάραξε τον Κάσσιο και τον σήκωσε από τον ύπνο. Ο Κάσσιος φώναξε τους δούλους και τους ρώτησε για τον άνθρωπο. Εκείνοι δεν είχαν δει κανένα. Ο Κάσσιος για δεύτερη φορά παραδόθηκε στον ύπνο και ονειρεύτηκε την ίδια μορφή. Μετά από λίγες μέρες η ίδια η πραγματικότητα επιβεβαίωσε την αξιοπιστία του ονείρου. Πράγματι, ο Οκταβιανός του επέβαλε την ποινή του θανάτου.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIV

- **Athenas**: το ουσιαστικό είναι α΄ κλίσης και απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό Athenae –arum.
- **Cassius**: τα λατινικά κύρια ονόματα, όπως και το προσηγορικό filius -ii, σχηματίζουν τη γενική ενικού σε –ii και –i και στην κλητική ενικού συναιρούν την κατάληξη -ie σε –i.
- **supplicium**: το ουσιαστικό είναι ουδέτερο, β΄ κλίσης και είναι ετερόσημο, στον ενικό (supplicium -ii /-i) σημαίνει ποινή, τιμωρία, ενώ στον πληθυντικό (supplicia -orum) σημαίνει λατρεία, ικεσίες, προσευχές.
- **somnus -i** = ύπνος (αρσενικό, β΄ κλίση), **somnium -ii** = όνειρο (ουδέτερο, β΄ κλίση).
- **Προσοχή!**
Post (πρόθεση) + αιτιατική
- Π.χ. Post paucos dies (= Μετά από λίγες μέρες) και post (επίρρημα) + οργανική αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς. Π.χ. Paucis post diebus (= Μετά από λίγες μέρες).
- **idem, eadem, idem**: Η αντωνυμία προήλθε από την αντωνυμία is, ea, id και το πρόσφυμα -dem, το οποίο όταν κλίνεται η αντωνυμία μένει αμετάβλητο. Κατά την κλίση της αντωνυμίας το τελικό -m προστά από το dem μετατρέπεται σε n. Η α-

ντωνυμία *idem* δηλώνει επανάληψη και διαφέρει από την *ipse* που δηλώνει ταυτότητα, π.χ. : *eandem speciem somniavit* = ονειρεύτηκε την ίδια μορφή (που ονειρεύτηκε και πριν), *res ipsa fidem confirmavit* = η ίδια η πραγματικότητα (και όχι κάποιος άλλος) επιβεβαίωσε την αξιοπιστία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι τύποι της οριστικής του ενεστώτα των ρημάτων που βρίσκονται μέσα σε παρένθεση. Προσοχή στον τονισμό!

- *Cassius Parmensis Athenas* (*confugio*· προσοχή στη διαφορά με τον παρακείμενο)
- *Timorem* , *cum speciem horrendam vidimus* (*concupio*)
- *Vos nomen illius audire* (*cupio*).
- *Me terror* , *cum speciem horrendam video* (*concutio*)
- *Puer puellam* (*aspicio*)
- *Romani Cassium supplicio*..... (*adficio*)
- *Tu aprum*..... (*capio*)
- *Lucretia se ipsam* (*interficio*)
- *Matres liberos* (παιδιά)..... (*pario*)
- *Nos omen*..... (*accipio*)

Λύση

- *Cassius Parmensis Athenas confugit* (*confugio*· προσοχή στη διαφορά με τον παρακείμενο)
- *Timorem concupimus*, *cum speciem horrendam vidimus* (*concupio*)
- *Vos nomen illius audire cupitis* (*cupio*)
- *Me terror concutit*, *cum speciem horrendam video* (*concutio*)
- *Puer puellam aspicit*. (*aspicio*)
- *Romani Cassium supplicio adficiunt* (*adficio*)
- *Tu aprum capis* (*capio*)
- *Lucretia se ipsam interficit* (*interficio*)
- *Matres liberos* (παιδιά) *pariunt* (*pario*)
- *Nos omen accipimus* (*accipio*)

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Fallax spes (*fallax-acis* απατηλός), *res ipsa*: να κλιθούν μαζί.

Λύση

	Singularis		Pluralis
Nominativus	<i>fallax spes</i>	<i>res ipsa</i>	<i>fallaces spes res ipsae</i>
Genetivus	<i>fallacis spei</i>	<i>rei ipsius</i>	<i>fallacium - rerum ipsarum</i>
Dativus	<i>fallaci spei</i>	<i>rei ipsi</i>	<i>fallacibus - rebus ipsis</i>
Accusativus	<i>fallacem spem</i>	<i>rem ipsam</i>	<i>fallaces spes res ipsas</i>
Vocativus	<i>fallax spes</i>	<i>res</i>	<i>fallaces spes res</i>
Ablativus	<i>fallaci spe</i>	<i>re ipsā</i>	<i>fallacibus - rebus ipsis</i>

Η πρώτη συνεκφορά δεν έχει γενική, δοτική και αφαιρετική πληθυντικού λόγω έλλειψης των αντίστοιχων πτώσεων του ουσιαστικού, ενώ η δεύτερη δεν έχει κλητική ενικού και πληθυντικού λόγω έλλειψης της αντίστοιχης πτώσης της αντωνυμίας.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τις αντωνυμίες *idem* ή *ipse* στο σωστό τύπο:

- Me amo.
- Plinius tres apros cepit.
- Paulus scribit ; facit Tertia.
- Homo mihi notus (γνωστός) est ; hominem heri (χτες) vidi.

Λύση

- Me **ipsum** (αρσενικό) ή **ipsam**(θηλυκό) amo.
- Plinius **ipse** tres apros cepit.
- Paulus scribit ; **idem** facit Tertia.
- Homo mihi notus (γνωστός) est ; **eundem** hominem heri (χτες) vidi.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι τύποι: Athenas (γιατί απρόθετος τύπος;), ad se (γιατί όχι eum;), effigiei, quem (με τι ισοδυναμεί;), se esse (χρειάζεται το se;), de homine.

Λύση

Athenas: Απρόθετη αιτιατική γιατί είναι όνομα πόλης, που δηλώνει κίνηση προς τόπο και προσδιορίζει το *confugit*

ad se: Εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει την κίνηση προς πρόσωπο και προσδιορίζει το *venire*. Η αντωνυμία *se* αναφέρεται στο υποκείμενο της πρότασης, στον Κάσσιο, ενώ το *ad eum* θα αναφερόταν σε κάποιο άλλο πρόσωπο.

effigiei: δοτική ως συμπλήρωμα (αντικειμενική) στο επίθετο *similem*.

quem = eum: Αντικείμενο στο *aspexit*. Η αναφορική αντωνυμία στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου ισοδυναμεί με δεικτική (το ίδιο συμβαίνει και στα αρχαία ελληνικά).

esse: Αντικείμενο του *respondit* και ειδικό απαρέμφατο.

se: Υποκείμενο του *esse* και έχουμε ταυτοπροσωπία. Το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου βρίσκεται σε αιτιατική και δεν παραλείπεται και στην περίπτωση ταυτοπροσωπίας (λατινισμός).

de homine: Εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς στο *interrogavit*.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστεί στα Λατινικά η πρόταση:

Ἦρθε ένας (*quidam*) άνθρωπος με φρικτό πρόσωπο· μόλις τον είδα, με έπιασε τρόμος.

Λύση

Homo quidam facie horrendā venit; quem (ή eum) simul aspexi, terrorem concepi.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω ονόματα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

bellum

exercitu

somno

nomen(que)

res

somnii

capitis

Δύση
 bella
 exercitibus
 somnis
 nomina(que)
 res
 somniorum
 capitum

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση των παρακάτω ρημάτων: confugit, aspexit, adfecit, concepit.

Δύση

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	confugit	aspicit	adficit / afficit	concipit
ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	confugiebat	aspiciebat	adficiebat / afficiebat	concipebat
ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	confugiet	aspiciet	adficiet / afficiet	concipiet
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	confugit	aspexit	adfecit / affecit	concepit
ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	confugerat	aspexerat	adfecerat / affecerat	conceperat
ΣΥΝΤ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	confugerit	aspexerit	adfecerit / affecerit	conceperit

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά:

αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
sing.	pl.	sing.	pl.	sing.	pl.
nom. idem	eidem / iidem	eadem		idem	eadem
gen.	eorundem	eiusdem	earundem	eiusdem	
dat. eidem	eisdem / iisdem / isdem	eidem			eisdem / iisdem / isdem
acc. eundemeosdem			easdem	idem	eadem
voc. -	-	-	-	-	-
abl. eodem		eādem	eisdem / iisdem / isdem	eodem	eisdem / iisdem / isdem

Δύση

αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
sing.	pl.	sing.	pl.	sing.	pl.
nom. idem	eidem / iidem / idem	eadem	eaedem	idem	eadem
gen. eiusdeme	eorundem	eiusdeme	earundem	eiusdeme	eorundem
dat. eidem	eisdem / iisdem / isdem	eidem	eisdem / iisdem / isdem	eidem	eisdem/iisdem/isdem
acc. eundem	eosdem	eandeme	easdem	idem	eadem
voc. -	-	-	-	-	-
abl. eodem	eisdem / iisdem / isdem	eādem	eisdem / iisdem / isdem	eodem	eisdem / iisdem / isdem

LECTIO XV (15): TA HΘH TΩN ΓEPMANΩN

Germanorum vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consistit. Germani non student agriculturae; lacte, caseo et carne nutriuntur. Locis frigidissimis pelles solum habent et in fluminibus lavantur. Cum civitas bellum gerit, magistratus

creantur cum vitae necisque potestate. Equestribus proeliis saepe ex equis desiliunt ac pedibus proeliantur: ephippiorum usus res turpis et iners habetur. Vinum a mercatoribus ad se importari non sinunt quod ea re, ut arbitrantur, remollescunt homines atque effeminantur.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XV

Όλη η ζωή των Γερμανών περιορίζεται στο κυνήγι και στη σπουδή των στρατιωτικών πραγμάτων (στις στρατιωτικές ασχολίες). Οι Γερμανοί δεν ασχολούνται με τη γεωργία, (αλλά) τρέφονται με γάλα, τυρί και κρέας. Αν και ζουν σε περιοχές πάρα πολύ παγωμένες, φορούν μόνο δέρματα και πλένονται στα ποτάμια. Κάθε φορά που η χώρα τους κάνει (ή η πολιτεία διεξάγει) πόλεμο, εκλέγουν άρχοντες με εξουσία ζωής και θανάτου. Στις ιππομαχίες συχνά πηδάνε από τα άλογά τους και πολεμάνε πεζοί: η χρήση της σέλας θεωρείται ντροπή και μαλθακότητα (ή πράγμα αισχρό και μαλθακό). Δεν επιτρέπουν στους εμπόρους να φέρουν κρασί στη χώρα τους (δεν επιτρέπουν να εισάγεται σ' αυτούς (ή στη χώρα τους) κρασί από τους εμπόρους), γιατί εξαιτίας αυτού του πράγματος, όπως πιστεύουν, οι άντρες γίνονται μαλθακοί κι εκθηλώνονται.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XV

- **lac, caseus**: τα ουσιαστικά δεν σχηματίζουν πληθυντικό αριθμό (ονόματα που δηλώνουν ύλη-singularia tantum).
- **caro**: ανώμαλο ουσιαστικό της γ' κλίσης. Σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού σε -ium (carnium), γιατί λήγει το θέμα του σε δύο σύμφωνα και την αιτιατική του πληθυντικού σε -es και -is (carnes και carnis).
- **locus**: ετερογενές και ετερόσημο. Συγκεκριμένα σχηματίζει: ενικό αριθμό ως αρσενικό (locus -i) = τόπος και πληθυντικό αριθμό ως ουδέτερο (loca -orum) = τόποι (ετερογενές) και ως αρσενικό (loci -orum) = χωρία βιβλίου (ετερόσημο).
- **pellis**: σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού σε -ium (pellium) ως ισοσύλλαβο, άρα και την αιτιατική του πληθυντικού σε -es και -is (pelles και pellis).
- **civitas**: σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού σε -um και σε -ium (civitatum και civitatum) και την αιτιατική του πληθυντικού σε -es και -is (civitates και civitatis).
- **proelior**: αποθετικό ρήμα, από την ενεργητική φωνή δανείζεται: α. μετοχή ενεστώτα (proelians), β. υποτακτική μέλλοντα (proeliaturus, -a, -um sim), γ. απαρέμφατο μέλλοντα (proeliaturum, -am, -um esse), δ. μετοχή μέλλοντα (proeliaturus, -a, -um), ε. σουπίνο (proeliatum, proeliatu), στ. γερούνδιο (proeliandi, proeliando, proeliandum, proeliando).
- **arbitror**: αποθετικό ρήμα, από την ενεργητική φωνή δανείζεται: α. μετοχή ενεστώτα (arbitrans), β. υποτακτική μέλλοντα (arbitraturus, -a, -um sim) γ. απαρέμφατο μέλλοντα (arbitraturum, -am, -um esse), δ. μετοχή μέλλοντα (arbitraturus, -a, -um), ε. σουπίνο (arbitratum, arbitratu), στ. γερούνδιο (arbitrandi, arbitrando, arbitrandum, arbitrando).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι παθητικοί τύποι των ρημάτων που βρίσκονται σε παρένθεση.

Προσοχή στον τονισμό!

Nos lacte et carne.....(nutrio)

Vos in fluminibus.....(lavo)

Ego e somno.....(excito)

Tu a servo.....(interrogo)
Miles Romanus pedibus.....(proelior)

Λύση

Nos lacte et carne **nutrimur** (nutrio)

Vos in fluminibus **lavamini** (lavo)

Ego e somno **excitor** (excito)

Tu a servo **interrogaris** (interrogo)

Miles Romanus pedibus **proeliatur** (proelior)

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική και να δηλωθεί το ποιητικό αίτιο.
π.χ. Poeta fortunam adversam deplorat = fortuna adversa a poeta deploratur.

Venti pontum turbant

Romani pericula propulsant

Caesar legiones in hibernis conlocat

Iulus Albam Longam munit

Λύση

Pontus (a) ventis turbatur [Βάζουμε πρόθεση αν θεωρήσουμε ότι οι άνεμοι είναι προσωποποιημένοι]

Pericula a Romanis propulsantur

Legiones a Caesare in hibernis conlocantur

Alba Longa ab Iulo munitur

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να χρησιμοποιηθεί το παθητικό απαρέμφατο στη θέση του ενεργητικού και να γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές:

Germani mercatores vinum ad se importare non sinunt

Caesar milites arma in castra importare iubet

Caesar milites castra munire vetat

Λύση

Germani (a mercatoribus) vinum ad se importari non sinunt

Caesar arma in castra importari iubet

Caesar castra muniri vetat

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστεί στα Λατινικά η πρόταση:

Όταν οι Γερμανοί πηδούν από τα άλογα, πολεμούν γενναία (fortiter).

Λύση

Cum Germani ex equis desiliunt, fortiter proeliantur (pugnant).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β.

Στήλη Α

consistit

student

pelles

bellum

Στήλη Β

γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα, 2^{ης} συζυγίας

αιτιατική ενικού

αιτιατική πληθυντικού

γενική ενικού

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	-	siverant	habitus erat
ΣΥΝΤ. ΜΕΛΛ.	-	siverint	habitus erit

LECTIO XX (20): ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ Ή ΠΩΣ Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΓΙ- ΝΕ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ

Claudius quinquagesimo anno aetatis suae imperium cepit mirabili quodam casu. Ex-
clusus ab insidiatoribus Caligulae, recesserat in diaetam, cui nomen est Hermaeum.
Paulo post rumore caedis exterritus prorepsit ad solarium proximum et inter vela praen-
tentata foribus se abdidit. Discurrens miles pedes eius animadvertit; eum latentem adg-
novit; extractum imperatorem eum salutavit. Hinc ad commilitones suos eum adduxit.
Ab his in castra delatus est tristis et trepidus, dum obvia turba quasi moriturum eum
miseratur. Postero die Claudius imperator factus est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XX

Ο Κλαύδιος στο πεντηκοστό έτος της ηλικίας του κατέλαβε την εξουσία από (χάρη σε) κάποιο περίεργο κι απρόσμενο γεγονός. Όταν διώχτηκε από τους δολοφόνους του Καλιγούλα, είχε αποσυρθεί σε μια θερινή κατοικία, της οποίας το όνομα είναι Ερμαίο. Λίγο αργότερα, τρομοκρατημένος (ή επειδή τρομοκρατήθηκε) από τα νέα της σφαγής, σύρθηκε προς το πιο κοντινό λιακωτό και κρύφτηκε ανάμεσα στα παραπετάσματα που κρέμονταν μπροστά στην πόρτα. Ένας στρατιώτης που (ή καθώς) έτρεχε εδώς κι εκεί παρατήρησε τα πόδια του· τον αναγνώρισε που κρυβόταν· αφού τον τράβηξε έξω, τον προσαγόρευσε αυτοκράτορα. Από εκεί τον οδήγησε στους συντρόφους του. Από αυτούς μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο λυπημένος κι έντρομος, ενώ το πλήθος που τον συναντούσε τον λυπόταν σαν να επρόκειτο να πεθάνει. Την επόμενη μέρα ο Κλαύδιος ανακηρύχτηκε αυτοκράτορας.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XX

- **Fio:** το ρήμα είναι παθητικό του απλού facio, από το οποίο δανείζεται τη μετοχή παθητικού παρακειμένου factus για τον σχηματισμό των σύνθετων χρόνων.
- **Morior:** το ρήμα είναι αποθετικό της γ' συζυγίας από τα 15 σε -ιο και σχηματίζει ανώμαλα τη μετοχή του μέλλοντα: moriturus (όπως και τα pariturus, nasciturus, ruiturus-όπως η παρατήρηση στο 11 κείμενο).
- **Proximus:** Το επίθετο είναι υπερθετικού βαθμού. Ο θετικός βαθμός δεν απαντά. Το επίθετο σχηματίστηκε από το επίρρημα prope. Ο συγκριτικός του επιθέτου είναι propior.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να σχηματιστούν οι μετοχές του ενεστώτα και του μέλλοντα των ρημάτων capio, recedo, prorepro, animadverto, saluto, adduco, impono.

Λύση

Μετοχή Ενεστώτα	Μετοχή Μέλλοντα
capiens (capientis)	capturus, -a, -um
recedens (recedentis)	recessurus, -a, -um
prorepens (prorepentis)	prorepturus, -a, -um

animadvertens (animadvertentis)	animadvertens, -a, -um
salutans (salutantibus)	salutaturus, -a, -um
adducens (adducentibus)	adducturus, -a, -um
imponens (imponentibus)	impositurus, -a, -um

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να χαρακτηριστούν από συντακτική άποψη οι μετοχές του κειμένου (α) σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο, (β) επιθετικές, επιρρηματικές (είδος), κατηγορηματικές να υποδειχτεί το υποκείμενό τους.

Λύση

Μετοχή	Σύγχρονο/προτερόχρονο/υστερόχρονο είδος		Υποκείμενο μετοχής
exclusus	Προτερόχρονο	χρονική	Claudius
exterritus	Προτερόχρονο	αιτιολογική	Claudius
praetenta	Προτερόχρονο	επιθετική	vela
discurrens	Σύγχρονο	επιθετική / χρο- νική	miles
latentem	Σύγχρονο	κατηγορηματική	eum
extractum	Προτερόχρονο	χρονική	eum
moriturum	Υστερόχρονο	αιτιολογική	eum

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να τεθεί στην περιφραστική συζυγία (εν. , παρ. , μέλλ.) η πρόταση imperium capio.

Λύση

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
imperium capturus-a-um sum	imperium capturus-a-um eram	imperium capturus-a-um ero
imperium capturus-a-um es	imperium capturus-a-um eras	imperium capturus-a-um eris
imperium capturus-a-um est	imperium capturus-a-um erat	imperium capturus-a-um erit
imperium capturi-ae-a su- mus	imperium capturi-ae-a era- mus	imperium capturi-ae-a eri- mus
imperium capturi-ae-a estis	imperium capturi-ae-a eratis	imperium capturi-ae-a eritis
imperium capturi-ae-a sunt	imperium capturi-ae-a erant	imperium capturi-ae-a erunt

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να σχηματιστεί το απαρέμφατο του μέλλοντα των ρημάτων discedo και saluto.

Λύση

ΕΝΙΚΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ
discessurum, -am, -um esse	discessuros, -as, -a esse
salutaturum, -am, -um esse	salutatueros, -as, -a esse

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω ονόματα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

nomen

caedis

foribus

castra

die

Λύση

nomen nomina

caedis caedium/-um

foribus fori

castra castrum

die diebus

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω επίθετα στα άλλα δύο γένη (να διατηρηθεί ο αριθμός και η πτώση):

αρσενικό θηλυκό ουδέτερο

paulo

tristis

Λύση

αρσενικό θηλυκό ουδέτερο

paulo paulā paulo

tristis tristis triste

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση των παρακάτω ρημάτων: cepit, delatus est.

Λύση

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ capit defertur

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ capiebat deferebatur

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ capiet deferetur

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ cepit delatus est

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ ceperat delatus erat

ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ M. ceperit delatus erit

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να εντοπίσετε τον συντακτικό ρόλο των παρακάτω λέξεων:

paulo

eius

in castra

Postero die

imperator

Λύση

paulo	οργανική αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο post
post	επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο prorepsit
in castra	εμπρόθετος προσδιορισμός κίνησης σε τόπο στο delatus est
die	τοπική αφαιρετική του χρόνου στο factus est
imperator	Κατηγορούμενο στο Claudius λόγω του συνδεδετικού factus est.

LECTIO XXI (21): ΠΩΣ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ PISAURUM

Brenno duce Galli, apud Alliam flumen deletis legionibus Romanorum, everterunt urbem Romam praeter Capitolium, pro quo immensam pecuniam acceperunt. Tum Camillus, qui diu apud Ardeam in exilio fuerat propter Veientanam praedam non aequo iure divisam, absens dictator est factus; is Gallos iam abeuntes secutus est: quibus interemptis aurum omne recepit. Quod illic appensum civitati nomen dedit: nam Pissaurum dicitur, quod illic aurum pensatum est. Post hoc factum rediit in exilium, unde tamen rogatus reversus est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXI

Όταν ήταν αρχηγός ο Βρέννος, οι Γαλάτες (ή: οι Γαλάτες με αρχηγό το Βρέννο), αφού κατατρόπωσαν τις λεγεώνες των Ρωμαίων (κοντά) στον ποταμό Αλλία, κατέστρεψαν εντελώς την πόλη Ρώμη εκτός από το Καπιτώλιο, για το οποίο πήραν ως αντάλλαγμα ένα τεράστιο χρηματικό ποσό. Τότε ο Κάμιλλος, ο οποίος είχε παραμείνει εξόριστος για πολύ καιρό στην Αρδέα, εξαιτίας της λείας από τους Βήιους, η οποία δεν είχε μοιραστεί ακριβοδίκαια, εκλέχτηκε δικτάτορας, αν και απουσίαζε· αυτός ακολούθησε τους Γαλάτες, ενώ (που) ήδη αποχωρούσαν: αφού τους εξολόθρευσε, πήρε πίσω όλο το χρυσάφι. Επειδή αυτό ζυγίστηκε εκεί, έδωσε το όνομά του στην πόλη: ονομάζεται δηλαδή Πίσαυρο, επειδή εκεί ζυγίστηκε το χρυσάφι. Ύστερα από αυτή την πράξη (ο Κάμιλλος) επέστρεψε στην εξορία, από όπου όμως γύρισε, αφού τον παρακάλεσαν.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXI

- **Brenno duce**: ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη.
- **deletis legionibus, quibus interemptis**: ιδιάζουσες αφαιρετικές απόλυτες (Ανάλυση: cum Galli legiones delevisent, cum Camillus eos interemisset/ quos cum Camillus interemisset).
- **diu**: θετικός: diu, συγκριτικός: diutius, υπερθετικός: diutissime.
- **factus est**: ως ενεργητική φωνή του ρήματος fio χρησιμοποιείται το ρήμα facio.
- **abeuntes**: μτχ. Ενεστ.: abiens γεν: abeuntis, γερούνδιο: abeundi, abeundo, abeundum, abeundo. (με τον ίδιο τρόπο σχηματίζονται οι αντίστοιχοι τύποι του redeo).
- **civitas**: η γενική πληθυντικού είναι civitatum και civitatum.
- **reversus est**: στο συγκεκριμένο κείμενο είναι αποθετικό.
- **dico**: προστακτική dic.
- **unde**: αναφορικό επίρρημα· γι' αυτό και η τελευταία πρόταση του κειμένου unde ... reversus est, είναι δευτερεύουσα αναφορική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι προτάσεις που έχουν πλάγια γράμματα σε μετοχικές με απόλυτη

αφαιρετική: να δηλωθεί το ποιητικό αίτιο όπου χρειάζεται.

π.χ.: *Galli urbem occupaverunt*; *Romani discesserunt* = *Urbe occupata a Gallis Romani discesserunt*.

Galli pecuniam acceperunt; *Galli abierunt*. (*accipio* -cepi, -ceptum, -cipere, 3*)

Galli legiones deleverunt; *Galli urbem Romam everterunt*.

Camillus Gallos interemit; *Camillus aurum recepit*. (*interimo*, -emi, -emptum, -imere, 3)

Antonius Catilinam vicit; *Roma servata est*. (*vinco*, vici, victum, vincere, 3)

Miles pedes animadvertit; *Miles Claudium extraxit* (*animadverto*, -verti, -versum, -vertere, 3)

Hercules Cacum interfecit; *Incolae Herculem honoraverunt* (*interficio*, -feci, -fectum, -ficere, 3)

Λύση

Galli pecuniam acceperunt; *Galli abierunt* → ***Pecunia accepta Galli abierunt***.

Galli legiones deleverunt; *Galli urbem Romam everterunt* → ***Legionibus deletis Galli urbem Romam everterunt***.

Camillus Gallos interemit; *Camillus aurum recepit*. → ***Gallis interemptis Camillus aurum recepit***.

Antonius Catilinam vicit; *Roma servata est*. → ***Catilina victo ab Antonio Roma servata est***.

Miles pedes animadvertit; *Miles Claudium extraxit* → ***Pedibus animadversis miles Claudium extraxit***.

Hercules Cacum interfecit; *Incolae Herculem honoraverunt* → ***Caco interfecto incolae Herculem honoraverunt***.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι προτάσεις που έχουν πλάγια γράμματα, στην ιδιόμορφη απόλυτη αφαιρετική,

π.χ. *Brennus dux Gallorum erat*. *Galli Romam everterunt* = *Brenno duce Galli Romam everterunt*.

Cicero et Antonius consules erant. *Catilina contra patriam coniuravit*.

Caesar imperator erat. *Bellum Gallicum gestum est*.

Cato (-onis) vivus erat. *Bellum cum Perse gestum est*.

Juno (-onis) invita erat. *Aeneas in Italiam navigavit*. (*invitus* = αντίθετος, παρά τη θέληση)

Pater inscius erat. *Filius domo abiit* (*inscius* = αυτός που δεν γνωρίζει)

Λύση

Cicero et Antonius consules erant. *Catilina contra patriam coniuravit* → ***Cicerone et Antonio consulibus Catilina contra patriam coniuravit***.

Caesar imperator erat. *Bellum Gallicum gestum est*. → ***Caesare imperatore bellum cum Perse gestum est***.

Cato (-onis) vivus erat. *Bellum cum Perse gestum est*. → ***Catone vivo bellum cum Perse gestum erat***.

Juno (-onis) invita erat. *Aeneas in Italiam navigavit*. (*invitus* = αντίθετος, παρά τη θέληση) → ***Junone invita Aeneas in Italiam navigavit***.

Pater inscius erat. *Filius domo abiit* (*inscius* = αυτός που δε γνωρίζει) → ***Patre inscio filius domo abiit***.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να χαρακτηριστούν από συντακτική άποψη όλες οι μετοχές του κειμένου.

Λύση

Brenno duce: ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη που δηλώνει χρόνο. Το Brenno λειτουργεί ως υποκείμενο και το duce ως κατηγορηματικός προσδιορισμός που δηλώνει αξίωμα, στο υποκείμενο.

deletis: επιρρηματική χρονική μετοχή, ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο.

absens: επιρρηματική εναντιωματική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. Δηλώνει το σύγχρονο.

divisam: επιθετική μετοχή επιθετικός προσδιορισμός στο praedam, δηλώνει το προτερόχρονο.

abeuntes: επιρρηματική χρονική μετοχή, που εκφράζει το σύγχρονο, συνημμένη στο Gallos.

interemptis: ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, επιρρηματική χρονική μετοχή, που εκφράζει το προτερόχρονο.

appensum: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή στο ρήμα dedit, συνημμένη στο quod, δηλώνει το προτερόχρονο.

rogatus: επιρρηματική χρονική μετοχή στο ρήμα, συνημμένη στο Camillus, δηλώνει το προτερόχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Αφού έσυρε τα βόδια στη σπηλιά (αφ. απόλυτη), ο Κάκος κρύφτηκε (me abdo)

Αφού νίκησε τους Γαλάτες, ο Κάμιλλος ξαναγύρισε στην εξορία.

Λύση

Bubus (bobus) in speluncam tractis Cacus se abdidit.

Gallis victis Camillus in exilium rediit.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω ονόματα στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

- *duce*
- *flumen*
- *urbem*
- *civitati*
- *iure*
- *factum*
- *praedam*

Λύση

- *duce:* **ducibus**
- *flumen:* **flumina**
- *urbem:* **urbes**
- *civitati:* **civitatibus**
- *iure:* **iuribus**
- *factum:* **facta**
- *praedam:* **praedas**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφέρετε τα επίθετα και τις αντωνυμίες του κειμένου στην αντίστοιχη πτώση του άλλου αριθμού και στα τρία γένη.

Λύση

Επίθετα

- o immensam: **immensos, immensas, immensa**
- o Veientanam: **Veientanos, Veientanas, Veientanos**
- o aequo: **aequis, aequis, aequis**
- o omne: **omnes, omnes, omnia**

Αντωνυμίες

- o quo: **quibus, quibus, quibus**
- o qui: **qui, quae, quae**
- o is: **ei (ii,i), eae, ea**
- o quibus: **quo, qua, quo**
- o quod: **qui, quae, quae**
- o hoc: **hos, has, haec**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση στα παρακάτω ρήματα:

- o *everterunt*
- o *acceperunt*
- o *factus est*
- o *rediit*
- o *reversus est*

(Στους σύνθετους τύπους να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

Λύση

Ενεστώτας	evertunt	accipiunt	fit	sequitur	redit	revertitur
Παρατατικός	evertebant	accipiebant	fiebat	sequebatur	redibat	revertebatur
Μέλλοντας	evertent	accipient	fiet	sequetur	redibit	revertetur
Παρακείμενος	everterunt	acceperunt	factus	secutus	rediit	reversus
	/evertere	/acceperere	est	est		est
Υπερσυντελικός	everterant	acceperant	factus	secutus	redierat	reversus
			erat	erat		erat
Συντελ. Μελλ.	everterint	acceperint	factus	secutus	redierit	reversus
			erit	erit		erit

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να εντοπίσετε τον συντακτικό ρόλο των παρακάτω λέξεων:

- o *flumen*
- o *iure*
- o *dictator*
- o *post factum*
- o *rogatus*

(Στους σύνθετους τύπους να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

Λύση

- o flumen: **παράθεση στο Alliam**
- o iure: **αφαιρετική του τρόπου στο divisam**
- o dictator: **κατηγορούμενο στο Camillus**
- o post factum: **εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου στο rediit**
- o rogatus: **επιρρηματική χρονική μετοχή στο ρήμα, συνημμένη στο Camillus, δηλώνει το προτερόχρονο.**

LECTIO XXII (22): ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ 4 ΣΥΖΥΓΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ SUM ΚΑΙ POSSUM

Στην ενότητα 22 θα διδαχθούμε:

- Τον σχηματισμό και την κλίση της Υποτακτικής Ενεστώτα και στις τέσσερις συζυγίες, τόσο στην ενεργητική όσο και στην παθητική φωνή.
- Τον σχηματισμό και την κλίση των ρημάτων **sum** και **possum**.
- Τη χρήση της Υποτακτικής στη λατινική γλώσσα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστοί τύποι της ενεργητικής (ή παθητικής) υποτακτικής και να δηλωθεί το είδος της κάθε υποτακτικής. Προσοχή στον τονισμό!

(nos) Quid.....? (facio)

(illi) Utinam patriam.....! (amo)

(tu) Utinam gloriae.....! (servio)

Quis hoc.....? (negligo)

(vos) Utinam bonis.....! (consulo)

(nos).....pro patriā! (morior)

(illi).....bonum virum (sequor)

Λύση

(nos) Quid **faciamus**? (facio)

απορηματική υποτακτική

(illi) Utinam patriam **ament**! (amo)

ευχετική υποτακτική

(tu) Utinam gloriae **servias**! (servio)

ευχετική υποτακτική

Quis hoc **negligat**? (negligo)

δυνητική υποτακτική

(vos) Utinam bonis **consulatis**! (consulo)

ευχετική υποτακτική

(nos) **Moriamur** pro patriā! (morior)

προτρεπτική υποτακτική

(illi) **Sequantur** bonum virum (sequor)

προτρεπτική υποτακτική.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να κλιθούν τα ρήματα *paro*, *habeo*, *consulo*, *servio* στην υποτακτική του ενεργητικού και παθητικού ενεστώτα.

Λύση

Υποτακτική Ενεργητικού Ενεστώτα

paro (α' συζυγία) habeo (β' συζυγία)

parem habeam

pares habeas

paret habeat

paremus habeamus

paretis habeatis

parent habeant

consulo (γ' συζυγία) servio (δ' συζυγία)

consulam	serviam
consulas	servias
consulat	serviat
consulamur	serviamus
consulatis	serviatis
consulant	serviant

Υποτακτική Παθητικού Ενεστώτα

paro (α' συζυγία) habeo (β' συζυγία)

parer	habeat
pareris/-re	habearis/-re
paretur	habeatur
paremur	habeamur
paremini	habeamini
parentur	habeantur

consulo (γ' συζυγία) servio (δ' συζυγία)

consular	serviar
consularis/-re	serviaris/-re
consulatur	serviatur
consulamur	serviamur
consulamini	serviamini
consulantur	serviantur

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να τεθούν οι ακόλουθοι ρηματικοί τύποι της οριστικής στην υποτακτική ενεστώτα.

Να διατηρηθεί το πρόσωπο στο οποίο βρίσκεται ο κάθε τύπος.

- i. appendo
- ii. interimimur
- iii. aegroto
- iv. ignoror
- v. trahimini
- vi. conducunt
- vii. dicuntur
- viii. quaerimus
- ix. creditur
- x. respondes
- xi. cognoscitis
- xii. est
- xiii. sunt
- xiv. veniunt
- xv. possumus

Λύση

i. appendo	appendam
ii. interimimur	interimamur
iii. aegroto	aegrotem
iv. ignoror	ignorer
v. trahimini	trahamini
vi. conducunt	conducant
vii. dicuntur	dicantur
viii. Quaerimur	quaeramur
ix. creditur	credatur
x. responde	respondeas
xi. cognoscitis	cognoscatis
xii. est	sit
xiii. sunt	sint
xiv. veniunt	veniant
xv. possumus	possimus

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να τοποθετηθούν οι ρηματικοί τύποι της υποτακτικής ενεστώτα που ακολουθούν στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού.

- i. possit
- ii. ignoreris/-re
- iii. comprehendam
- iv. sit
- v. instituantur
- vi. redeatis
- vii. respondeamini
- viii. tenearis/-re
- ix. laudent
- x. debeamus
- xi. lacessatur
- xii. sentias
- xiii. interrogatur
- xiv. perveniatis
- xv. vituperemus

Δύση

i. possit	possint
ii. ignoreris/-re	ignoremini
iii. comprehendam	comprehendamus
iv. sit	sint
v. instituantur	instituantur
vi. redeatis	redeas
vii. respondeamini	respondearis/-re
viii. tenearis/-re	teneamini
ix. laudent	laudet
x. debeamus	debeam
xi. lacessatur	lacessantur

xii. sentias	sentiatīs
xiii. interrogetur	interrogentur
xiv. perveniatis	pervenias
xv. vituperemus	vituperem

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τους σωστούς τύπους της ενεργητικής (ή παθητικής) υποτακτικής και να δηλωθεί το είδος της κάθε υποτακτικής.

- i. Utinam patria libera.....! (sum)
- ii. (nos) Semper leges! (sequor)
- iii. Quisea poemata (= ποιήματα)? (scribo)
- iv. Utinam militeshostes! (vinco)
- v. (nos) bellum! (gero)
- vi. Ego..... amicus an hostis urbis? (sum)

Λύση

- i. Utinam patria libera **sit!** (sum) → (ευχετική υποτακτική)
- ii. (nos) Semper **sequamur** leges! (sequor) → (προτρεπτική υποτακτική)
- iii. Quis **scribat** ea poemata? (scribo) → (απορηματική υποτακτική)
- iv. Utinam milites **vincant** hostes! → (vinco) (ευχετική υποτακτική)
- v. (nos) **Geramus** bellum! (gero) → (προτρεπτική υποτακτική)
- vi. Ego **sim** amicus an hostis urbis? (sum) → (απορηματική υποτακτική).

LECTIO XXIII (23): ΕΝΑΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Aegrotabat Caecina Paetus, maritus Arriae, aegrotabat et filius. Filius mortuus est. Huic Arria funus ita paravit, ut ignoraretur a marito; quin immo cum illa cubiculum mariti intraverat, vivere filium simulabat, ac marito persaepe interroganti, quid ageret puer, respondebat: «Bene quievit, libenter cibum sumpsit». Deinde, cum lacrimae suae, diu cohibitae, vincerent prorumperentque, egrediebatur; tum se dolori dabat et paulo post siccis oculis redibat. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat; fuerat Paetus in partibus eius et, occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat ascensus navem; Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Non impetravit: conduxit piscatoriam naviculam ingentemque navem secuta est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIII

Ήταν άρρωστος ο Καικίνας Παίτος, ο σύζυγος της Αρρίας ήταν άρρωστος και ο γιος. Ο γιος πέθανε. Σ' αυτόν η Αρρία ετοίμασε την κηδεία έτσι, ώστε να αγνοείται από τον σύζυγο· όχι μόνο αυτό αλλά κάθε φορά που εκείνη έμπαινε στην κρεβατοκάμαρα του συζύγου, προσποιείτο ότι ο γιος (τους) ζούσε και στον σύζυγο που ρωτούσε πολύ συχνά τι κάνει το παιδί, απαντούσε: 'Καλά κοιμήθηκε, με όρεξη πήρε την τροφή του'. Έπειτα, όταν τα δάκρυστά της που για ώρα συγκρατούσε, νικούσαν και ξεσπούσαν, έβγαινε έξω· τότε παραδινόταν στη θλίψη και λίγο αργότερα γύριζε πίσω με τα μάτια στεγνά. Ο Σκριβωνιανός είχε στασιάσει στην Ιλλυρία εναντίον του Κλαυδίου· ο Παίτος είχε πάει με το μέρος του και, αφού σκοτώθηκε ο Σκριβωνιανός, τον οδηγούσαν σιδεροδέσμιο στην Ρώμη. Επρόκειτο να επιβιβασθεί σε ένα πλοίο· η Αρρία παρακαλούσε τους στρατιώτες να επιβιβαστεί μαζί. Δεν το κατόρθωσε: νοίκιασε ένα ψαράδικο καραβάκι και ακολούθησε το τεράστιο πλοίο.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIII

- **mortuus est**: μετοχή μέλλοντα = **moriturus**

- «**cum illa ...intraverat**»: η δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση εδώ εισάγεται με τον **επαναληπτικό cum**.
- **filius**: γενική ενικού: **fili** και **fili**
κλητική ενικού: **fili**
- **redeo**: το ρήμα είναι σύνθετο του eo.
μτχ. Ενεστ.: **rediens** γεν: **redeuntis**
γερούνηδιο: **redeundi, redeundo, redeundum, redeundo**.
προστακτική ενεστώτα: **redi - redite**
προστακτική μέλλοντα: **redito - redito - reditote - redeunto**
- **se dabat**: άμεση αυτοπάθεια (το se αναφέρεται στο υποκείμενο της πρότασης στην οποία βρίσκεται).
- **occiso Scriboniano**: γνήσια αφαιρετική απόλυτη. Αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση: α) cum Scribonianus occisus esset, β) postquam (ubi, ut) Scribonianus occisus est.
- **erat ascensusus**: ενεργητική περιφραστική συζυγία.
- **bene**: θετικός: **bene**, συγκριτικός: **melius**, υπερθετικός: **optime**.
- **navis**: αφαιρετική ενικού σε **-e** και **-i**.
- **post**: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου, **paulo**: αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς.

Σημ. Οι εμπάρθεντες αναφορές παραπέμπουν στο κεφάλαιο, όπου απαντάται ο συγκεκριμένος ρηματικός τύπος, όχι αναγκαστικά στο ρηματικό πρόσωπο που δίδεται στην άσκηση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστοί τύποι της υποτακτικής του παρατατικού (ενεργητικού και παθητικού). Προσοχή στον τονισμό!

Rogabat pater, quid filius (facio)

Rogabat pater, ubi filius (sum)

Rogabat pater, quid ego amico (do)

Rogabat pater, num (αν) filii (quiesco)

Rogabat pater, num cena (δείπνο) (paror)

Rogabat pater, num filius (sequor)

Λύση

Rogabat pater, quid **faceret** filius

Rogabat pater, ubi **esset** filius

Rogabat pater, quid ego amico **darem**

Rogabat pater, num (αν) filii **quiescerent**

Rogabat pater, num cena (δείπνο) **pararetur**

Rogabat pater, num filius **sequeretur**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αναγνωριστεί και να κλιθεί στον ίδιο χρόνο ο τύπος ascensusus erat.

Λύση

ascensusus erat: γ' ενικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας του ρήματος ascendo

Οριστική Παρατατικού

ascensusus eram

ascensusus eras

ascensusus erat
ascensuri eramus
ascensuri eratis
ascensuri erant

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παρακάτω λέξεις και φράσεις:
vivere, interroganti, cohibitae, se dolori dabat, occiso Scriboniano

Λύση

vivere: αντικείμενο του ρήματος simulabat, ειδικό απαρέμφοτο.
interroganti: επιθετική μετοχή. Λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός στο marito.
cohibitae: επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο lacrimae.
se dolori dabat: dabat: ρήμα, se: άμεσο αντικείμενο ρήματος (άμεση αυτοπάθεια),
dolori: έμμεσο αντικείμενο.
occiso Scriboniano: επιρρηματική χρονική μετοχή, γνήσια αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο. (occiso: χρονική μετοχή, Scriboniano: υποκείμενο μετοχής).
Ανάλυση: cum Scribonianus occisus esset ή postquam/ ubi/ ut Scribonianus occisus est.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν γραμματικά και να κλιθούν οι τύποι:
funus, ingentem, navem.

Λύση

funus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού funus -eris, γ' κλίση, ουδέτερο = η κηδεία
ingentem: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του επιθέτου ingens, ingens, ingens, (γενική ενικού: ingentis) γ' κλίση = πελώριος, -α, -ο
navem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού navis, navis, γ' κλίση, θηλυκό = το πλοίο
Κλίνονται ως εξής:

Ενικός Πληθυντικός

Ονομ. funus funera
Γεν. funerisfunerum
Δοτ. funeri funeribus
Αιτιατ.funus funera
Κλητ. funus funera
Αφαιρ.funere funeribus

Ενικός Πληθυντικός

Ονομ. ingens ingentes
Γεν. ingentis ingentium
Δοτ. ingenti ingentibus
Αιτιατ.ingentemingentes
Κλητ. ingens ingentes
Αφαιρ.ingenti ingentibus

Ενικός Πληθυντικός

Ονομ. navis naves
Γεν. navis navium
Δοτ. navi navibus
Αιτιατ.navem naves/ navis
Κλητ. navis naves

Αφαιρ. nave/ navinavibus

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση του τύπου *conduxit*.

Λύση

Ενεστ.: *conducit*

Παρατ.: *conducebat*

Μέλλ.: *conducet*

Παρακ.: *conduxit*

Υπερσ.: *conduxerat*

Συντ. Μέλλ.: *conduxerit*.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

i) Να κλιθούν στην υποτακτική παρατατικού της φωνής που βρίσκονται τα ρήματα: *ignoraretur, ageret, prorumperent, imponeretur*.

ii) Να κλιθούν στην υποτακτική μέλλοντα ενεργητικής φωνής τα ρήματα: *paravit, sumpsit, fuerat*

Λύση

i) Υποτακτική Παρατατικού:

ignorarer agerem prorumperem imponerer

ignorareris ageres prorumperes imponereris

ignoraretur ageret prorumperet imponeretur

ignoraremur ageremus prorumperemus imponeremur

ignoraremini ageretis prorumperetis imponeremini

ignorarentur agerent prorumperent imponerentur

ii) Υποτακτική Μέλλοντα:

paraturus, -a, -um sim rediturus, -a, -um sim futurus, -a, -um sim

paraturus, -a, -um sis rediturus, -a, -um sis futurus, -a, -um sis

paraturus, -a, -um sit rediturus, -a, -um sit futurus, -a, -um sit

paraturi, -ae, -a simus redituri, -ae, -a simus futuri, -ae, -a simus

paraturi, -ae, -a sitis redituri, -ae, -a sitis futuri, -ae, -a sitis

paraturi, -ae, -a sint redituri, -ae, -a sint futuri, -ae, -a sint

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται:

aegrotabat: β' ενικό υποτακτικής παρατατικού

vivere: γ' ενικό υποτακτικής μέλλοντα

dabat: α' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα

moverat: α' ενικό υποτακτικής παρατατικού

orabat: β' ενικό υποτακτικής μέλλοντα

trahebatur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού

impetravit: β' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα

conduxit: α' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού

everterunt: α' ενικό υποτακτικής μέλλοντα

fuerat: β' ενικό υποτακτικής παρατατικού

interemptis: β' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού

recepit: γ' ενικό υποτακτικής μέλλοντα

pensatum est: β'ενικό υποτακτικής παρατατικού
potuimus: β'πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού
sunt: γ'πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα
poteras: γ'ενικό υποτακτικής παρατατικού

Λύση

aegrotabat: **aegrotares**
vivere: **victurus, -a, -um sit**
dabat: **daturi, -ae, -a simus**
moverat: **moverem**
orabat: **oraturus, -a, -um sis**
trahebatur: **traheretur**
impetravit: **impetraturi, -ae, -a sitis**
conduxit: **conduceremus**
everterunt: **eversurus, -a, -um sim**
fuerat: **esses**
interemptis: **interimeremini**
recepit: **recepturus, -a, -um sit**
pensatum est: **pensareris (ή -re)**
potuimus: **possetis**
sunt: **futuri, -ae, -a sint**
poteras: **posset.**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

i. Ο ευθύς λόγος που ακολουθεί να μετατραπεί σε πλάγιο με εξάρτηση από το Arria respondebat: «Bene quievit, libenter cibum sumpsit»
ii. Ο πλάγιος λόγος που ακολουθεί να γίνει ευθύς: ac marito persaepe interroganti, quid ageret puer, respondebat

Λύση

i) **Μετατροπή ευθέος λόγου σε πλάγιο:** Arria respondebat puerum bene quievisse, libenter cibum sumpsisse.
ii) **Μετατροπή πλαγίου λόγου σε ευθύ:** “Quid agit puer ? “

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τους κατάλληλους τύπους του παρατατικού.

1. Ovidius desiderabat ut Romam (revertor)
2. Cicero Romanos oravit ut patriam (amo)
3. Pompeius bellum ita paravit ut a Caesare (ignoror)
4. Mater persaepe interrogabat num filia cibum (sumo)
5. Cato Romanos monebat ut Carthaginem (deleo)
6. Orabatis ut (vos) puellam (video)

Λύση

1. Ovidius desiderabat ut Romam **reverteretur**.
2. Cicero Romanos oravit ut **amarent** patriam
3. Pompeius bellum ita paravit ut **ignoraretur** a Caesare.
4. Mater persaepe interrogabat num filia cibum **sumeret**.
5. Cato Romanos monebat ut Carthaginem **deleverent**.
6. Orabatis ut (vos) puellam **videretis**.
- 7.

LECTIO XXIV (24): ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΕΥΤΗ

Cum P. Cornēlius Nasīca ad Ennium poētam venisset eique ab ostio quaerenti Ennium ancilla dixisset eum domi non esse, Nasica sensit illam domini iussu id dixisse et illum intus esse. Accipe nunc quid postea Nasīca fecerit. Paucis post diēbus cum Ennius ad Nasīcam venisset et eum a ianuā quaereret, exclamāvit Nasica se domi non esse, etsi domi erat. Tum Ennius indignātus quod Nasīca tam aperte mentiebatur: “Quid?” inquit “Ego non cognosco vocem tuam?” Visne scire quid Nasīca responderit? “Homo es impudens. Ego cum te quaerem, ancillae tuae credidi te domi non esse; tu mihi ipsi non credis?”

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIV

Όταν ο Πόπλιος Κορνήλιος Νασικός είχε πάει στον Έννιο τον ποιητή και (όταν) σ' αυτόν που (ο οποίος) από την πόρτα ζητούσε τον Έννιο, η υπηρέτρια είχε πει ότι αυτός δεν ήταν στο σπίτι, ο Νασικός κατάλαβε ότι εκείνη είχε πει αυτό με διαταγή του αφεντικού (της) και ότι εκείνος ήταν μέσα. Μάθε τώρα τι έκανε αργότερα ο Νασικός. Μετά από λίγες μέρες, όταν ο Έννιος είχε έρθει στον Νασικά και τον ζητούσε από την πόρτα, ο Νασικός φώναξε δυνατά ότι δεν ήταν στο σπίτι, αν και ήταν στο σπίτι. Τότε ο Έννιος αγανακτισμένος επειδή ο Νασικός τόσο φανερά ψευδόταν είπε: «Τι λοιπόν; Εγώ δεν αναγνωρίζω τη φωνή σου;» Μήπως θέλεις να μάθεις τι (του) απάντησε ο Νασικός; «Είσαι αναιδής άνθρωπος. Εγώ όταν σε ζητούσα, πίστευα την υπηρέτριά σου ότι εσύ δεν ήσουν στο σπίτι. Εσύ δεν πιστεύεις εμένα τον ίδιο;»

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIV

- **dixisset**: το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα είναι **dic**.
- **domi**: εδώ είναι επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει τη στάση σε τόπο.
- **se domi non esse**: ταυτοπροσωπία. Το υποκείμενο επανατίθεται σε αιτιατική εξαιτίας του ειδικού απαρεμφάτου esse.
- **quod Nasica tam aperte mentiebatur**: δευτερεύουσα αιτιολογική ουσιαστική πρόταση ως αντικείμενο της μετοχής indignatus (η οποία δηλώνει ψυχικό πάθος).
- **visne**: β' ενικό πρόσωπο του ανωμάλου ρήματος volo + το εγκλιτικό μόριο ne.
- **scire**: β' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα είναι scito και scitote αντίστοιχα.
- **iussu**: αφαιρετική οργανική του εσωτερικού αναγκαστικού αιτίου.
- **Paucis post diebus**: το post είναι επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου το diebus είναι αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς. Εναλλακτική φράση: post paucos dies [εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου].

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστοί τύποι της υποτακτικής του παρακειμένου (ενεργητικού και παθητικού). Προσοχή στον τονισμό!

Rogat Paulus, quid ancilla.....(dico)

Rogat Paulus, quid nos.....(facio)

Rogat Paulus, quid ego.....(respondeo)

Rogat Paulus, quid tu.....(audio)

Rogat Paulus, quid illi.....(paro)

Rogat Paulus, num (av) Arria.....(egredior)

Rogat Paulus, num Paetus Romam(trahor)
Rogat Paulus, num vos domi.....(sum)

Λύση

Rogat Paulus, quid ancilla **dixerit**.
Rogat Paulus, quid nos **fecerimus**.
Rogat Paulus, quid ego **responderim**.
Rogat Paulus, quid tu **audiveris**.
Rogat Paulus, quid illi **paraverint**.
Rogat Paulus, num (av) Arria **egressa sit**.
Rogat Paulus, num Paetus Romam **tractus sit**.
Rogat Paulus, num vos domi **fueritis**.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν οι σωστοί τύποι της υποτακτικής του υπερσυντελικού (ενεργητικού και παθητικού). Προσοχή στον τονισμό!

Rogabat Paulus, quid ancilla.....(dico)
Rogabat Paulus, quid nos.....(facio)
Rogabat Paulus, quid ego.....(respondeo)
Rogabat Paulus, quid tu.....(audio)
Rogabat Paulus, quid illi.....(paro)
Rogabat Paulus, num (av) Arria.....(egredior)
Rogabat Paulus, num Paetus Romam(trahor)
Rogabat Paulus, num vos domi.....(sum)

Λύση

Rogabat Paulus, quid ancilla **dixisset**.
Rogabat Paulus, quid nos **fecissemus**.
Rogabat Paulus, quid ego **respondissem**.
Rogabat Paulus, quid tu **audivisses**.
Rogabat Paulus, quid illi **paravissent**.
Rogabat Paulus, num (av) Arria **egressa esset**.
Rogabat Paulus, num Paetus Romam **tractus esset**.
Rogabat Paulus, num vos domi **fuissetis**.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αντικατασταθούν οι απόλυτες αφαιρετικές από τον ιστορικό cum με υποτακτική του υπερσυντελικού, π.χ. Caco interfecto Hercules ex Italiā discessit: Cum Hercules Caco interfecisset, ex Italiā discessit.

Delētis legionibus :	Galli Rōmam evertērunt
Gallis interemptis :	Camillus aurum recēpit
Pedibus animadversis :	miles Claudium extrāxit
Catilinā victo :	Antōnius urbem servāvit.

Λύση

Cum Galli legiones delevissent, Romam evertērunt.
Cum Camillus Gallos interemisset, aurum recēpit.
Cum miles pedes animavertisset, Claudium extrāxit.
Cum Antōnius Catillinam vicisset, urbem servāvit.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να δικαιολογηθεί ο χρόνος των προτάσεων του κειμένου quid...fecerit και quid responderit με βάση τους κανόνες της ακολουθίας.

Λύση

- **quid postea Nasica fecerit:** η δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, απλή, μερικής αγνοίας, που εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία **quid**, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (**fecerit**). Αυτό συμβαίνει, διότι το ρήμα εξάρτησης είναι το ρήμα της κύριας πρότασης (**accipe** = ενεστώτας) που είναι αρκτικός χρόνος και επομένως η εν λόγω πρόταση εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου, για να δηλώσει το προτερόχρονο στο παρόν.
- **quid Nasica responderit:** η δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, απλή, μερικής αγνοίας, που εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία **quid**, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου. Αυτό συμβαίνει, διότι ο ρηματικός τύπος εξάρτησης (**scire**), [έμμεση εξάρτηση από το **vis**] είναι αρκτικού χρόνου, και επομένως η πλάγια ερωτηματική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου για να δηλώσει το προτερόχρονο στο παρόν.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου 24.

- venisset:** β' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού
- dixisset:** γ' πληθυντικό υποτακτικής παθητικού ενεστώτα
- exclamavit:** α' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού
- cognosco:** γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου
- es:** β' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού
- credidi:** α' ενικό οριστικής ενεργητικού μέλλοντα
- quaererem:** απαρέμφατο του ενεργητικού παρακειμένου
- fecerit:** β' ενικό οριστικής ενεργητικού μέλλοντα
- accipe:** γ' πληθυντικό οριστικής παθητικού υπερσυντελικού
- scire:** μετοχή [ενεργητικού] μέλλοντα.

Λύση

- venisset – **venires**
- dixisset - **dicantur**
- exclamavit - **exclamaremus**
- cognosco - **cognovit**
- es - **essetis**
- credidi - **credam**
- quaererem - **quaesivisse**
- fecerit - **facies**
- accipe - **accepti, -ae, -a erant**
- scire - **sciturus, -a, -um**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους παρακάτω τύπους των ουσιαστικών, επιθέτων και αντωνυμιών του κειμένου 24.

- eique:** γενική πληθυντικού στο γένος που βρίσκεται
- diebus:** ίδια πτώση του άλλου αριθμού
- ianua:** γενική ενικού
- vocem:** αφαιρετική πληθυντικού
- tu:** γενική πληθυντικού
- ipsi:** αιτιατική ενικού στο θηλυκό γένος
- poetam:** δοτική πληθυντικού

- viii. **paucis**: γενική πληθυντικού στο γένος που βρίσκεται
 - ix. **domini**: ίδια πτώση του άλλου αριθμού
 - x. **impudens**: αιτιατική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος
- Λύση
- i. eique - **eorumque**
 - ii. diebus - **die**
 - iii. ianua - **ianuae**
 - iv. vocem - **vocibus**
 - v. tu - **vestri & vestrum**
 - vi. ipsi - **ipsam**
 - vii. poetam - **poetis**
 - viii. paucis - **paucorum**
 - ix. domini - **dominorum**
 - x. impudens – **impudentia**.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Στις παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου 24 που εκφέρονται με υποτακτική να δικαιολογηθεί ο χρόνος εκφοράς, σύμφωνα με τους κανόνες της ακολουθίας των χρόνων (consecutio temporum).

“cum P. Cornelius Nasica ad Ennium poetam venisset”

“cum te quaererem”

“cum Ennius ad Nasicam venisset”

Λύση

- i. **“cum P. Cornelius Nasica ad Ennium poetam venisset”**.
Η παραπάνω επιρρηματική, χρονική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερ-συντελικού (venisset), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (sensit = παρακείμενος με σημασία αορίστου) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
- ii. **“cum te quaererem”**
Η παραπάνω επιρρηματική, χρονική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική χρόνου παρατατικού (quaererem), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (credidi = παρακείμενος με σημασία αορίστου) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
- iii. **“cum Ennius ad Nasicam venisset”**
Η παραπάνω επιρρηματική, χρονική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερ-συντελικού (venisset), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (exclamavit = παρακείμενος με σημασία αορίστου) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων του κειμένου 24:

poetam

ab ostio

dixisse

illum

nunc

diebus

domi

impudens

ancillae

mihi

Λύση

poetam: ομοιόπτωτος προσδιορισμός, παράθεση στη λέξη Ennium.

ab ostio: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει τη στάση σε τόπο και πιο συγκεκριμένα την τοπική αφετηρία στη μετοχή quaerenti.

dixisse: αντικείμενο στο ρήμα sensit και ειδικό απαρέμφατο. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται η λέξη illam (ετεροπροσωπία) και αντικείμενο του απαρεμφάτου είναι η λέξη id.

illum: υποκείμενο του απαρεμφάτου esse (ετεροπροσωπία, εφόσον στην πρόταση που ανήκουν οι παραπάνω τύποι υποκείμενο του ρήματος sensit είναι η λέξη Nasica).

nunc: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα accipe.

diebus: αφαιρετική οργανική του μέτρου ή της διαφοράς (ablativus mensurae ή discriminis) στο επίρρημα post.

domi: επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει τη στάση σε τόπο στον ρηματικό τύπο erat.

impudens: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη homo.

ancillae: έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα credidi.

mihi: αντικείμενο στο ρήμα non credis.

LECTIO XXV (25): ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

Cato attulit quodam die in curiam ficum praecocem ex Carthagine ostendensque patribus «Interrogo vos» inquit «quando hanc ficum decerptam esse putetis ex arbore». Cum omnes recentem esse dixissent, «Atqui ante tertium diem» inquit «scitote decerptam esse Carthagine. Tam prope a muris habemus hostem! Itaque cavete periculum, tutamini patriam. Oribus urbis nolite confidere. Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite. Neminem credideritis patriae consulturum esse, nisi vos ipsi patriae consuleritis. Mementote rem publicam in extremo discrimine quondam fuisse!» Statimque sumptum est Punicum bellum tertium, quo Carthago deleta est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXV

Κάποια μέρα ο Κάτωνας έφερε στο βουλευτήριο (ή: στη Σύγκλητο) ένα πρώιμο σύκο από την Καρχηδόνα και ενώ το έδειχνε (ή: δείχνοντάς το) στους Συγκλητικούς «Σας ρωτώ», είπε «πότε νομίζετε ότι αυτό το σύκο κόπηκε από το δέντρο». Όταν όλοι απάντησαν πως ήταν φρέσκο, «Και όμως πριν από τρεις μέρες» είπε «μάθετε ότι κόπηκε στην Καρχηδόνα. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο, προστατέψτε την πατρίδα. Μην έχετε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις της πόλης. Να αποβάλετε την αυτοπεποίθηση που είναι υπερβολική σε σας. Μην πιστέψετε ότι θα ενδιαφερθεί κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δεν φροντίσετε για την πατρίδα. Θυμηθείτε ότι κάποτε η πολιτεία βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο!». Και αμέσως άρχισε ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, στη διάρκεια του οποίου καταστράφηκε η Καρχηδόνα.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXV

- **affero:** β' ενικό προστακτικής ενεστώτα → **affer**
- **ficus:** ουσιαστικό β' κλίσης, θηλυκό· διαθέτει και τύπους από την τέταρτη κλίση με κατάληξη -us, u.

ficus	fici	-	ficus
fici	-	ficusficorum	- ficuum
fico	ficis		
ficum	ficos	-	ficus
fice	-	ficusfici	- ficus
fico - ficu	ficis	-	ficubus

- **scitote**: λειτουργεί ως προστακτική ενεστώτα (β' ενικό) scito, (β' πληθυντικό) scitote.
- **prope**: στο κείμενο αυτό είναι επίρρημα και όχι πρόθεση + αιτιατική (Παραθετικά: propius, proxime).
- **exterus, -a, -um**: Παραθετικά επιθέτου: exterior, -ior, -ius, extremus, -a, -um/ extimus, -a, -um.
- **neminem**: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία → nemo, nullius, nemini, neminem, - , nullo. Ο πληθυντικός αναπληρώνεται από την αντωνυμία nullus, -a, -um.
- Τα ρήματα **inquam** και **memini** είναι ελλειπτικά (Γραμματική Τζαρτζάνου: σς .91,92). Συγκεκριμένα, το **memini** σχηματίζει προστακτική μέλλοντα με σημασία ενεστώτα: **memento, mementote**.
- **quando**: ερωτηματικό χρονικό επίρρημα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι προστακτικές του κειμένου.

Λύση

- **scitote**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού μέλλοντα με σημασία ενεστώτα, του ρήματος **scio, sci(v)i, scitum, scire 4**

- **cavete**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **caveo, cavi, cautum, cavere 2**

- **tutamini**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεστώτα, του ρήματος **tutor, tutatus sum, tutari αποθετικό 1**

- **nolite**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ανώμαλου ρήματος **nolo, nolui, -, nolle**

- **deponite**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **depono, deposui, depositum, deponere 3**

- **mementote**: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού μέλλοντα με σημασία ενεστώτα, του ελλειπτικού ρήματος **memini, meminisse**.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν και να τονιστούν οι σωστοί τύποι της προστακτικής του ενεστώτα:

(Tu).....mihi, quid faciat dominus tuus! (dico)

(Vos).....in cubiculum! (intro)

(Tu).....quid fecerit Nasica! (accipio)

(Vos).....opibus urbis! (confido)

(Vos).....rei publicae! (consulo)

(Vos).....virtutem Camilli! (imitor)

Λύση

(Tu) **dic** mihi, quid faciat dominus tuus! (dico)

(Vos) **intrate** in cubiculum! (intro)

(Tu) **accipe** quid fecerit Nasica! (accipio)

(Vos) **confidite** opibus urbis! (confido)

(Vos) **consulite** rei publicae! (consulo)

(Vos) **imitamini** virtutem Camilli! (imitor)

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι γραμματικοί τύποι: ostendens, decerptam esse, consultūrum esse, consulueritis.

Λύση

- **ostendens**: ονομαστική ενικού, αρσενικό, μετοχή ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **ostendo, ostendi, ostentum/ ostensum, ostendēre 3**
- **decerptam esse**: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **decerpo, decerpsi, decerptum, decerpēre 3**
- **consulturum esse**: απαρέμφατο ενεργητικού μέλλοντα, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulēre 3**
- **consulueritis**: β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulēre 3**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να δικαιολογηθεί με βάση τους κανόνες της ακολουθίας ο χρόνος της πρότασης: quando ... putetis (πλάγια ερώτηση).

Λύση

Η πλάγια ερωτηματική πρόταση quando ... putetis εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (putetis), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (interrogo) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν από συντακτική άποψη οι τύποι: decerptam esse, consultūrum esse, fuisse.

Λύση

- **decerptam esse**: αντικείμενο στο putetis/scitote, ειδικό απαρέμφατο
- **consulturum esse**: αντικείμενο στο credideritis, ειδικό απαρέμφατο
- **fuisse**: αντικείμενο στο mementote, ειδικό απαρέμφατο.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

ficum: η ονομαστική πληθυντικού

patribus: η γενική πληθυντικού

hanc: η δοτική ενικού

recentem: η αφαιρετική ενικού και ο ίδιος τύπος στον συγκριτικό βαθμό

diem: η δοτική πληθυντικού

hostem: η αιτιατική πληθυντικού

opibus: η γενική πληθυντικού

vobis: η γενική πληθυντικού

neminem: η γενική ενικού

discrimine: η ονομαστική πληθυντικού

Λύση

ficum: **fici – ficus**

patribus: **patrum**

hanc: **huic**

recentem: **recenti, recentiorem**

diem: **diebus**

hostem: **hostes – hostis**

opibus: **opum**
vobis: **vestri – vestrum**
neminem: **nullius**
discrimine: **discrimina**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

attulit: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα
decerptam esse: το απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή
dixissent: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα
scitote: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα
cavete: η ονομαστική ενικού μετοχής μέλλοντα και στα τρία γένη
tutamini: το απαρέμφατο μέλλοντα (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
nolite: το γ' ενικό οριστικής ενεστώτα
confidere: το γ' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)
consulturum esse: το β' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου
mementote: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα

Λύση

attulit: **affer**
decerptam esse: **decerptum iri**
dixissent: **dicunto**
scitote: **scito**
cavete: **cauturus, -a, -um**
tutamini: **tutatueros esse**
nolite: **non vult**
confidere: **confisi essent**
consulturum esse: **consulueritis**
mementote: **memento**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Στις παρακάτω προτάσεις να δηλωθεί η απαγόρευση με άλλο τρόπο:

Opibus urbis nolite confidere (μάθημα 25).

Neminem credideritis patriae consulturum esse (μάθημα 25).

Λύση

Opibus urbis ne confisi sitis.

Nolite credere aliquem patriae consulturum esse.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Στην παρακάτω πρόταση να τραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

Cato attulit quodam die in curiam ficum praecocem ex Carthagine.

Λύση

Ficus praecox allata est quodam die in curiam a Catone ex Carthagine.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΠΕΔΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗΣ

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Τα ρήματα και των τεσσάρων συζυγιών: ignoro (1), respondeo (2), impono (3), aperio (4) να κλιθούν στην **προστακτική** ενεστώτα και μέλλοντα και στις δύο φωνές.

Λύση

ignoro (1), respondeo (2), impono (3), aperio (4)

	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	
	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
α'	-	-	-	-
β'	ignora	ignorato	ignorare	ignorator
γ'	-	ignorato	-	ignorator
α'	-	-	-	-
β'	ignorare	ignoratote	ignoramini	-
γ'	-	ignoranto	-	ignorantor

	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	
	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
α'	-	-	-	-
β'	responde	respondeto	respondere	respondetor
γ'	-	respondeto	-	respondetor
α'	-	-	-	-
β'	respondete	respondetote	respondemini	-
γ'	-	respondento	-	respondentor

	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	
	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
α'	-	-	-	-
β'	imponere	imponito	imponere	imponitor
γ'	-	imponito	-	imponitor
α'	-	-	-	-
β'	imponite	imponitote	imponimini	-
γ'	-	imponunto	-	imponuntor

	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	
	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
α'	-	-	-	-
β'	aperire	aperito	aperire	aperitor
γ'	-	aperito	-	aperitor
α'	-	-	-	-
β'	aperite	aperitote	aperimini	-
γ'	-	aperiunto	-	aperiuntor

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι της **προστακτικής** που ζητούνται:

evertō: το γ' ενικό προστακτικής μέλλοντα ε.φ.

recipio: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ε.φ.

do: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα ε.φ.

caveo: το β' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα ε.φ.

scio: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ε.φ.

tutor: το β' ενικό προστακτικής μέλλοντα

sum: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα

dico: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ε.φ.

sentio: το β' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα ε.φ.

cognosco: το β' πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα π.φ.

loquor: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα
adfcio: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ε.φ.
habeo: το γ' ενικό προστακτικής μέλλοντα π.φ.
affero: το β' ενικό και πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα ε.φ.
venio: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα ε.φ.

Λύση

evertō: **evertito**
recipio: **recipe**
do: **danto**
caveo: **cavetote**
scio: **scito**
tutor: **tutator**
sum: **sunto**
dico: **dic**
sentio: **sentitote**
cognosco: **cognoscimini**
loquor: **loquere**
adfcio: **adfcice**
habeo: **habetor**
affero: **affer/afferte**
venio: **veniunto**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με το σωστό τύπο της **προστακτικής**.

1. (Tu) epistulam ad Ciceronem (defero)
2. (Vos) Capitolium (deleo)
3. (Vos) rem publicam (gero)
4. (Illi) pacem (tutor)!
5. (Vos) verbis antiquiorum (utor)
6. (Tu) piscatoriam naviculam (conduco)

Λύση

1. (Tu) ... **defer** epistulam ad Ciceronem (defero)
2. (Vos) ... **delete** Capitolium (deleo)
3. (Vos) ... **gerite** rem publicam (gero)
4. (Illi) ... **tutantor** pacem (tutor)!
5. (Vos) ... **utimini** verbis antiquiorum (utor)
6. (Tu) ... **conduc** piscatoriam naviculam (conduco).

LECTIO XXVI (26): ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ - Β' ΟΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να σχηματιστούν τα παραθετικά των επιθέτων modestus, suāvis, cruentus και fortis.

Λύση

modestus (ρίζα modest-): modest-ior, -ior, -ius
modest-issimus, -issima, -issimum
suāvis (ρίζα suāv-): suāv-ior, -ior, -ius
suāv-issimus, -issima, -issimum
cruentus (ρίζα cruent-): cruent-ior, -ior, -ius

cruent-issimus, -issima, -issimum

fortis (ρίζα fort-): fort-ior, -ior, -ius

fort-issimus, -issima, -issimum

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να σχηματιστούν τα επιρρήματα από τα επίθετα: *immensus, aequus, mirabilis, similis, constans (-ntis)*, και να σχηματιστούν τα παραθετικά των επιρρημάτων.

Λύση

immensus (θέμα immens-): immense, immens-ius, immens-issime

aequus (θέμα aequ-): aequae, aequ-ius, aequ-issime

mirabilis (θέμα mirabil-): mirabiliter, mirabil-ius, mirabil-issime

similis (θέμα simil-): similiter, simil-ius, simil-issime

constans [θέμα constant(i)-]: constanter, constant-ius, constant-issime

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να κλιθεί ο συγκριτικός *dignior, -ius*.

Λύση

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ.-θηλ.	ουδ.	αρσ.-θηλ.	ουδ.
Ονομ.	dignior	dignius	digniores	digniora
Γεν.	dignioris	dignioris	digniorum	digniorum
Δοτ.	digniori	digniori	dignioribus	dignioribus
Αιτ.	digniore	dignius	digniores	digniora
Κλητ.	dignior	dignius	digniores	digniora
Αφ.	digniore	digniore	dignioribus	dignioribus

ΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί ο β' όρος σύγκρισης και με τους δύο τρόπους εκφοράς:

Marcella festivior erat.....(Porcia).

Marcellus prudentior erat.....(Paulus).

Marcellam modestiōrem fuisse puto.....(Porcia).

Marcellum fortiōrem fuisse puto.....(Galli).

Feminas Rōmanōrum modestiōres fuisse puto.....(feminae Graecōrum).

Λύση

Marcella festivior erat **Porciā ή quam Porcia**

Marcellus prudentior erat **Paulō ή quam Paulus**

Marcellam modestiōrem fuisse puto **Porciā ή quam Porciam**

Marcellum fortiōrem fuisse puto **Gallis ή quam Gallos**

Feminas Rōmanōrum modestiōres fuisse puto feminis Graecōrum **ή quam feminas Graecōrum**.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Επίθετο

Τύπος που ζητείται

fortis, -is, -e	αφαιρετική ενικού αρσενικού (θετικός)
acerbus, -a, -um	δοτική πληθυντικού θηλυκού (συγκριτικός)
sonorus, -a, -um (χωρίς παραθετικά)	γενική πληθυντικού ουδέτερου (θετικός)
maturus, -a, -um	αιτιατική πληθυντικού αρσενικού (υπερθετικός)
miser, misera, miserum	ονομαστική πληθυντικού αρσενικού(υπερθετικός)
longus, -a, -um	αιτιατική πληθυντικού αρσενικού (συγκριτικός)
facilis, -is, -e	γενική πληθυντικού θηλυκού (υπερθετικός)
liber, libera, liberum	αφαιρετική ενικού ουδέτερου (θετικός)
iucundus, -a, -um	ονομαστική πληθυντικού ουδέτερου(συγκριτικός)
durus, -a, um	κλητική ενικού ουδέτερου (υπερθετικός)

Δύση

fortis, -is, -e: forti
acerbus, -a, -um: acerbioribus
sonorus, -a, -um: sonorum
maturus, -a, -um: maturissimos & maturrimos
miser, -a, -um: miserrimi
longus, -a, -um: longiores
facilis, -is, -e: facillimarum
liber, -era, -rum: libero
iucundus, -a, -um: iucundiora
durus, -a, -um: durissimum

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Επίθετο

fortis, -is, -e
acerbus, -a, -um
sonorus, -a, -um (χωρίς παραθετικά)
maturus, -a, -um
miser, misera, miserum
longus, -a, -um
facilis, -is, -e
liber, libera, liberum
iucundus, -a, -um
durus, -a, um

Τύπος που ζητείται

οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων
οι τρεις βαθμοί των επιρρημάτων

ύση

fortis, -is, -e: fortiter, fortius, fortissime
acerbus, -a, -um: acerbe, acerbius, acerbissime
sonorus, -a, -um: sonore, -----, -----
maturus, -a, -um: mature, maturius, maturrime & maturissime
miser, -a, -um: misere, miserius, miserrime
longus, -a, -um: longe, longius, longissime
facilis, -is, -e: facile, facilius, facillime
liber, -era, -rum: libere, liberius, liberrime
iucundus, -a, -um: iucunde, iucundius, iucundissime
durus, -a, -um: dure & duriter, durius, durissime.

LECTIO XXVII (27): ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΩΡΙΜΑΖΕΙ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

Cum Accius ex urbe Roma Tarentum venisset, ubi Pacuvius grandi iam aetate receserat, devertit ad eum. Accius, qui multo minor natu erat, tragoediam suam, cui «Atreus» nomen est, ei desideranti legit. Tum Pacuvius dixit sonora quidem esse et grandia quae scripsisset, sed videri tamen ea sibi duriora et acerbiora. «Ita est» inquit Accius «ut dicis; neque id me sane paenitet; meliora enim fore spero, quae deinceps scribam. Nam quod in pomis est, idem esse aiunt in ingeniis: quae dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda; sed quae gignuntur statim vieta et mollia, non matura mox fiunt sed putria».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVII

Όταν ο Άκκιος είχε έλθει από την πόλη Ρώμη στον Τάραντα, όπου ο Πακούβιος σε μεγάλη πια ηλικία είχε αποσυρθεί, κατέλυσε σε αυτόν. Ο Άκκιος, ο οποίος ήταν πολύ μικρότερος στην ηλικία, διάβασε σε αυτόν, επειδή το επιθυμούσε, την τραγωδία του, της οποίας το όνομα είναι «Ατρέας». Τότε ο Πακούβιος είπε ότι ήταν βέβαια ηχηρά και μεγάλα όσα είχε γράψει, αλλά όμως ότι του φαίνονταν κάπως τραχιά και πικρά. «Έτσι είναι» είπε ο Άκκιος «όπως λες: και δεν μετανιώνω βέβαια καθόλου γι' αυτό: διότι ελπίζω, ότι θα είναι καλύτερα αυτά που θα γράψω στη συνέχεια. Γιατί αυτό που συμβαίνει στους καρπούς, το ίδιο λένε ότι συμβαίνει και στα πνεύματα: αυτοί που γεννιούνται σκληροί και πικροί ύστερα γίνονται γλυκοί και ευχάριστοι: αλλά αυτοί που γεννιούνται από την αρχή μαραμμένοι και μαλακοί, δεν ωριμάζουν αργότερα αλλά σαπίζουν».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVII

- **natu**: αφαιρετική της αναφοράς στο minor.
- **cui**: δοτική προσωπική κτητική στο est.
- **desideranti**: αιτιολογική μετοχή. Ανάλυση: quod desiderabat (αντικειμενική αιτιολογία) ή quod desideraret (υποκειμενική αιτιολογία)
- **mitis, -is, -e**: θετικός επιρρήματος: **mite**
- **maturus, -a, -um**: υπερθετικός: **maturissimus, -a, -um** και **maturrimus, -a, -um**
- **aetas -atis**: γενική πληθυντικού = aetatum και aetatum
- **nascuntur**: μετοχή μέλλοντα: **nasciturus, -a, -um**.
- **fore**: απαρέμφατο μέλλοντα του **sum**. Σχηματίζει και δεύτερο τύπο: futura esse
- **devertit**: ο τύπος μπορεί να είναι είτε παρακείμενος **ενεργητικής** φωνής (deverto, deverti, deversum, devertere), είτε παρακείμενος του **ημιαποθετικού** ρήματος (devertor, deverti, deversum, deverti), καθώς είναι κοινός.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVII

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν όλα τα επίθετα συγκριτικού βαθμού του κειμένου.

Λύση

minor: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, συγκριτικού βαθμού, του επιθέτου

parvus, -a, -um = μικρός, -ή, -ό

duriora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, συγκριτικού βαθμού, του επιθέτου **durus, -a, -um**, β' κλίση = σκληρός, -ή, -ό, τραχύς, -ιά, -ύ

acerbiora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, συγκριτικού βαθμού, του επιθέτου **acerbus, -a, -um** = πικρός, -ή, -ό

meliora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, συγκριτικού βαθμού, του επιθέτου **bonus, -a, -um** = καλός, -ή, -ό

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Poma acerbiora: να κλιθούν μαζί και στους δύο αριθμούς.

Λύση

	Ενικός	Πληθυντικός
ον.	pomum acerbium	poma acerbiora
γεν.	pomi acerbioris	pomorum acerbiorum
δοτ.	pomo acerbiori	pomis acerbioribus
αιτ.	pomum acerbium	poma acerbiora
κλητ.	pomum acerbium	poma acerbiora
αφ.	pomo acerbiorum	pomis acerbioribus

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του παραθετικού ή του επιρρηματός από τα επίθετα που βρίσκονται σε παρένθεση:

Apud antiquos Romanos concordia sed avaritia erat. (magnus, parvus) (μάθ. IV)

Puer quievit, libenter cibum sumpsit. (bonus, επιρρ.) (μάθ. XXVII)

Catilina fuit generis vir sed ingenii (nobilis, pravus) (μάθ. XIX)

Id esse putemus, quod est (bonus, rectus) (μάθ. XXVII)

Claudius prorepsit ad solarium (prope) (μάθ. XX)

Ea puella nihil erat, nihil (festivus, amabilis) (μάθ. XXVI)

Λύση

Apud antiquos Romanos concordia **maxima** sed **minima** avaritia erat. (magnus, parvus) (μάθ. IV)

Puer **bene** quievit, libenter cibum sumpsit. (bonus, επιρρ.) (μάθ. X27)

Catilina fuit **nobilissimi** generis vir sed ingenii **pravissimi**. (nobilis, pravus) (μάθ. XIX)

Id esse **optimum** putemus, quod est **rectissimum**. (bonus, rectus) (μάθ. X27)

Claudius prorepsit ad solarium **proximum** (prope) (μάθ. XX)

Ea puella nihil erat **festivus**, nihil **amabilis**. (festivus, amabilis) (μάθ. XXVI).

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι γραμματικοί τύποι *lēgit* (διαφορά από το *lēgit*;) και *idem*.

Λύση

lēgit: γ'ενικό οριστικής παρακειμένου, ενεργητικής φωνής του ρήματος **lego, legi, lectum, legēre 3** = διαβάζω (το *lēgit* σχηματίζει τον παρακείμενο με έκταση του ριζικού βραχύχρονου φωνήεντος)

lēgit: γ'ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **lego, legi, lectum, legēre 3** = διαβάζω

idem: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας

idem, eadem, idem = ίδιος, -α, -ο

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ο Πακούβιος ήταν μεγαλύτερος στην ηλικία από τον Άκκιο.

Οι τραγωδίες μου θα είναι καλύτερες από αυτήν (haec).

Λύση

Pacuvius maior natu erat quam Accius (Accio)
Tragoediae meae meliores erunt quam haec (hac).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να εντοπίσετε τα επίθετα του κειμένου και να γράψετε τους τρεις βαθμούς τους και στα τρία γένη στην πτώση που βρίσκονται (όσα διαθέτουν).

Λύση

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
grandi, -i, -i	grandiore-re-re	grandissimo, -a, -o
multo, -a, -o	-	plurimo, -a, -o
parvus, -a, -um	minor, -or, -us	minimus, -a, -um
sonoros, -as, -a	-	-
grandes, -es, -ia	grandiores, -es, -a	grandissimos, -as, -a
duros, -as, -a	duriores, -es, -a	durissimos, -as, -a
acerbos, -as, -a	acerbiores, -es, -a	acerbissimos, -as, -a
bonos, -as, -a	meliores, -es, -a	optimos, -as, -a
duri, -ae, -a	duriores, -es, -a	durissimi, -ae, -a
acerbi, -ae, -a	acerbiores, -es, -a	acerbissimi, -ae, -a
mites, -es, -ia	mitiores, -es, -a	mitissimi, -ae, -a
putres, -es, -ia	-	-
vieti, -ae, -a	-	-
molles, -es, -ia	molliores, -es, -a	mollissimi, -ae, -a
maturi, -ae, -a	maturiores, -es, -a	maturissimi, -ae, -a/maturrimi-ae,-a
iucundi, -ae, -a	iucundiores, -es, -a	iucundissimi, -ae, -a

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Από τα επίθετα του κειμένου να σχηματίσετε επιρρήματα και να γράψετε τα παραθετικά τους και στους τρεις βαθμούς.

Λύση

Επίθετο	Επίρρ.Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
grandi	granditer	grandius	grandissime
multo	multum	plus	plurimum
minor	non multum	minus	minime
duriora	dure/duriter	durius	durissime
acerbiora	acerbe	acerbius	acerbissime
meliora	bene	melius	optime
mitia	mite	mitius	mitissime
iucunda	iucunde	iucundius	iucundissime
matura	mature	maturius	maturissime/maturrime
putria	—	—	—
sonora	sonore	—	—
mollia	molliter	mollius	mollissime
vieta	viete	—	—

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται:

venisset: α' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα
devertit: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα
desideranti: αφαιρετική ενικού
legit: το ίδιο πρόσωπο στον ενεστώτα
scripisset: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού
videri: απαρέμφατο μέλλοντα
spero: γ' ενικό προστακτικής μέλλοντα
nascuntur: β' ενικό υποτακτικής μέλλοντα [με βάση το υποκείμενο του κειμένου]
fiunt: β' πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα
gignuntur: α' ενικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού

Δύση

venisset: **veniamus**
devertit: **devertit/ devertitur**
desideranti: **desiderante**
legit: **legit**
scripisset: **scriberent**
videri: **visum iri**
spero: **sperato**
nascuntur: **nasciturum sis**
fiunt: **fite**
gignuntur: **genuissem**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για το καθένα:

urbe: γενική πληθυντικού
grandi: αιτιατική ενικού
eum: αιτιατική πληθυντικού θηλυκού γένους
tragoediam: δοτική ενικού
nomen: ονομαστική πληθυντικού
quae (το πρώτο): ονομαστική πληθυντικού θηλυκού γένους
sibi: τον ίδιο τύπο στο β' πρόσωπο
pomis: αφαιρετική ενικού
idem: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους
ingeniis: γενική ενικού

Δύση

urbe: **urbium**
grandi: **grandem**
eum: **eas**
tragoediam: **tragoediae**
nomen: **nomina**
quae (το πρώτο): **quae**
sibi: **tibi**
pomis: **pomo**
idem: **eundem**
ingeniis: **ingenii/ ingeni.**

LECTIO XXVIII (28): ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΕΝΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗ ΔΟΥΛΟΥ

Aesopi nostri Licinus servus tibi notus Roma Athenas fugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum paucos menses pro libero fuit, inde in Asiam abiit. Postea Plato quidam Sardinianus, cum eum fugitivum esse ex Aesopi litteris cognovisset, hominem compre-

hendit et in custodiam Ephesi tradidit. Tu hominem investiga, quaeso, summaque diligentia vel Romam mitte vel Epheso rediens tecum deduc. Noli spectare quanti homo sit. Parvi enim preti est, qui tam nihili est. Sed, propter servi scelus et audaciam, tanto dolore Aesopus est adfectus, ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVIII

Ο Λίκινος, ο δούλος του Αισώπου μας, γνωστός σε εσένα, δραπέτευσε/ έφυγε από τη Ρώμη στην Αθήνα. Αυτός έζησε στην Αθήνα, κοντά στον Πάτρωνα τον Επικούρειο, λίγους μήνες ως ελεύθερος, από εκεί έφυγε στην Ασία. Αργότερα κάποιος Πλάτωνας από τις Σάρδεις, όταν κατάλαβε από την επιστολή του Αισώπου ότι αυτός ήταν δραπετής, συνέλαβε τον άνθρωπο και τον παρέδωσε στη φυλακή στην Έφεσο. Εσύ, παρακαλώ, αναζήτησε τα ίχνη του ανθρώπου και με την πιο μεγάλη φροντίδα είτε στείλε αυτόν στη Ρώμη είτε φερ' τον μαζί σου καθώς επιστρέφεις από την Έφεσο. Να μην σε απασχολήσει πόσο κοστίζει ο άνθρωπος. Γιατί είναι μικρής αξίας, όποιος είναι τόσο τιποτένιος (τέτοιος μασκαράς). Αλλά, εξαιτίας της ελεεινής πράξης και του θράσους του δούλου, ο Αίσωπος τόσο πολύ οργίστηκε, ώστε τίποτε δεν θα μπορούσε να είναι πιο ευχάριστο σε αυτόν από την επανάκτηση του δραπετή.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVIII

- **nostri**: κτητική αντωνυμία.
- **tibi**: ποιητικό αίτιο σε απλή δοτική λόγω εξάρτησης από μετοχή παθητικής διάθεσης (notus).
- **summa**: Θ.Β.: supera Σ.Β.: superior Υ.Β.: suprema/summa.
- **tecum**: **cum te**: cum + αφαιρετική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου tu [η πρόθεση ακολουθεί πάντοτε μετά την προσωπική αντωνυμία].
- **noli spectare** = απαγόρευση. Άλλος τρόπος έκφρασης: ne spectaveris.
- **parvi**: το επίθετο parvus, -a, -um σχηματίζει επίρρημα non multum/ paulum.
- **qui tam nihili est**: αναφορική προσδιοριστική πρόταση, προσδιορίζει το εννοούμενο υποκείμενο της κύριας πρότασης is. (Η πρόταση κατά μία άλλη εκδοχή μπορεί να θεωρηθεί και αναφορική υποθετική).
- **nihili**: nihilum-i: ουσιαστικό β' κλίσης.
- **dolore**: αφαιρετική οργανική του μέσου στο adfectus est.
- **nihil**: αόριστη αντωνυμία: nihil, nullius rei, nulli rei, nihil(nil), -,nulla re.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τον σωστό προσδιορισμό του τόπου (εμπρόθετο ή απρόθετο):

Poeta epistulas scriptitat. (Roma)

Aeneas navigat. (Italia)

Scipio bellum gerebat. (Africa)

Hercules boves.....prope Tiberim adduxit. (Hispania)

Monumentum Vergili iacebat. (Neapolis-is-i-im-i)

Aemilius Paulus rediit. (domus)

Cassius Parmensis confugit. (Athenae)

Silius se tenebat. (Campania)

Ficus decerpta est. (Carthago)

Λύση

Poeta epistulas **Romam** scriptitat.

Aeneas **in/ ad Italiam** navigat.

Scipio bellum **in Africā** gerebat.

Hercules boves **ex Hispaniā** prope Tiberim adduxit.

Monumentum Vergili **Neapoli** iacebat.

Aemilius Paulus **domum** rediit.

Cassius Parmensis **Athenas** confugit.

Silius **in Campaniā** se tenebat.

Ficus **Carthagine** decerpta est.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθούν τα κενά με τον σωστό προσδιορισμό του χρόνου:

Licinus Athenis remansit. (pauci dies)

..... Licinus in Asiam abiit. (post + pauci dies)

..... Cicero fratri sui scripsit. (ante + tertius dies)

..... Aesopus magno dolore adfectus est. (ille dies)

Λύση

Licinus **paucos dies** Athenis remansit.

Post paucos dies Licinus in Asiam abiit.

Ante tertium diem Cicero fratri sui scripsit.

Illo die Aesopus magno dolore adfectus est.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι τοπικοί και χρονικοί προσδιορισμοί του κειμένου` επίσης οι φράσεις: noli spectare, propter scelus et audaciam, quam recuperatio.

Λύση

Αναγνώριση τοπικών και χρονικών προσδιορισμών:

Roma: απρόθετη αφαιρετική απομάκρυνσης από τόπο στο fugit.

Athenas: απρόθετη αιτιατική κίνησης σε τόπο στο fugit.

Athenis: απρόθετη αφαιρετική στάσης σε τόπο στο fuit.

menses: αιτιατική του χρόνου στο fuit.

in Asiam: εμπρόθετος προσδιορισμός κίνησης σε τόπο στο abiit.

postea: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο comprehendit.

Ephesi: απρόθετη γενική της στάσης σε τόπο στο tradidit.

Romam: απρόθετη αιτιατική κίνησης σε τόπο στο mitte.

Epheso: απρόθετη αφαιρετική της απομάκρυνσης από τόπο στο rediens.

Αναγνώριση φράσεων:

Noli spectare: έκφραση αποτροπής/ απαγόρευσης: Η απαγόρευση μπορεί να εκφραστεί και με το ne spectaveris)

propter scelus et audaciam: εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο est adfectus

quam recuperatio: β' όρος σύγκρισης, εκφέρεται με quam + ομοιόπτωτα με τον α'όρο (nihil) από τον συγκριτικό gratius.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Όταν (cum + ορ. του συντελ. μελλ.) πάω στη Ρώμη, θα σου γράψω.

Ήλθε από την Αθήνα με τον πατέρα του.

Λύση

Cum Romam iero, tibi scribam.

Athenis cum patre suo venit.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται:

fugit: το γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού

fuit: το απαρέμφατο μέλλοντα (να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο)

abiit: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα

rediens: γενική ενικού μετοχής στον χρόνο που βρίσκεται

cognovisset: το β' ενικό οριστικής μέλλοντα

tradidit: το α' ενικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα

investiga: ο ίδιος τύπος στον μέλλοντα

mitte: το β' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου

deduc: το γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα

est adfectus: το γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα

possit: ο ίδιος τύπος στον παρατατικό

Λύση

fugit: fugeret

fuit: futurum esse/ fore

abiit: abeunto

rediens: redeuntis

cognovisset: cognosces

tradidit: tradidero

investiga: investigato

mitte: misistis

deduc: deducat

est adfectus: adficiuntur

possit: posset

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για το καθένα:

nostrī: η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό

menses: γενική πληθυντικού

quidam: αιτιατική ενικού

parvi: ονομαστική πληθυντικού αρσενικού γένους

nihili: κλητική ενικού

scelus: ονομαστική πληθυντικού

tanto: ονομαστική ενικού στο γένος που βρίσκεται

nihil: αφαιρετική ενικού

gratius: δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος

recuperatio: γενική ενικού

Λύση

nostrī: nostrorum

menses: mensium

quidam: quendam

parvi: parvi

nihili: nihilum
scelus: scelera
tanto: tantus
nihil: nulla re
gratius: gravioribus
recuperatio: recuperationis

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν τα παρακάτω επίθετα στους άλλους βαθμούς στην ίδια πτώση, αριθμό και γένος: summa, parvi.

Λύση

ΘετικόςΣυγκριτικός Υπερθετικός
supera superiore summa/suprema
parvi minoris minimi

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

noli spectare: Να δηλωθεί η απαγόρευση με τον άλλο τρόπο.

Λύση

Απαγόρευση: ne spectaveris

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παρακάτω λέξεις:

Roma
Athenis
menses
diligentia
rediens
parvi
propter scelus
dolore
ei
fugitivi

Λύση

Roma: απρόθετη αφαιρετική απομάκρυνσης από τόπο στο fugit

Athenis: απρόθετη αφαιρετική στάσης σε τόπο στο fuit

menses: αιτιατική του χρόνου στο fuit

diligentia: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο mitte

rediens: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο tu

parvi: επιθετικός προσδιορισμός στο preti

propter scelus: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο est adfectus

dolore: αφαιρετική οργανική του μέσου στο est adfectus

ei: δοτική αντικειμενική στο gratius

fugitivi: γενική αντικειμενική στο recuperatio

LECTIO XXIX (29): Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ, Ο ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ

Cum Octavianus post victoriam Actiacam Romam rediret, homo quidam ei occurrit corvum tenens; eum instituerat haec dicere: «Ave, Caesar, victor imperator». Caesaris multum interfuit corvum emere; itaque viginti milibus sestertium eum emit. Id exemplum sutorem quendam incitavit, ut corvum doceret parem salutationem. Diu

operam frustra impendebat; quotiescumque avis non respondebat, sutor dicere solebat «Oleum et operam perdidit». Tandem corvus salutationem didicit et sutor, cupidus pecuniae, eum Caesari attulit. Audita salutatione Caesar dixit: «Domi satis salutationum talium audio». Tum venit corvo in mentem verborum domini sui: «Oleum et operam perdidit». Ad haec verba Augustus risit emitque avem tanti, quanti nullam adhuc emerat.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIX

Καθώς (ή: όταν) ο Οκταβιανός επέστρεφε στη Ρώμη μετά τη νίκη του στο Άκτιο, πήγε να τον συναντήσει κάποιος άνθρωπος που κρατούσε ένα κοράκι. Το είχε διδάξει να λέει τα εξής: «Χαίρε, Καίσαρα, νικητή στρατηγέ». Ο Καίσαρας ενδιαφέρθηκε πολύ να αγοράσει το κοράκι· το αγόρασε λοιπόν για είκοσι χιλιάδες σηστερτίους. Το παράδειγμα αυτό παρακίνησε κάποιον παπουτσή να μάθει τον ίδιο χαιρετισμό σ' ένα κοράκι. Για πολύ καιρό κόπιαζε μάταια· κάθε φορά που το πουλί δεν απαντούσε, ο παπουτσής συνήθιζε να λέει: «Κρίμα στον κόπο μου (ή: έχασα το λάδι και τον κόπο μου)». Επιτέλους το κοράκι έμαθε τον χαιρετισμό και ο παπουτσής θέλοντας να κερδίσει χρήματα, το έφερε στον Καίσαρα. Όταν άκουσε τον χαιρετισμό, ο Καίσαρας είπε: «Στο σπίτι ακούω αρκετούς τέτοιους χαιρετισμούς». Τότε το κοράκι θυμήθηκε (ή: τότε ήρθαν στο νου του κορακιού) τα λόγια του αφεντικού του: «Κρίμα στον κόπο μου (ή: έχασα το λάδι και τον κόπο μου)». Ακούγοντας τα λόγια αυτά, ο Αύγουστος γέλασε και αγόρασε το πουλί για τόσο (μεγάλο ποσό), για όσο δεν είχε αγοράσει κανένα (πουλί) μέχρι τότε.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIX

- **Caesaris**: γενική του ενδιαφερομένου προσώπου στο ρήμα interfuit.
- **multum**: επίρρημα θετικού βαθμού → Παραθετικά: **plus - plurimum**.
- **milibus**: αφαιρετική της συγκεκριμένης αξίας (του τιμήματος) στο ρήμα emit. Κλίνεται μόνο στον πληθυντικό: **milia, milium, milibus, milia, -, milibus**.
- **sestertium**: σχηματίζει δύο τύπους στη γενική πληθυντικού: **sestertiorum** και **sestertium**. Λειτουργεί ως γενική διαιρετική ή ως γενική του περιεχομένου στο milibus.
- **attulit**: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα → **affer**.
- **pecuniae**: γενική ως **συμπλήρωμα** στο επίθετο cupidus, (γενική αντικειμενική).
- **Audita salutatione**: ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Ανάλυση: cum Caesar salutationem audivisset/ postquam (ubi, ut) Caesar salutationem audivit.
- **avis**: σχηματίζει δύο τύπους στην αφαιρετική ενικού: avi και ave.
- **satis**: επίρρημα → σχηματίζει ελλειπτικά παραθετικά: **satius, --**.
- **salutationum**: γενική διαιρετική στο satis.
- **domi**: είναι ουσιαστικό δ' κλίσης που δανείζεται κάποιους τύπους και από τη β' κλίση:

domus	domus	
domus	domi, domuum	domorum
domui	domibus	
domum	domos	
domus	domus	
domo	domibus	

Η γενική, αιτιατική και αφαιρετική ενικού χρησιμοποιούνται μόνο επιρρηματικά για να δηλώσουν **στάση, κίνηση** και **από τόπου κίνηση/ απομάκρυνση** αντίστοιχα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Θυμόσαστε τις παρακάτω γενικές;

Epistulae plenae **querelarum** sunt (μάθημα I)

Aeneas filius **Anchisae** est (μάθημα II)

Romani in supliciis **deorum** magnifici erant (μάθημα IV)

Iudices **legum** interpretes sunt (μάθημα VI)

Magnus numerus **hostium** capitur (μάθημα XVI)

Rei militaris periti erant (μάθημα XVII)

Bovum mugitus Herculem convertit (μάθημα XVIII)

Catilina fuit nobilissimi **generis** vir (μάθημα XIX)

Parvi enim **preti** est, qui tam **nihili** est (μάθημα XXVIII)

Λύση

querelarum → γενική ως συμπλήρωμα στο επίθετο plenae, γενική αντικειμενική

Anchisae → γενική κτητική στο filius

deorum → γενική αντικειμενική στο supliciis

legum → γενική αντικειμενική στο interpretes

hostium → γενική διαιρετική στο numerus

rei militaris → γενική ως συμπλήρωμα στο επίθετο periti, (γενική αντικειμενική)

bovum → γενική υποκειμενική στο mugitus

generis → γενική της ιδιότητας στο vir

preti - nihili → γενικές της αφηρημένης αξίας στο est

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί η γενική της ιδιότητας μαζί με το επίθετο που τη συνοδεύει από επίθετο στον υπερθετικό βαθμό

πχ. homo magnae sapientiae = homo sapientissimus (το αντίστοιχο επίθετο δίνεται μέσα σε παρένθεση)

homo magnae nobilitatis (nobilis) =

homo magnae pravitatis (pravus) =

homo magnae stultitiae (stultus) =

homo magnae peritiae (peritus) =

homo magnae cupiditatis (cupidus) =

Λύση

homo magnae nobilitatis = **homo nobilissimus**

homo magnae pravitatis = **homo pravissimus**

homo magnae stultitiae = **homo stultissimus**

homo magnae peritiae = **homo peritissimus**

homo magnae cupiditatis = **homo cupidissimus**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση του τύπου emit.

Λύση

Ενεστ.

emit

Παρτ.

emebat

Μέλλ.

emet

Παρκ.

emit

Υπρσ.

emerat

Σ.Μέλλ.

emerit

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ο παπουτσης ενδιαφέρεται πολύ να πουλήσει (vendo, vendidi, venditum, vendere 3) το κοράκι.

Ο Καίσαρας αγόρασε το πουλί σε υψηλή τιμή (magnum pretium)

Λύση

Sutoris multum interest corvum vendere.

Caesar avem magni preti emit.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXIX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να χαρακτηριστούν συντακτικά οι γενικές του κειμένου 29.

Λύση

Caesaris: γενική του ενδιαφερομένου προσώπου στο interest.

sestertium: γενική διαιρετική στο milibus.

pecuniae: γενική ως συμπλήρωμα στο επίθετο cupidus, γενική αντικειμενική

domi: γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός στάσης σε τόπο στο audio.

salutationum: γενική διαιρετική στο satis.

verborum: γενική ως αντικείμενο στην απρόσωπη έκφραση venit in mentem.

tanti: γενική της αφηρημένης αξίας στο emit.

quanti: γενική της αφηρημένης αξίας στο emerat.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

rediret: το γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα

interfuit: το απαρέμφατο μέλλοντα (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

doceret: το α' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού Ε.Φ.

impendebat: το β' ενικό προστακτικής μέλλοντα Ε.Φ.

respondebat: το β' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

solebat: το απαρέμφατο μέλλοντα

didicit: το γ' ενικό οριστικής μέλλοντα

attulit: το β' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα

venit: το β' πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα Ε.Φ. Δεν έχει γ' πληθυντικό η προστακτική ενεστώτα Ε.Φ.

risit: το α' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου Ε.Φ.

Λύση

rediret → **redeunt**

interfuit → **interfuturum esse/ interfore**

doceret → **docuisse**

impendebat → **impedito**

respondebat → **responsuri sitis**

solebat → **solitum esse**

didicit → **discet**

attulit → **affertis**

venit → **venite**

risit → **riserimus**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙΙ

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

homo quidam: η γενική ενικού

haec: η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό

multum: ο υπερθετικός βαθμός

viginti milibus: η ονομαστική πληθυντικού

sutorem: η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό

parem salutationem: η αφαιρετική ενικού

avis: η γενική πληθυντικού

talium: η ίδια πτώση στον άλλο αριθμό

mentem: η δοτική πληθυντικού

nullam: η γενική ενικού

Λύση

homo quidam → **hominis cuiusdam**

haec → **hoc**

multum → **plurimum**

viginti milibus → **viginti milia**

sutorem → **sutores**

parem salutationem → **pari salutatione**

avis → **avium**

talium → **talis**

mentem → **mentibus**

nullam → **nullius**

ΑΣΚΗΣΗ ΙV

Εκφώνηση

multum, diu, satis: Να γραφούν τα παραθετικά των επιρρημάτων.

Λύση

multum: **plus, plurimum**

diu: **diutius, diutissime**

satis: **satius**, -

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παρακάτω λέξεις του κειμένου:

Romam, haec, emere, sutorem, diu, cupidus, eum, salutatione, corvo, domini.

Λύση

Romam: απρόθετη αιτιατική κίνησης σε τόπο στο rediret

haec: αντικείμενο του απαρεμφάτου dicere

emere: υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα interfuit, τελικό απαρέμφατο

sutorem: άμεσο αντικείμενο στο incitavit

diu: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο impendebat

cupidus: επιρρηματικό κατηγορούμενο στο attulit, αναφέρεται στο sutor

eum: άμεσο αντικείμενο στο attulit

salutatione: υποκείμενο της μετοχής audita

corvo: δοτική προσωπική στην απρόσωπη έκφραση venit in mentem

domini: γενική υποκειμενική στο verborum.

LECTIO XXX (30): Ο ΛΙΚΙΝΙΟΣ ΜΟΥΡΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Hic vero, iudices, et fuit in Asia et viro fortissimo patri suo, magno adiumento in periculis, solacio in laboribus, gratulationi in victoria fuit. Et si habet Asia suspicionem quandam luxuriae, Murenam laudare debemus, quod Asiam vidit sed in Asia continenter vixit. Quam ob rem accusatores non Asiae nomen Murenae obiecerunt, ex qua laus familiae, memoria generi, honos et gloria nomini constituta est, sed aliquod flagitium ac dedecus aut in Asia susceptum aut ex Asia deportatum. Meruisse vero stipendia in eo bello virtutis fuit; patre imperatore libentissime meruisse pietatis fuit; finem stipendiorum patris victoriam ac triumphum fuisse felicitatis fuit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXX

Αυτός όμως, (κύριοι) δικαστές, και βρέθηκε (έζησε) στην Ασία και έναν πολύ γενναίο άνδρα, τον πατέρα του, βοήθησε πολύ στους κινδύνους, παρηγόρησε στις ταλαιπωρίες, συγχάρηκε στη νίκη. Και αν η Ασία έχει κάποια υποψία τρυφής, οφείλουμε να επαινέσουμε τον Μουρήνα, επειδή είδε την Ασία, αλλά έζησε στην Ασία με εγκράτεια. Γι' αυτόν τον λόγο οι κατηγοροί δεν απέδωσαν μομφή στον Μουρήνα για το όνομα "Ασία", από την οποία δημιουργήθηκε έπαινος για την οικογένεια, υστεροφημία για τη γενιά, τιμή και δόξα για το όνομά (του), αλλά (τον κατηγορήσαν για) κάποιο όνειδος ή ντροπή, που είτε (του) φορτώθηκε στην Ασία είτε έφερε μαζί του από την Ασία. Το ότι όμως υπηρέτησε τη θητεία σε αυτόν τον πόλεμο υπήρξε δείγμα ανδρείας· το ότι υπηρέτησε με πολύ μεγάλη προθυμία (στον στρατό), ενώ ο πατέρας του ήταν στρατηγός, υπήρξε δείγμα σεβασμού· το ότι το τέλος της θητείας (του) συνέπεσε με τη νίκη και τον θρίαμβο του πατέρα (του), υπήρξε δείγμα καλής τύχης.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXX

- **quandam**: Είναι αόριστη επιθετική αντωνυμία, της οποίας τα τρία γένη είναι: quidam, quaedam, quoddam. Η γενική ενικού και των τριών γενών είναι: cuiusdam.
- **pater**: Η γενική του πληθυντικού είναι patrum.
- **aliquod**: αόριστη επιθετική αντωνυμία, της οποίας τα τρία γένη είναι aliqui, aliqua, aliquod. Η γενική ενικού και των τριών γενών είναι alicuius.
- **continenter**: Οι άλλοι βαθμοί του επιρρήματος είναι: continentius (συγκριτικός), continentissime (υπερθετικός).
- **adiumento, solacio, gratulationi**: είναι δοτικές κατηγορηματικές του σκοπού που εξαρτώνται από το ρήμα fuit.
- **virtutis, pietatis, felicitatis**: γενικές του χαρακτηριστικού γνωρίσματος που εξαρτώνται από το ρήμα fuit.
- **familiae, generi, nomini**: δοτικές προσωπικές χαριστικές που εξαρτώνται από το ρήμα constituta est.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXX

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Θυμόμαστε τις παρακάτω δοτικές;

Delecti patriae consultābant (μάθημα IV)

Eis corpus infirmum erat (μάθημα IV)

Silius gloriae Vergili studēbat (μάθημα V)

Caesar legionibus hiemāre imperat (μάθημα VII)

Licēbit tibi pugillāres adportāre (μάθημα VIII)
Brutus Tarquinio imperium adimit (μάθημα IX)
Equites Gallis occurrunt (μάθημα XVI)
In diaetam recessit, cui nomen est Hermaeum (μάθημα XX)
Pareāmus senatui, consulāmus bonis (μάθημα XXII)
Ancilla Nasicae dixit Ennium domi non esse (μάθημα XXIV)
Cato patribus ficum ostendit (μάθημα XXV)
Tristissimus haec tibi scribo (μάθημα XXVI)
Nihil ei gratius potest esse (μάθημα XXVIII)

Λύση

patriae: Δοτική προσωπική χαριστική ή αντικείμενο στο *consultābant*.

eis: Δοτική προσωπική κτητική. Συνάπτεται με το *erat*.

gloriae: Αντικείμενο στο *studēbat*.

legionibus: Έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *imperat*.

tibi: Δοτική προσωπική, εξαιτίας του απροσώπου ρήματος *licēbit*.

Tarquinio: Έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *adimit*.

Gallis: Αντικείμενο στο ρήμα *occurrunt*

cui: Δοτική προσωπική κτητική. Συνάπτεται με το *est*.

senatui: Αντικείμενο στο *pareāmus*.

bonis: Δοτική προσωπική χαριστική ή αντικείμενο στο *consulāmus*.

Nasicae: Έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *dixit*.

patribus: Έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *ostendit*.

tibi: Έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *scribo*.

ei: Δοτική ως συμπλήρωμα επιθέτου, δοτική αντικειμενική στο *gratius*.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ο φίλος μου με βοήθησε (*adiumento sum* + *δοτ.*)

Τα βιβλία μάς είναι πολύ χρήσιμα (*magno usui sum* + *δοτ.*)

Λύση

Amicus meus adiumento mihi fuit.

Libri magno usui sunt nobis.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXX

ΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να χαρακτηριστούν συντακτικά όλες οι δοτικές του κειμένου.

Λύση

adiumento, solacio, gratulatiōni: δοτικές κατηγορηματικές του σκοπού από το *fuit*.

Αποδίδονται ετερόπρωτα στο υποκείμενο του *fuit*.

viro: δοτική προσωπική χαριστική. Συνάπτεται με το *fuit*.

familiae, generi, nomini: δοτικές προσωπικές χαριστικές στο *constituta est*.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τα παρακάτω ουσιαστικά, επίθετα και αντωνυμίες.

- i. **fuit** (α' ενικό υποτακτικής παρακειμένου)
- ii. **habet** (β' πληθυντικό υποτακτικής παθητικού υπερσυντελικού)
- iii. **debēmus** (β' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου)
- iv. **laudāre** (β' πληθυντικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα)
- v. **obiecērunt** (απαρέμφοτο ενεργητικού παρακειμένου)

- vi. **constituta est** (τα 3 γένη του γερουνδιακού)
- vii. **vixit** (γ' πληθυντικό προστακτικής ενεργητικού μέλλοντα)
- viii. **vidit** (γ' ενικό υποτακτικής παθητικού παρατατικού)
- ix. **deportatum** (α' ενικό οριστικής ενεργητικού μέλλοντα)

Λύση

- i. fuit - **fu^{erim}**
- ii. habet - **habiti, -ae, -a essetis**
- iii. debēmus - **debuisti**
- iv. laudāre - **laudate**
- v. obiecērunt - **obiecisse**
- vi. constituta est - **constituendus, -a, -um**
- vii. vixit - **vivunto**
- viii. vidit - **videretur**
- ix. deportatum - **deportabo**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τα παρακάτω ουσιαστικά, επίθετα και αντωνυμίες.

- i. **hic** (αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό γένος)
- ii. **iudices** (ονομαστική ενικού)
- iii. **magno** (γενική πληθυντικού στο αρσενικό γένος και στον υπερθ.βαθμό)
- iv. **luxuriae** (κλητική ενικού)
- v. **rem** (αφαιρετική πληθυντικού)
- vi. **accusatores** (αφαιρετική ενικού)
- vii. **memoria** (αιτιατική ενικού)
- viii. **aliquod** (γενική ενικού στο γένος όπου βρίσκεται)
- ix. **bello** (αιτιατική πληθυντικού)
- x. **pietatis** (ονομαστική ενικού)
- xi. **patre** (γενική πληθυντικού)
- xii. **triumphum** (δοτική ενικού)
- xiii. **fortissimo** (αιτιατική πληθ.στο ουδ.γένος και στον συγκρ.βαθμό)
- xiv. **imperatore** (δοτική πληθυντικού)
- xv. **victoriam** (δοτική ενικού)

Λύση

- i. hic - **has**
- ii. iudices - **iudex**
- iii. magno - **maximorum**
- iv. luxuriae - **luxuria & luxuries**
- v. rem - **rebus**
- vi. accusatores - **accusatore**
- vii. memoria - **memoriam**
- viii. aliquod - **alicuius**
- ix. bello - **bella**
- x. pietatis - **pietas**
- xi. patre - **patrum**
- xii. triumphum - **triumpho**
- xiii. fortissimo - **fortiora**
- xiv. imperatore - **imperatoribus**
- xv. victoriam - **victoriae**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τους ρηματικούς τύπους *obiecervunt* και *susceptum* (ρηματικοί τύποι της γ' συζυγίας που λήγουν σε -io).

A. *obiecervunt*

- i. β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα
- ii. γ' ενικό οριστικής παθητικού ενεστώτα
- iii. γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού
- iv. β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- v. απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα

B. *susceptum*

- i. γ' ενικό προστακτικής παθητικού μέλλοντα
- ii. απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα
- iii. α' πληθυντικό υποτακτικής παθητικού παρατατικού
- iv. β' πληθυντικό οριστικής παθητικού ενεστώτα
- v. γ' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα

Λύση

A. *obiecervunt*

- i. *obicis*
- ii. *obicitur*
- iii. *obicerent*
- iv. *obice*
- v. *obicere*

B. *susceptum*

- i. *suscipitor*
- ii. *suscipi*
- iii. *susciperemur*
- iv. *suscipimini*
- v. *suscipit*

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μετατραπεί η φράση του κειμένου 30 που ακολουθεί από την ενεργητική στην παθητική φωνή.

«*Quam ob rem accusatores non Asiae nomen Murenae obiecerunt*».

Λύση

Quam ob rem non Asiae nomen Murenae ab accusatoribus obiectum est.

LECTIO XXXI (31): Η ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ ΔΕΝ ΒΓΑΙΝΕΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΣΕ ΚΑΛΟ

Bello Latino T. Manlius consul nobili genere natus exercitui Romanorum praefuit. Is cum aliquando castris abiret, edixit ut omnes pugna abstinerent. Sed paulo post filius eius castra hostium praeterequitavit et a duce hostium his verbis proelio lacessitus est: «Congrediamur, ut singularis proelii eventu cernatur, quanto miles Latinus Romano virtute antecellat». Tum adulescens, viribus suis confisus et cupiditate pugnandi permotus, iniussu consulis in certamen ruit; et fortior hoste, hasta eum transfixit et armis spoliavit. Statim hostes fuga salutem petiverunt. Sed consul, cum in castra revertisset, adulescentem, cuius opera hostes fugati erant, morte multavit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXI

Στον Λατινικό πόλεμο, ο Τίτος Μάνλιος, ύπατος, που καταγόταν από αριστοκρατική γενιά, είχε την αρχηγία του στρατού των Ρωμαίων. Αυτός, όταν κάποτε έφευγε από το στρατόπεδο, διέταξε να απέχουν όλοι από τη μάχη. Αλλά λίγο αργότερα ο γιος του

πέρασε έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών και προκλήθηκε σε μάχη από τον αρχηγό των εχθρών με αυτά τα λόγια: «Άς μονομαχήσουμε, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας πόσο ο Λατίνος στρατιώτης ξεπερνά τον Ρωμαίο σε ανδρεία». Τότε ο νεαρός, έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και παρακινημένος από την επιθυμία του για μάχη, όρμησε στον αγώνα αντίθετα με την διαταγή του υπάτου· και όντας γενναιότερος από τον εχθρό, τον διαπέρασε με το δόρυ και τον γύμνωσε από τα όπλα. Αμέσως οι εχθροί ζήτησαν τη σωτηρία στη φυγή. Αλλά ο ύπατος, όταν επέστρεψε στο στρατόπεδο, τιμώρησε με θάνατο τον νεαρό, με τις ενέργειες του οποίου (χάρη στον οποίο) οι εχθροί είχαν τραπεί σε φυγή.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXI

- **genere**: αφαιρετική της καταγωγής, συνάπτεται με το natus.
- **natus**: μετοχή μέλλοντα: nasciturus.
- **cernatur**: εδώ απρόσωπο. Οι παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται με μετοχή παθητικού παρακειμένου: conspectus, -a, -um.
- **viribus**: αφαιρετική οργανική του μέσου (αντικείμενο) στο confisus.
- **pugnandi**: γενική (γερονδίου) αντικειμενική στο cupiditate.
- **iniussu**: αφαιρετική του εσωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο ruit.
- **in certamen**: εμπρόθετος του σκοπού στο ruit.
- **armis**: αφαιρετική του χωρισμού στο spoliavit.
- **opera**: αφαιρετική οργανική του μέσου στο fugati erant.
- **cuius**: γενική υποκειμενική (προσώπου) στο opera.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Μήπως θυμόσαστε τις παρακάτω αφαιρετικές:

Poeta **epistulis** contra iniuriam repugnat. (μάθ. I)

Aeneas **cum sociis** ad Italiam navigat. (μάθ. II)

Ultimis annis vitae suae **in Campaniā** se tenebat. (μάθ. V)

Quattuor **ex legionibus in hibernis** conlocat. (μάθ. VI)

Augustus **ab Iulo** ortus erat. (μάθ. X)

Homo ingentis magnitudinis et **facie squalidā**. (μάθ. XIV)

Octavianus **supplicio** capitis eum adfecit. (μάθ. XIV)

Germani **lacte** nutriuntur. (μάθ. XV)

Germani **pedibus** proeliantur. (μάθ. XV)

Cacus fretus **viribus** suis erat. (μάθ. XVIII)

Catilina **ab Antonio** victus est. (μάθ. XIX)

Opibus urbis nolite confidere. (μάθ. XXV)

Eā puelā nihil festivius erat. (μάθ. XXVI)

Λύση

epistulis: αφαιρετική του οργάνου στο repugnat.

cum sociis: εμπρόθετη αφαιρετική της συνοδείας στο navigat.

annis: αφαιρετική του χρόνου στο se tenebat (ultimis: επιθετικός προσδιορισμός στο annis).

in Campaniā: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει στάση σε τόπο στο se tenebat.

ex legionibus: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει το διαιρεμένο όλο στο conlocat.

in hibernis: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει στάση σε τόπο στο conlocat.

ab Iulo: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει καταγωγή στο ortus.
facie: αφαιρετική της ιδιότητας στο homo (squalidā: επιθετικός προσδιορισμός στο facie).
supplicio: αφαιρετική οργανική του μέσου στο adfecit.
lacte: αφαιρετική του μέσου στο nutriuntur.
pedibus: αφαιρετική του τρόπου στο proeliantur.
viribus: αφαιρετική οργανική του μέσου στο fretus.
ab Antonio: εμπρόθετη αφαιρετική του ποιητικού αιτίου στο victus est.
opibus: αφαιρετική οργανική του μέσου (ή αντικείμενο) στο confidere.
puellā: αφαιρετική συγκριτική (λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης) στο festivius.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι αφαιρετικές του κειμένου hastā, armis, operā

Λύση

hastā: αφαιρετική του οργάνου στο transfixit.
armis: αφαιρετική του χωρισμού (ή έμμεσο αντικείμενο) στο spoliavit.
operā: αφαιρετική οργανική του μέσου στο fugati sunt.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση των τύπων: abiret, cernatur, revertisset.

Λύση

Ενεστώτας	abiret	cernatur	revertatur
Παρατατικός	abiret	cerneretur	reverteretur
Μέλλοντας	abituret sit	—	reversurus sit
Παρακείμενος	abierit	conspectum sit	reverterit (reversus sit)
Υπερσυντέλικος	abisset	conspectum esset	revertisset (reversus esset)
Συντ. Μέλλοντας	—	—	—

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:
 Παρά τη διαταγή του πατέρα του ο νέος πολέμησε με το Λατίνο στρατιώτη.
 Ο νέος τιμωρήθηκε από τον πατέρα του με θάνατο.

Λύση

Iniussu patris sui adulescens cum milite Latino pugnavit.
 Adulescens morte a patre suo multatus est.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για τον καθένα:
 nobili: ονομαστική ενικού στο γένος που βρίσκεται.
 exercitui: ονομαστική πληθυντικού.
 omnes: αιτιατική πληθυντικού.
 hostium: γενική ενικού.
 his: στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.
 viribus: αφαιρετική ενικού.
 certamen: αιτιατική ενικού.
 fortior: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους.

cuius: γενική πληθυντικού στο γένος που βρίσκεται.
mortem: αιτιατική πληθυντικού.

Λύση

nobili: **nobile**.

exercitui: **exercitus**.

omnes: **omnes**.

hostium: **hostis**.

his: **hoc**.

viribus: **vi**.

certamen: **certamen**.

fortior: **fortiori**.

cuius: **quorum**.

mortem: **mortes/-is**.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται (Να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο όπου χρειάζεται):

praefuit: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού.

edixit: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα.

laccessitus est: α' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα.

congregiamur: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου.

confisus: απαρέμφατο μέλλοντα.

permotus: β' πληθυντικό οριστικής παρατατικού.

ruit: γ' ενικό υποτακτικής μέλλοντα.

spoliavit: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα.

fugati erant: το ίδιο πρόσωπο στην υποτακτική του ίδιου χρόνου.

multavit: απαρέμφατο παρακειμένου.

Λύση

praefuit: **praeesset**.

edixit: **edic**.

laccessitus est: **lacssemur**.

congregiamur: **congressi sint**.

confisus: **confisurum esse**.

permotus: **permovebamini**.

ruit: **ruiturus sit**.

spoliavit: **spolient**.

fugati erant: **fugati essent**.

multavit: **multavisse**.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

nobili, fortior: Να αντικατασταθούν τα επίθετα στα παραθετικά τους, να σχηματιστούν τα αντίστοιχα επιρρήματα καθώς και τα παραθετικά τους.

Λύση

Θετικός Συγκριτικός Υπερθετικός

nobili nobiliore nobilissimo

fortis fortior fortissimus

Επίρρημα

Θετικός Συγκριτικός Υπερθετικός

nobiliter nobilius nobilissime

fortiter fortius fortissime

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μετατραπεί η παθητική σύνταξη σε ενεργητική στην πρόταση:

...a duce hostium his verbis proelio laccessitus est

Λύση

[...] a duce hostium his verbis proelio laccessitus est.

Ενεργητική σύνταξη: Dux hostium his verbis proelio eum laccessivit.

LECTIO XXXII (32): ΈΝΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces, plena exemplorum vetustas; quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas imagines fortissimorum virorum - non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum - scriptores et Graeci et Latini nobis reliquerunt! Quas ego, cupidus bene gerendi et administrandi rem publicam, semper mihi proponebam. Colendo et cogitando homines excellentes animum et mentem meam conformabam. Sic enim - laudem et honestatem solum expetendo, omnes cruciatus corporis et omnia pericula mortis parvi esse ducendo - me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes obicere potui.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXII

Γεμάτα είναι όλα τα βιβλία, γεμάτοι οι λόγοι των σοφών, γεμάτη η αρχαιότητα από παραδείγματα/πρότυπα (υποδειγματικής συμπεριφοράς)· όλα αυτά θα βρίσκονταν στο σκοτάδι, αν δεν τα συνόδευε το φως των γραμμάτων. Πόσο πολλές εικόνες γενναιοτάτων ανδρών μας κληροδότησαν οι συγγραφείς και οι Έλληνες και οι Λατίνοι - όχι μόνο για να τις ατενίζουμε αλλά και για να τις μιμούμαστε! Αυτές εγώ, επιθυμώντας (ή: στην επιθυμία μου) να διοικήσω σωστά και να διαχειριστώ την πολιτεία, τις έβαζα πάντοτε μπροστά μου ως παραδείγματα. Με το να λατρεύω και να αναλογίζομαι τους έξοχους άνδρες διέπλαθα την ψυχή και τον νου μου. Γιατί έτσι - με το να επιδιώκω δηλαδή μόνο τον έπαινο και την τιμή, με το να θεωρώ ότι έχουν μικρή αξία όλα τα βάσανα του σώματος και όλοι οι θανάσιμοι κίνδυνοι - μπόρεσα να ριχτώ σε τόσους πολλούς και τόσο μεγάλους αγώνες για τη δική σας σωτηρία.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXII

- **nisi ... accederet** → **iacerent**: υποθετικός λόγος που δηλώνει το μη πραγματικό στο παρόν.
- Να δοθεί προσοχή στη συντακτική λειτουργία των γερουνδίων του κειμένου [**ad intuendum, ad imitandum**: εμπροθ. γερουνδίο που δηλώνει τον σκοπό] [**gerendi, administrandi**: γενική γερουνδίου, αντικειμενική] [**colendo, cogitando, expetendo, ducendo**: αφαιρ. γερουνδίου που δηλώνει τον τρόπο → δείτε τη συντακτική ανάλυση που ακολουθεί]
- **enim**: διασαφητικός και αιτιολογικός σύνδεσμος. Έχει ανάλογη χρήση με τον σύνδεσμο *ἄρα* της αρχαίας ελληνικής.
- **parvi**: γενική της αφηρημένης αξίας στο απαρέμφατο *esse*.
- **Η χρήση της πρόθεσης «in»**:
in + αφαιρετική = εμπρόθετος προσδιορισμός
 - **στάσης σε τόπο**
 - του μεταξύ
 - χρόνου
 - **κατάστασης**
 - αναφοράς.

in + αιτιατική = εμπρόθετος προσδιορισμός

- κίνησης σε τόπο
- εχθρικής διάθεσης
- εισόδου σε κατάσταση
- σκοπού.

in + αιτιατική γερουνδίου = εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού.

- **potui obicere me**: άμεση αυτοπάθεια.
- **tenebrae -arum**: σχηματίζει μόνον πληθυντικό (plurale tantum).
- **littera -ae**: γράμμα αλφαβήτου (στον ενικό). **litterae -arum**: επιστολή, λογοτεχνία (στον πληθυντικό).
- **sapientium**: ουσιαστικό γ' κλίσης. Κανονικά είναι μετοχή ενεστώτα Ε. Φ. του ρήματος sapio. Κλίνεται όπως το adulescens, που αρχικά ήταν κι αυτό μετοχή ενεστώτα του ρήματος adulesco. Και τα δύο κλίνονται όπως οι μετοχές που χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά, δηλαδή αφαιρετική ενικού: -e και γενική πληθυντικού: -ium.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXII

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να γίνει γραμματική και συντακτική αναγνώριση των γερουνδίων του κειμένου.

Δύση

ad intuendum: αιτιατική του γερουνδίου του ρήματος intueor, intuitus sum, intuēri 2. Εμπρόθετη αιτιατική του γερουνδίου που δηλώνει σκοπό στο ρήμα reliquerunt.

ad imitandum: αιτιατική του γερουνδίου του ρήματος imitor, imitatus sum, imitāri 1 αποθετικό. Εμπρόθετη αιτιατική του γερουνδίου που δηλώνει σκοπό στο ρήμα reliquerunt.

gerendi: γενική του γερουνδίου, του ρήματος gero, gessi, gestum, gerere 3. (Απρόθετη) γενική του γερουνδίου ως συμπλήρωμα στο επίθετο cupidus, γενική αντικειμενική.

administrandi: γενική του γερουνδίου, του ρήματος administro, administravi, administratum, administrāre 1. (Απρόθετη) γενική του γερουνδίου ως συμπλήρωμα στο επίθετο cupidus, γενική αντικειμενική.

colendo: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος colo, colui, cultum, colere 3. Απρόθετη αφαιρετική του γερουνδίου που δηλώνει τρόπο στο ρήμα conformabam.

cogitando: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος cogito, cogitavi, cogitatum, cogitare 1. Απρόθετη αφαιρετική του γερουνδίου που δηλώνει τρόπο στο ρήμα conformabam.

expetendo: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος expeto, expeti(v)i, expetitum, expetere 3. Απρόθετη αφαιρετική του γερουνδίου που δηλώνει τον τρόπο. Λειτουργεί ως επεξήγηση στο επίρρημα sic.

ducendo: αφαιρετική γερουνδίου, του ρήματος duco, duxi, ductum, ducere 3. Απρόθετη αφαιρετική του γερουνδίου που δηλώνει τον τρόπο. Λειτουργεί ως επεξήγηση στο επίρρημα sic.

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙ

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί ο κατάλληλος τύπος του γερουνδίου:

Adulescens cupidus erat (proelior)

Adulescens ad ruit (certo)

Hostes salutem petiverunt (fugio)

Ars (=τέχνη) difficilis est (scribo)

Adversarius peritus erat (bello)

Λύση

Adulescens cupidus ... **proeliandi** ... erat (proelior)

Adulescens ad ... **certandum** ... ruit (certo)

Hostes ... **fugiendo (αφαιρετική)** ... salutem petiverunt (fugio)

Ars (=τέχνη) ... **scribendi** ... difficilis est (scribo)

Adversarius peritus ... **bellandi** ... erat (bello)

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει συντακτική αναγνώριση των τύπων: **exemplorum, virorum, parvi**.

Λύση

exemplorum: γενική ως συμπλήρωμα στο επίθετο plena, γενική αντικειμενική.

virorum: γενική κτητική (ή αντικειμενική) στο imagines.

parvi: γενική της αφηρημένης (ηθικής) αξίας στο απαρέμφατο esse.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση του τύπου **reliquerunt**.

Homines excellentes: να κλιθούν μαζί.

Λύση

Ενεστώτας relinquant

Παρατατικός relinquebant

Μέλλοντας relinquent

Παρακείμενος **reliquerunt**/reliquerunt

Υπερσυντέλικος reliquerant

Συντελεσμένος Μέλλοντας reliquerint

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	homo excellens	homines excellentes
Γενική	hominis excellentis	hominum excellentium
Δοτική	homini excellenti	hominibus excellentibus
Αιτιατική	hominem excellentem	homines excellentes
Κλητική	homo excellens	homines excellentes
Αφαιρετική	homine excellenti	hominibus excellentibus

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Παραδείγματα για μίμηση.

Ο νους τρέφεται (alor) με το διάβασμα, (lego,3).

Λύση

Exempla ad imitandum.

Mens legendo alitur.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

sunt: το απαρέμφατο μέλλοντα (να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο)

iacerent: το β' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

accederet: η γενική του γερονδίου

intuendum: το β' πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα
reliquerunt: το γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα (να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο)
gerendi: το γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού στην ίδια φωνή
proponebam: το α' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου στην ίδια φωνή.
colendo: το γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα στην ίδια φωνή
obicere: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα
potui: το β' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα

Λύση

sunt: **futuros esse/fore**

iacerent: **iaceatis**

accederet: **accedendi**

intuendum: **intuemini**

reliquerunt: **relicturi sint**

gerendi: **gessisset**

proponebam: **proposuerimus**

colendo: **colunto**

obicere: **obice**

potui: **potestis**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

libri: η ονομαστική ενικού

sapientium: η αφαιρετική ενικού

quae: η γενική ενικού

omnia: η αιτιατική ενικού

lumen: η αιτιατική πληθυντικού

multas imagines: η δοτική πληθυντικού

rem publicam: η γενική ενικού

nobis: η αφαιρετική πληθυντικού

mentem: η γενική πληθυντικού

corporis: η ονομαστική πληθυντικού

Λύση

libri: **liber**

sapientium: **sapiente (ουσιαστικοποιημένη μετοχή).**

quae: **cuius**

omnia: **omne**

lumen: **lumina**

multas imagines: **multis imaginibus**

rem publicam: **rei publicae**

nobis: **a nobis**

mentem: **mentium**

corporis: **corpora**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

multas, parvi: να γραφούν τα παραθετικά των επιθέτων στην ίδια πτώση, γένος και αριθμό. Επίσης να γραφούν τα επιρρήματά τους και τα παραθετικά τους.

Λύση

multas: Επίθετο **plures, plurimas, Επίρρημα multum, plus, plurimum**

parvi: Επίθετο **minoris, minimi**, Επίρρημα **non multum/paulum, minus, minime**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να γίνει συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων του κειμένου:

sapientium

in tenebris

Graeci

cupidus

mihi

excellentes

cruciatus

mortis

me

obicere.

Λύση

sapientium: γενική υποκειμενική στο voces.

in tenebris: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της κατάστασης στο ρήμα **iacerent**.

Graeci: **πάρθεση** στο scriptores.

cupidus: **επιρρηματικό** κατηγορούμενο του τρόπου στο proponebam, αναφέρεται στο ego.

mihi: **έμμεσο αντικείμενο** στο proponebam.

excellentes: **ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός** στο hominess.

cruciatus: **υποκείμενο του απαρέμφατου esse** (ετεροπροσωπία).

mortis: **γενική επεξηγηματική** στο pericula.

me: **αντικείμενο του απαρέμφατου obicere** (άμεση αυτοπάθεια).

obicere: **αντικείμενο ρήματος, τελικό απαρέμφατο.**

LECTIO XXXIII (33): ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ-CONIUGATIO PERIPHRASTICA ET GERUNDIVUM

Η θεωρία της ενότητας υπάρχει στο μέρος **Γραμματική**, στην ενότητα "Περιφραστική συζυγία (Coniugatio Periphrastica)" και στο μέρος **Συντακτικό**, στην ενότητα "Το γερουνδιακό (Gerundivum)".

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXXIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί το debeo + απαρέμφατο (= οφείλω να, πρέπει να) από τον αντίστοιχο τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας. Να δηλωθεί και το ποιητικό αίτιο· πχ. vulnera sanare debemus = vulnera nobis sananda sunt.

Fortes viros imitari debemus.

Rem publicam bene gerere debent. (illi)

Animum conformare debeo.

Homines excellentes colere debetis.

Honestatem expetere debet. (ille)

Vulneribus mederi debes.

Λύση

Fortes viros imitari debemus. = **Fortes viri nobis imitandi sunt.**

Rem publicam bene gerere debent. (illi) = **Res publica illis bene gerenda est.**

Animum conformare debeo = **Animus mihi conformandus est.**

Homines excellentes colere debetis. = **Homines excellentes vobis colendi sunt.**
Honestatem expetere debet. (ille) = **Honestas illi expetenda est.**
Vulneribus mederi debes. = **Vulneribus tibi medendum est.**

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXXIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να δοθούν οι τύποι της παθητικής περιφραστικής συζυγίας που ζητούνται:

γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του dico.

β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα του venio.

α' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα του imitor.

γ' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού του caveo.

απαρέμφατο ενεστώτα του pono.

β' ενικό οριστικής παρατατικού του capio.

Λύση

dicendus, -nda, -ndum fuit

veniendi, -ndae, -nda eritis

imitandi, -ndae, -nda simus

cavendi, -ndae, -nda fuissent

ponendum, -ndam, -ndum esse

ponendos, -ndas, -nda esse

capiendus, -nda, -ndum eras

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Evertit, doceremus: να αντικαταστήσετε χρονικά τους τύπους που σας δίνονται στην παθητική περιφραστική συζυγία διατηρώντας το πρόσωπο και την έγκλιση τους.

Λύση

	evertit	doceremus
Ενεστώτας	evertendus, -nda, -ndum est	docendi, -ndae, -nda simus
Παρατατικός	evertendus, -nda, -ndum erat	docendi, -ndae, -nda essemus
Μέλλοντας	evertendus, -nda, -ndum erit	-
Παρακείμενος	evertendus, -nda, -ndum fuit	docendi, -ndae, -nda fuimus
Υπερσυντέλικος	evertendus, -nda, -ndum fuerat	docendi, -ndae, -nda fuisset
Συντ. Μέλλοντας	evertendus, -nda, -ndum fuerit	-

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μετατρέψετε τις φράσεις που ακολουθούν σε ισοδύναμες με το debeo + απαρέμφατο:

Libri scribendi sunt tibi, Ovidi.

Caesar salutandus est nobis.

Cacus interficiendus erat Herculi.

Castra Gallis oppugnanda erant.

Λύση

Libri scribendi sunt tibi, Ovidi: **Tu, Ovidi, debes scribere libros.**

Caesar salutandus est nobis: **Nos debemus salutare Caesarem.**

Cacus interficiendus erat Herculi: **Hercules debebat Cacus interficere.**

Castra Gallis oppugnanda erant: **Galli debebant castra oppugnare.**

LECTIO XXXIV(34):Ο ΣΚΙΠΙΩΝΑΣ Ο ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΡΧΟΙ

Cum Africanus in Literno esset, complures praedonum duces forte salutatum ad eum venerunt. Tum Scipio, cum se ipsum captum venisse eos existimasset, praesidium domesticorum in tecto conlocavit. Quod ut praedones animadverterunt, abiectis armis ianuae appropinquaverunt et clara voce Scipioni nuntiaverunt (incredibile auditu!) virtutem eius admiratum se venisse. Haec postquam domestici Scipioni rettulerunt, is fores reserari eosque intromitti iussit. Praedones postes ianuae tamquam sanctum templum venerati sunt et cupide Scipionis dextram osculati sunt. Cum ante vestibulum dona posuissent, quae homines deis immortalibus consecrare solent, domum reverterunt.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXIV

Όταν ο Αφρικανός βρισκόταν στο Λίτερνο, αρκετοί αρχηγοί ληστών τυχαία ήρθαν σ' αυτόν για να τον χαιρετίσουν επίσημα. Τότε ο Σκιπίωνας επειδή νόμισε ότι αυτοί είχαν έρθει για να συλλάβουν αυτόν τον ίδιο, εγκατέστησε στο σπίτι φρουρά από δούλους του σπιτιού (οικιακούς). Μόλις παρατήρησαν αυτό οι ληστές, αφού πέταξαν μακριά τα όπλα, πλησίασαν την πόρτα και με δυνατή φωνή ανήγγειλαν στον Σκιπίωνα (απίστευτο στο άκουσμα!) ότι αυτοί είχαν έρθει για να θαυμάσουν την ανδρεία του. Όταν οι δούλοι μετέφεραν αυτά στον Σκιπίωνα, αυτός διέταξε να ανοιχθούν οι πόρτες και να μπουν αυτοί μέσα (να ανοίξουν τις πόρτες και να τους οδηγήσουν/βάλουν μέσα). Οι ληστές προσκύνησαν τις παραστάδες της πόρτας σαν ιερό ναό και φίλησαν με πάθος το δεξί χέρι του Σκιπίωνα. Αφού άφησαν μπροστά στην είσοδο δώρα, τα οποία οι άνθρωποι συνηθίζουν να προσφέρουν στους αθάνατους θεούς, επέστρεψαν στην πατρίδα (τους).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXIV

- Στις παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο cum, αυτός είναι:
cum... in Literno esset **ιστορικός/διηγηματικός**
cum... existimasset **αιτιολογικός**
cum... posuissent **ιστορικός/διηγηματικός**
- complures: δεν σχηματίζει ενικό, γεν. πληθ. **-ium**. Ονομαστική, αιτιατική, κλητική πληθυντικού του ουδετέρου σε **-ia** και σπανιότερα σε **-a**.
- forte, incredibilis, immortalis: δεν σχηματίζουν παραθετικά.
- Άλλες δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις του κειμένου είναι οι παρακάτω:
-ut...animadverterunt (δηλώνει το προτερόχρονο),
-postquam...rettulerunt (δηλώνει το προτερόχρονο).
-Σουπίνα κειμένου τι **δηλώνουν**:
 - ✓ salutatum αιτιατική σουπίνου. Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο ρ. venērunt).
 - ✓ captum αιτιατική σουπίνου. Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο απρφ. venisse).
 - ✓ auditu αφαιρετική σουπίνου. Δηλώνει την αναφορά στο επίθ. incredibile.
 - ✓ admiratum αιτιατική σουπίνου. Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο απρφ. venisse).
- existimasset: υποτακτική υπερσυντελικού. Να θυμηθούμε τον κανόνα: Στους παρακειμένους που σχηματίζονται κανονικά σε -ανί, -ενί, -ινί και στους χρόνους που παράγονται από αυτόν τον παρακείμενο, πολλές φορές, όταν μετά τη

συλλαβή -vi και -ve ακολουθεί συλλαβή η οποία αρχίζει από **r, s** εκπίπτει το **v** και τα δύο φωνήεντα συναιρούνται σε ένα φωνήεν μακρόχρονο. [Θ. Κακριδής, σ. 77], π. χ. amavisti = amasti, amaverunt = amarunt, amavissem = amassem, amavero = amaro.

- abiectis armis: αφαιρετική απόλυτη ιδιάζουσα χρονική μετοχή, [ανάλυση σε δευτ. χρον. προτ. : cum + υποτ. υπερσ. **cum arma abiecissent**, postquam + οριστ. παρκμ., **postquam arma abiecerunt**].
- domestici -orum, arma -orum: χωρίς ενικό αριθμό.
- incredibile auditu: προεξαγγελτική παράθεση (αναλύεται σε δευτερεύουσα αναφορική επιθετική, προσθετική πρόταση).
- revertērunt: εδώ είναι ημιαποθετικό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γίνει αναγνώριση των σουπίνων που υπάρχουν στο κείμενο:

Λύση

salutatum	αιτιατική σουπίνου (του ρ. saluto, -avi, -atum, -āre, α' συζ.). Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο ρ. venerunt).
captum	αιτιατική σουπίνου (του ρ. capio, cepi, captum, capere, γ' συζ.). Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο απρφ. venisse).
auditu	αφαιρετική σουπίνου (του ρ. audio, -ivi, -itum, -īre, δ' συζ.). Δηλώνει την αναφορά στο επίθ. incredibile.
admiratum	αιτιατική σουπίνου (του ρ. admiror, admiratus sum, admirāri, α' συζ. αποθετ.). Δηλώνει τον σκοπό της κινήσεως (στο απρφ. venisse).

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί από σουπίνο σε -um το εμπρόθετο γερούνδιο· π. χ. venerunt ad spectandum = venerunt spectatum.

Legatos miserunt ad orandum. (oro = παρακαλώ)

Ad dormiendum eunt. =

Legiones veniunt ad hiemandum. =

Praedones venerunt ad spectandum. =

Λύση

Legatos miserunt **oratum**.

Dormitum eunt.

Legiones veniunt **hiematum**.

Praedones venerunt **spectatum**.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί το εμπρόθετο γερούνδιο από το σουπίνο σε -u· π. χ. facile est ad credendum = facile est creditu.

Facile est ad intellegendum. =

(ρ. intellego)

Difficile est ad iudicandum. =

(ρ. iudico)

Facile est ad cognoscendum. =

(ρ. cognosco)

Λύση

Facile est **intellectu**.

Difficile est **iudicatu**.

Facile est **cognitu**.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να συνταχθεί η περίοδος: cum...venerunt.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση του τύπου: rettulerunt (γράφεται συνήθως με δύο t, γιατί προέρχεται από παρακείμενο με αναδιπλασιασμό: < retetulerunt).

Λύση

Οριστική Ενεργ. Φωνής

Ενεστ. referunt

Παρτ. referebant

Μέλλ. referent

Παρακ. rettulerunt/-ere

Υπερσ. rettulerant

Συντ. Μέλλ. rettulerint.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τους παρακάτω ρηματικούς τύπους:

- i. **esset**: β' ενικό υποτακτικής παρακειμένου
- ii. **salutatum**: γενική γερουνδίου
- iii. **venisse**: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού
- iv. **animadverterunt**: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού υπερσυντελικού
- v. **existimasset**: γ' ενικό υποτακτικής παθητικού παρακειμένου
- vi. **iussit**: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα
- vii. **rettulerunt**: β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- viii. **venerati sunt**: αιτιατική σουπίνου
- ix. **solent**: γ' πληθυντικό οριστικής υπερσυντελικού
- x. **posuissent**: τα 3 γένη του γερουνδιακού

Λύση

- i. esset: **fuēris**
- ii. salutatum: **salutandi**
- iii. venisse: **veniret**
- iv. animadverterunt: **animadverterant**
- v. existimasset: **existimatus sit**
- vi. iussit: **iubēre**
- vii. rettulerunt: **refer**
- viii. venerati sunt: **veneratum**
- ix. solent: **soliti erant**
- x. posuissent: **ponendus, -a, -um**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τους παρακάτω ονοματικούς τύπους:

- i. **complures**: γενική πληθυντικού
- ii. **duces**: αφαιρετική ενικού
- iii. **ipsum**: αιτιατική πληθυντικού στο γένος που βρίσκεται
- iv. **praesidium**: γενική ενικού

- v. **armis**: αιτιατική πληθυντικού
- vi. **praedones**: ονομαστική ενικού
- vii. **clara**: γενική πληθυντικού στο γένος που βρίσκεται
- viii. **eosque**: ίδια πτώση του άλλου αριθμού
- ix. **templum**: δοτική πληθυντικού
- x. **immortalibus**: αιτιατική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος

Λύση

- i. complures: **complurium**
- ii. duces: **duce**
- iii. ipsum: **ipsos**
- iv. praesidium: **praesidii/-i**
- v. armis: **arma**
- vi. praedones: **praedo**
- vii. clara: **clararum**
- viii. eosque: **eumque**
- ix. templum: **templis**
- x. immortalibus: **immortalia**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

α. sanctum: να γραφούν τα παραθετικά του επιθέτου στην ίδια πτώση και γένος.

β. cupide: να γραφούν τα παραθετικά του επιρρήματος.

Λύση

α. sanctum: συγκριτικός: **sanctius**, υπερθετικός: **sanctissimum**

β. cupide: συγκριτικός: **cupidius**, υπερθετικός: **cupidissime**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να γίνει συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων του κειμένου: complures, ad eum, eos, armis, voce, venisse, fores, cupide, deis, domum.

Λύση

complures: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο duces.

ad eum: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει την κίνηση σε πρόσωπο στη λέξη venerunt.

eos: υποκείμενο στο venisse (ετεροπροσωπία).

armis: υποκείμενο στην αφαιρετική απόλυτη, ιδιάζουσα, χρονική μετοχή abiectis.

voce: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο nuntianērunt.

venisse: άμεσο αντικείμενο στο ρήμα nuntiauerunt. Έχει υποκείμενο το se (ταυτοπροσωπία, λατινισμός).

fores: υποκείμενο στο reserari (ετεροπροσωπία).

cupide: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου osculati sunt.

deis: έμμεσο αντικείμενο στο consecrāre.

domum: επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο στο reverterunt.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

olent: να γραφούν οι ονομαστικοί τύποι (να λάβετε υπ' όψιν το υποκείμενο).

Λύση

Απαρέμφατο

Ενεστώτας Μέλλοντας
solēre solituros esse

Παρακείμενος
solitos esse

Συντ. Μέλλοντας
solitos fore

Μετοχή

Ενεστώτας Μέλλοντας

Σουπίνο
Παρακείμενος αιτιατ.

αφαιρ.

solentes	solituri		soliti		solitum		solitu
Γερούνδιο				Γερονδιακό			
γεν.	δοτ.	αιτιατ.	αφαιρ.	αρσεν.	θηλ.	ουδ.	
solendi	solendo	solendumsolendo		solendus	solendasolendum		

LECTIO XXXV (35): ΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η θεωρία της ενότητας υπάρχει στο μέρος **Συντακτικό**, στην ενότητα Οι αιτιολογικές προτάσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXXV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί ο προσδιορισμός του αιτίου που δηλώνεται με εμπρόθετο ή αφαιρετική από αιτιολογική πρόταση

π.χ. homo punitus est propter suam audaciam (θράσος) = homo punitus est (τιμωρήθηκε), quod audax (θρασύς) erat.

Να δικαιολογηθεί η έγκλιση της αιτιολογικής πρότασης και η ακολουθία των χρόνων (αν χρειάζεται).

- Milites timore arma abiciunt (timeo)
- Virum propter virtutem admiramur (fortis sum)
- Adulescens cupiditate pugnandi periit (cupio pugnāre)
- Propter mortem patris infeliciter vixerunt (moriōr)

Λύση

- Milites timore arma abiciunt (timeo) = Milites arma abiciunt, **quod timent.**
- Virum propter virtutem admiramur (fortis sum) = Virum admiramur, **quod fortis est.**
- Adulescens cupiditate pugnandi periit (cupio pugnāre) = Adulescens periit, **quoniam pugnāre cupiebat.**
- Propter mortem patris infeliciter vixerunt (moriōr) = Infeliciter vixerunt, **quia pater (suus) mortuus erat.**

Όλες οι παραπάνω προτάσεις εκφράζουν πραγματική αιτιολογία και για αυτό εκφέρονται με οριστική. Οι σύνδεσμοι quod, quia, quoniam μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά.

LECTIO XXXVI (36): ΜΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ

Manius Curius Dentatus maxima frugalitate utebatur, quo facilius divitias contemnere posset. Die quodam Samnitium legati ad eum venerunt. Ille se in scamno assidentem apud focum et ex ligneo catillo cenantem eis spectandum praebuit. Samnitium divitias contempsit et Samnites paupertatem eius mirati sunt. Nam cum ad eum magnum pondus auri publice missum attulissent, ut eo uteretur, vultum risu solvit et protinus dixit: “Supervacaneae, ne dicam ineptae, legationis ministri, narrate Samnitibus Manium Curium malle locupletibus imperare quam ipsum fieri locupletem; et mementote me nec acie vinci nec pecunia corrumpi posse”.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVI

Ο Μάνιος Κούριος Δεντάτος ήταν πάρα πολύ ολιγαρκής, για να μπορεί να περιφρονεί ευκολότερα τα πλούτη. Κάποια μέρα ήρθαν σ’ αυτόν απεσταλμένοι των Σαμνιτών. Εκείνος παρουσιάστηκε σ’ αυτούς για να τον δουν να κάθεται σε ένα σκαμνί δίπλα στη φωτιά και να τρώει από (ένα) ξύλινο πιάτο. Περιφρόνησε τα πλούτη των Σαμνιτών και οι Σαμνίτες θαύμασαν τη φτώχεια του. Όταν δηλαδή σ’ αυτόν είχαν προσφέ-

ρει πολύ χρυσάφι, σταλμένο από το δημόσιο ταμείο, για να το χρησιμοποιήσει, χαλά-
 ρωσε το πρόσωπό (του) με γέλιο και αμέσως είπε: «Μέλη της περιττής, για να μην πω
 της ανόητης, πρεσβείας, πείτε στους Σαμνίτες ότι ο Μάνιος Κούριος προτιμά να ε-
 ξουσιάζει τους πλούσιους παρά να γίνει ο ίδιος πλούσιος` και θυμηθείτε ότι εγώ δεν
 είναι δυνατόν ούτε στη μάχη να νικηθώ ούτε με χρήματα να διαφθαρώ».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVI

Οι ακόλουθες προτάσεις του κειμένου είναι δευτερεύουσες επιρρηματικές τελικές που λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού. Σε αυτές τις προτάσεις -όπως και σε όλες τις τελικές -ισχύει ο συγχρονισμός δευτερεύουσας και κύριας πρότασης (ιδιομορφία στην ακολουθία χρόνων) και συγκεκριμένα:

- **quo facilius ... posset**: εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *quo*, διότι ακολουθεί επίρρημα συγκριτικού βαθμού (*facilius*). Εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*posset*), αφού το ρήμα εξάρτησης είναι ιστορικού χρόνου (*utebatur*).
- **ut ... uteretur**: εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ut*, διότι είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*uteretur*), γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι ιστορικού χρόνου (*attulissent*).
- **ne dicam**: εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ne*, γιατί είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*dicam*), καθώς το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*narrate*). Λειτουργεί παρενθετικά.
- **cum...attulissent**: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση που εισάγεται με τον ιστορικό -διηγηματικό σύνδεσμο *cum*. Εκφέρεται με υποτακτική (υπερσυντελικού: *attulissent*), καθώς ο ιστορικός σύνδεσμος *cum* υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της κύριας με τη δευτερεύουσα πρότασης και δημιουργεί ένα είδος αιτίου - αιτιατού ανάμεσά τους. Άλλωστε, είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου: *solvit*).
- Το ρήμα **utor** συντάσσεται με αφαιρετική (εδώ *utebatur frugalitate*).
- Οι μετοχές του κειμένου **assidentem** και **cenantem** είναι κατηγορηματικές, αφού εξαρτώνται από το γερουνδιακό *spectandum* που προέρχεται από ρήμα αισθήσεως σημαντικό. [πρβλ. ανάλογη χρήση με τα αρχαία ελληνικά].
- **spectandum**: αιτιατική γερουνδιακού που εκφράζει τον σκοπό. [πρβλ. σχόλια βιβλίου, σελ. 93 & Τζερεφός, Συντακτικό Λατινικής Γλώσσας, σελ. 46].
- Τα παραθετικά των επιθέτων **magnus, facilis, ineptus** έχουν ως εξής:
Θετικός βαθμός Συγκριτικός βαθμός Υπερθετικός βαθμός
magnus, -a, -um maior, maior, maius maximus, -a, -um
facilis, -is, -e facilior, -ior, -ius facillimus, -a, -um
ineptus, -a, -um ineptior, -ior, -ius ineptissimus, -a, -um
- Τα παραθετικά των επιρρημάτων που προέρχονται από τα παραπάνω επίθετα είναι τα ακόλουθα:
Θετικός βαθμός Συγκριτικός βαθμός Υπερθετικός βαθμός
magnopere ή magno operemagis maxime
facile facilius facillime
inepte ineptius ineptissime
- [...] **quam ipsum fieri**: β' όρος σύγκρισης. Εκφέρεται με *quam* + ομοιότροπα με τον α' όρο σύγκρισης (ο α' όρος είναι το *imperare*), διότι τα συγκρινόμενα μέλη είναι απαρέμφατα. Συγκριτική λέξη είναι το απαρέμφατο *malle* (είναι ρηματικός τύπος με συγκριτική έννοια, αφού προέρχεται από το *magis velle*).
- Το **impero** συντάσσεται με δοτική (εδώ *imperare locupletibus*).

- **acie**: αφαιρετική οργανική του μέσου όταν συνοδεύει ρήματα που δηλώνουν ήττα, νίκη κλπ. (πρβλ. στην αρχαία ελληνική γλώσσα για τις δοτικές του μέσου: πολέμῳ, ναυμαχίᾳ, μάχῃ).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι τελικές προτάσεις του κειμένου (σύνδεσμος, έγκλιση, ακολουθία).

Λύση

- **quo facilius divitias contemnere posset**: δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το utebatur. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο quo, διότι ακολουθεί επίρρημα συγκριτικού βαθμού (facilius) και εκφέρεται με υποτακτική, καθώς το περιεχόμενό της δηλώνει κάτι το επιθυμητό. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (posset), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (utebatur = παρατατικός) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).
- **ut eo uteretur**: δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο περιεχόμενο της χρονικής πρότασης που ακολουθεί με ρήμα το attulissent. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ut, διότι είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, καθώς το περιεχόμενό της δηλώνει κάτι το επιθυμητό. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (uteretur), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (attulissent = υπερσυντέλικος) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).
- **ne dicam**: δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση (παρενθετική) που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το narrate. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ne, διότι είναι αρνητική και εκφέρεται με υποτακτική, καθώς το περιεχόμενό της δηλώνει κάτι το επιθυμητό. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (dicam), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (narrate) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί το σουπίνο ή το εμπρόθετο γερούνδιο από τελική πρόταση: π. χ. spectatum veniunt = veniunt, ut spectent.

Να εφαρμοστεί η ακολουθία των χρόνων:

Praedones salutatum venerunt. =

Legatos miserunt ad orandum. =

Pueri venerunt spectatum. =

Legatos mittunt oratum. =

Praedones salutatum veniunt. =

Λύση

Praedones salutatum venerunt. = Praedones venerunt, **ut salutarent.**

Legatos miserunt ad orandum. = Legatos miserunt, **ut orarent.**

Pueri venerunt spectatum. = Pueri venerunt, **ut spectarent.**

Legatos mittunt oratum. = Legatos mittunt, **ut orent.**

Praedones salutatum veniunt. = Praedones veniunt, **ut salutent.**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

α. Να γίνει χρονική αντικατάσταση του *utebatur*.

β. Να κλιθεί το *acies*.

Λύση

α. Ενεστώτας: **utitur**

Παρατατικός: **utebatur**

Μέλλοντας: **utetur**

Παρακείμενος: **usus est**

Υπερσυντέλικος: **usus erat**

Συντελεσμένος Μέλλοντας: **usus erit**

β.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ον.	acies	acies
Γεν.	aciei	-
Δοτ.	aciei	-
Αιτ.	aciem	acies
Κλητ.	acies	acies
Αφ.	acie	-

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Είναι φτωχός (*pauper*), για να μπορεί να περιφρονεί τα πλούτη.

Ήταν φτωχός, για να μπορεί να περιφρονεί τα πλούτη.

Λύση

Pauper est, ut divitias contemnere possit.

Pauper erat, ut divitias contemnere posset.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους ρηματικούς τύπους:

- i. **utebatur**: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα
- ii. **posset**: γ' πληθ. οριστικής παρακειμένου
- iii. **contemnere**: οι 4 πτώσεις του γερουνδίου
- iv. **venerunt**: β' πληθυντικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- v. **mirati sunt**: η μετοχή του μέλλοντα και στα 3 γένη
- vi. **attulissent**: β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- vii. **solvit**: γ' ενικό υποτακτικής παθητικού παρατατικού
- viii. **dixit**: β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- ix. **narrate**: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντέλικου
- x. **corrumpi**: αφαιρετική του σουπίνου

Λύση

- i. utebatur: **utaris/-re**
- ii. posset: **potuerunt ή potuere**
- iii. contemnere: **contemnendi, contemnendo, contemnendum, contemnendo**
- iv. venerunt: **venite**
- v. mirati sunt: **miraturus, -a, -um**
- vi. attulissent: **affer (& adfer)**
- vii. solvit: **solveretur**
- viii. dixit: **dic**
- ix. narrate: **narravissent**
- x. corrumpi: **corruptu**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό, τι ζητείται για τους ακόλουθους ονοματικούς τύπους:

- i. **maxima:** αιτιατική πληθυντικού του ουδε.γένους στον συγκρ.βαθμό
- ii. **divitias:** γενική πληθυντικού
- iii. **eum:** αιτιατική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος
- iv. **catillo:** αιτιατική πληθυντικού
- v. **pondus:** αιτιατική ενικού
- vi. **risu:** αιτιατική ενικού
- vii. **ineptae:** αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους στον συγκριτικό βαθμό
- viii. **ipsum:** δοτική ενικού στο γένος που βρίσκεται
- ix. **acies:** δοτική ενικού
- x. **pecunia:** γενική ενικού

Λύση

- i. maxima: **maiora**
- ii. divitias: **divitiarum**
- iii. eum: **ea**
- iv. catillo: **catilla**
- v. pondus: **pondus**
- vi. risu: **risum**
- vii. ineptae: **ineptiore**
- viii. ipsum: **ipsi**
- ix. acies: **aciei**
- x. pecunia: **pecuniae**

LECTIO XXXVII (37): Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

In eum locum res deducta est, ut, nisi qui deus vel casus aliqui subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia et sentire et dicere et facere, quae ad concordiam pertinerent; sed tantus furor omnes invaserat, ut pugnare cuperent, etsi ego clamabam nihil esse bello civili miserius. Omnia sunt misera in bellis civilibus, sed nihil miserius quam ipsa victoria: ea victores ferociores impotentioresque reddit, ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Bellorum enim civilium exitus tales sunt semper, ut non solum ea fiant, quae velit victor, sed etiam ut victor obsequatur iis, quorum auxilio victoria parta sit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVII

Σε τέτοιο σημείο έχουν οδηγηθεί τα πράγματα, ώστε, αν δεν βοηθήσει κάποιος θεός ή κάποιον τυχαίο περιστατικό, δεν θα μπορούσαμε να σωθούμε. Εγώ βέβαια, μόλις ήρθα στην πόλη, δεν σταμάτησα και να πιστεύω και να λέω και να κάνω όλα όσα στόχευαν

στην ομόνοια· αλλά τόση μεγάλη μανία τους είχε πιάσει όλους, ώστε να επιθυμούν να μάχονται (ή: να πολεμούν), αν και εγώ φώναζα ότι τίποτα δεν είναι πιο άθλιο (ή: αξιοθρήνητο) από τον εμφύλιο πόλεμο. Στους εμφύλιους πολέμους όλα είναι αξιοθρήνητα, αλλά τίποτα (δεν είναι) πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη: αυτή κάνει τους νικητές αγριότερους και πιο αχαλίνωτους (απ' ό, τι συνήθως), ώστε, ακόμη κι αν δεν είναι τέτοιοι από τη φύση τους, να πιέζονται από ανάγκη να γίνουν. Πράγματι, τα αποτελέσματα (η έκβαση) των εμφυλίων πολέμων είναι πάντοτε τέτοια, ώστε να γίνονται όχι μόνο αυτά που θέλει ο νικητής, αλλά ώστε ακόμη να κάνει ο νικητής το χατίρι αυτών, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVII

- **deus:** Το ουσιαστικό σχηματίζει διπλούς και τριπλούς τύπους. Αναλυτικά η κλίση του έχει ως εξής:

	Ενικός	Πληθυντικός
Ονομαστική	deus	dei, dii, di
Γενική	dei	deorum, deum
Δοτική	deo	deis, diis, dis
Αιτιατική	deum	deos
Κλητική	deus, dive	dei, dii, di
Αφαιρετική	deo	deis, diis, dis
- **nisi [...] subvenerit** (υποτακτική παρακειμένου) → [...] **nequeamus** (υποτακτική ενεστώτα): Εξαρτημένος υποθετικός λόγος. Μετατροπή σε ανεξάρτητο υποθετικό λόγο: **nisi [...] subvenerit** (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα) → [...] **nequimus** (οριστική ενεστώτα αντί οριστικής μέλλοντα που εκλείπει στο συγκεκριμένο ρήμα). Εκφράζει ανοιχτή υπόθεση (1ο είδος) στο μέλλον.
- **ut veni:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση.
- **ferociores, impotentiores:** Αντίστοιχα τα επιρρήματα που σχηματίζουν τα επίθετα στον θετικό βαθμό είναι *ferociter, impotenter*.
- **natura:** αφαιρετική του τρόπου στο *sint*.
- **necessitate:** αφαιρετική του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο *cogantur*.
- **bellorum:** γενική υποκειμενική στο *exitus*.
- **auxilio:** αφαιρετική οργανική του μέσου στο *parta sit*
- **quorum:** γενική προσώπου/υποκειμενική από το *auxilio*.
- «*quae velit victor*» / «*quorum auxilio victoria parta sit*»: Οι υποτακτικές στις παραπάνω αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις οφείλονται **σε έλξη** από την υποτακτική των συμπερασματικών προτάσεων που προηγούνται.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVII

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι συμπερασματικές προτάσεις του κειμένου (έγκλιση, ακολουθία).

Λύση

ut [...] salvi esse nequeamus: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *deducta est*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*nequeamus*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*deducta est*: παρακείμενος με σημασία ενεστώτα) και αναφέρεται στο παρόν -

μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *eum*, που υπάρχει στην προηγούμενη κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

ut pugnare cuperent: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *invaserat*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική παρατατικού (*cuperent*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*invaserat*) και αναφέρεται στο παρελθόν. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *tantus*, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

ut [...] necessitate esse cogantur: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *reddit*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*cogantur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*reddit*) και αναφέρεται στο παρόν -μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Οι συγκριτικοί βαθμοί *ferociiores/imptentiores*, που προηγούνται στην κύρια πρόταση, έχουν επιτακτική σημασία και υποδηλώνουν ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

ut non solum ea fiant: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *sunt*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*fiant*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*sunt*) και αναφέρεται στο παρόν -μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *tales*, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

ut victor obsequatur iis: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *sunt*. Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα λατινικά θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*obsequatur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*sunt*) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η αντωνυμία *tales*, που προηγείται στην κύρια πρόταση, υποδηλώνει ότι θα ακολουθήσει δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί το ρήμα της συμπερασματικής πρότασης και να δικαιολογηθεί η ακολουθία των χρόνων:

Tam magnum periculum est, ut salvi esse non (possum).

Tam magnum periculum erat, ut salvi esse non (possum).

Tam miserum bellum civile est, ut multi (pereo).

Tam misera bella civilia erant, ut multi (pereo).

Tantus furor eis est, ut omnes (αιτ.) (interficio).

Tantus furor eis erat, ut omnes (αιτ.) (interficio).

Λύση

Tam magnum periculum est, ut salvi esse non ... **possimus** ... (possum) → Υποτακτική ενεστώτα, γιατί στην εξάρτηση έχουμε αρκτικό χρόνο (est).

Tam magnum periculum erat, ut salvi esse non ... **possemus** ... (possum) → Υποτακτική παρατατικού, γιατί στην εξάρτηση έχουμε ιστορικό χρόνο (erat).

Tam miserum bellum civile est, ut multi ... **pereant** ... (pereo) → Υποτακτική ενεστώτα, γιατί στην εξάρτηση έχουμε αρκτικό χρόνο (est).

Tam misera bella civilia erant, ut multi ... **perirent** ... (pereo) → Υποτακτική παρατατικού, γιατί στην εξάρτηση έχουμε ιστορικό χρόνο (erant).

Tantus furor eis est, ut omnes (αιτ.) ... **interficiant** ... (interficio) → Υποτακτική ενεστώτα, γιατί στην εξάρτηση έχουμε αρκτικό χρόνο (est). Αναφέρεται στο παρόν-μέλλον.

Tantus furor eis erat, ut omnes (αιτ.) ... **interficerent** ... (interficio) → Υποτακτική παρατατικού, γιατί στην εξάρτηση έχουμε ιστορικό χρόνο (erat).

Ενικός αριθμός

Αρσενικό-ΘηλυκόΟυδέτερο

Ονομαστική	ferox	ferox
Γενική	ferocis	ferocis
Δοτική	feroci	feroci
Αιτιατική	ferocem	ferox
Κλητική	ferox	ferox
Αφαιρετική	feroci	feroci
	Πληθυντικός αριθμός	
	Αρσενικό-Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	feroces	ferocia
Γενική	ferocium	ferocium
Δοτική	ferocibus	ferocibus
Αιτιατική	feroces	ferocia
Κλητική	feroces	ferocia
Αφαιρετική	ferocibus	ferocibus

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Τους πιάνει τέτοια μανία, ώστε κάνουν πόλεμο (bellum gero).

Τους έπιασε τέτοια μανία, ώστε έκαναν πόλεμο.

Λύση

Tantus furor eos invadit, ut bellum gerant.

Tantus furor eos invasit, ut bellum gererent.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

deducta est: το απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή

subvenerit: το α' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού στην ίδια φωνή

destiti: το γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή

facere: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

pertinerent: το γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα στην ίδια φωνή (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο)

invaserat: η ονομαστική ενικού της μετοχής ενεστώτα και στα τρία γένη

reddit: το β' ενικό οριστικής μέλλοντα

cogantur: η αιτιατική του σουπίνου

fiant: η ονομαστική ενικού στα τρία γένη του γερονδιακού

parta sit: το α' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα ε.φ.

Λύση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

deducta est: **deductum iri**

subvenerit: **subvenissemus**

destiti: **desistent**

facere: **fac**

pertinerent: **pertentura sint**

invaserat: **invadens, invadens, invadens**

reddit: **reddes**

cogantur: **coactum**

fiant: **faciendus, -a, -um**

parta sit: **pepererimus**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

eum locum: η αιτιατική πληθυντικού

res: η γενική ενικού

qui deus: η δοτική πληθυντικού

casus aliqui: η γενική πληθυντικού

furor: η αιτιατική ενικού

nihil: η γενική ενικού

bello civili: η ονομαστική πληθυντικού

ferociore: η αφαιρετική ενικού

tales: η αιτιατική πληθυντικού ουδετέρου γένους

necessitate: η δοτική ενικού

Λύση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

eum locum: **ea loca**

res: **rei**

qui deus: **quibus deis/diis/dis**

casus aliqui: **casuum aliquorum**

furor: **furorem**

nihil: **nullius rei**

bello civili: **bella civilia**

ferociore: **ferociore**

tales: **taliam**

necessitate: **necessitati**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

miserius, ferociore, impotentiore: Να δοθούν οι τρεις βαθμοί των παραπάνω επιθέτων διατηρώντας το γένος, την πτώση και τον αριθμό) και στη συνέχεια να σχηματίσετε τα επιρρήματα και τα παραθετικά τους.

Λύση

miserius

Επίθετο: **miserum, miserius, miserrimum**

Επίρρημα: **misere, miserius, miserrime**

ferociore

Επίθετο: **feroces, ferociore, ferocissimos**

Επίρρημα: **ferociter, ferocius, ferocissime**

impotentiore

Επίθετο: **impotentes, impotentiores, impotentissimos**

Επίρρημα: **impotenter, impotentius, impotentissime**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

quam victoria: Να δηλωθεί με ισοδύναμο τρόπο ο β' όρος σύγκρισης.

Λύση

victoriā (αφαιρετική συγκριτική)

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

omnia, ad concordiam, nihil (το πρώτο), bello, misera, ferociore, natura, bellorum: Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παραπάνω λέξεις του κειμένου.

Λύση

omnia: **αντικείμενο στα απαρέμφατα sentire/dicere/facere**

ad concordiam: **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα pertinere**

nihil (το πρώτο): **υποκείμενο στο απαρέμφατο esse (ετεροπροσωπία) /α' όρος σύγκρισης**

bello: **αφαιρετική συγκριτική (β' όρος σύγκρισης) από τον συγκριτικό βαθμό miserius**

miseria: **κατηγορούμενο στο υποκείμενο του ρήματος, omnia**

ferociores: **κατηγορούμενο στο αντικείμενο του ρήματος, victores.**

natura: **αφαιρετική (οργανική) του τρόπου στο ρήμα non sint**

bellorum: **γενική υποκειμενική στο exitus.**

LECTIO XXXVIII (38): Η ΜΟΙΡΑ ΤΗΣ ΚΑΙΚΙΛΙΑΣ

Caecilia, uxor Metelli, dum more prisco omen nuptiale petit filiae sororis, ipsa fecit omen. Nam in sacello quodam nocte cum sororis filia persedebat expectabatque dum aliqua vox congruens proposito audiretur. Tandem puella, longa mora standi fessa, rogavit materteram, ut sibi paulisper loco cederet. Tum Caecilia puellae dixit: “ego libenter tibi mea sede cedo”. Hoc dictum paulo post res ipsa confirmavit. Nam mortua est Caecilia, quam Metellus, dum vixit, multum amavit; postea is puellam in matrimonium duxit.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVIII

Η Καικιλία, η σύζυγος του Μετέλλου, ενώ επιδίωκε την εμφάνιση κάποιου γαμήλιου οιωνού για την κόρη της αδελφής της, σύμφωνα με τις πατροπαράδοτες συνήθειες, δημιούργησε η ίδια οιωνό. Μια νύχτα δηλαδή καθόταν με την κόρη της αδελφής (της) σε κάποιο μικρό ιερό και περίμενε μέχρις ότου ακουστεί κάποια φωνή που να ανταποκρινόταν στον σκοπό τους. Τελικά η κοπέλα, κουρασμένη από την πολλή ορθοστασία, ζήτησε από τη θεία (της) να της παραχωρήσει για λίγο τη θέση της. Τότε η Καικιλία είπε στην κοπέλα: «εγώ ευχαρίστως σου παραχωρώ τη θέση μου». Αυτόν τον λόγο λίγο αργότερα επιβεβαίωσε η ίδια η πραγματικότητα. Πέθανε δηλαδή η Καικιλία, την οποία ο Μέτελλος, όσο ζούσε, την αγάπησε πολύ· αργότερα αυτός παντρεύτηκε την κοπέλα (οδήγησε την κοπέλα σε γάμο).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVIII

- **uxor**: ομοιόπτωτος προσδιορισμός, παράθεση στο Caecilia.
- **more**: αφαιρετική οργανική του τρόπου.
- **filiae**: δοτική προσωπική χαριστική.
- **nocte**: αφαιρετική του χρόνου [αφαιρ. nocte & noctu].
- **congruens**: επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο vox [ανάλυση σε: quae congruebat] [Οι αρχικοί χρόνοι του ρήματος είναι congruo, congrui, -, congruere. Ο συγκριτικός και υπερθετικός βαθμός είναι congruentior, -ior, -ius / congruentissimus, -a, -um].
- **mora**: αφαιρετική της αιτίας και συγκεκριμένα του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στη λέξη fessa [ρήματα ή επίθετα που δηλώνουν σωματική ή ψυχική ταλαιπωρία, αρρώστια ή κόπωση συντάσσονται με αφαιρετική της αιτίας, απρόθετη ή εμπρόθετη].
- **standi**: γενική γερουνδίου ως συμπλήρωμα, γενική αντικειμενική στο mora [Οι αρχικοί χρόνοι του ρήματος στο είναι sto, steti, statum, stare].
- **fessa**: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου.

- **puellam in matrimonium duco:** πρβλ. με την αρχαία ελληνική γλώσσα: ἄγομαι γυναῖκα = νυμφεύομαι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Αναγνωρίστε τις παρακάτω χρονικές προτάσεις.

- Cum in venationibus eris, pugillares adporta. (μάθ. VIII)
- Ubi in Italiā fuit, copias Romanorum profligavit. (μάθ. XI)
- Ut domum rediit, filia ad eum cuccurrit. (μάθ. XII)
- Vix animum sollicitum somno dederat, cum repente apparuit species. (μάθ. XIV)
- Cum civitas bellum gerit, magistratus creantur. (μάθ. XV)
- Postquam bovum vestigia vidit, gregem amovere coepit. (μάθ. XVIII)
- Cum illa cubiculum intraverat, filium vivere simulabat. (μάθ. XXIII)
- Cum lacrimae suae vincerent, egrediebatur. (μάθ. XXIII)
- Cum Nasica ad Ennium venisset, ancilla dixit eum domi non esse. (μάθ. XXIV)
- Cum Africanus in Literno esset, praedones ad eum venerunt. (μάθ. XXXIV)

Λύση

- Η φράση “cum in venationibus eris” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον καθαρά χρονικό cum και εκφέρεται με οριστική μέλλοντα (eris). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το adporta, προστακτική ενεστώτα) εκφράζει το σύγχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το adporta.
- Η φράση “ Ubi in Italia fuit ” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο ubi και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (fuit). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το profligavit) εκφράζει το προτερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το profligavit.
- Η φράση “ Ut domum rediit ” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο ut και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (rediit). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το cuccurrit) εκφράζει το προτερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το cuccurrit.
- Η φράση “ cum repente apparuit species ” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον αντίστροφο cum (το επίρρημα repente στη χρονική πρόταση βοηθά στον εντοπισμό του, όπως και το επίρρημα vix στην κύρια πρόταση). Εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (apparuit) και εκφράζει το υστερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το dederat.
- Η φράση “ Cum civitas bellum gerit ” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον επαναληπτικό σύνδεσμο cum και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (gerit). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το creantur) εκφράζει το σύγχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το creantur.
- Η φράση “Postquam bovum vestigia vidit” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο postquam και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (vidit). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το coepit) εκφράζει το προτερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρη-

ματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *coepit*.

- Η φράση “*cum illa cubiculum intraverat*” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον επαναληπτικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με οριστική υπερσυντελικού (*intraverat*). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το *simulabat*) εκφράζει το προτερόχρονο. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *simulabat*.
- Η φράση “*cum lacrimae suae vincerent*” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*vincerent*). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το *egrediebatur*) εκφράζει το σύγχρονο (ιστορικός /διηγηματικός *cum* + υποτακτική παρατατικού = για πράξη σύγχρονη). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *egrediebatur*.
- Η φράση “*cum Nasica ad Ennium venisset*” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (*venisset*). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το *dixit*) εκφράζει το προτερόχρονο (ιστορικός /διηγηματικός *cum* + υποτακτική υπερσυντελικού = για πράξη προτερόχρονη). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *dixit*.
- Η φράση “*cum Africanus in Literno esset*” είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*esset*). Σε σχέση με την πρόταση που προσδιορίζει (την κύρια με ρήμα το *venerunt*) εκφράζει το σύγχρονο (ιστορικός /διηγηματικός *cum* + υποτακτική παρατατικού = για πράξη σύγχρονη). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *venerunt*.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συμπληρωθεί ο σωστός ρηματικός τύπος:

Dum Curius....., legati Samnitium venerunt. (ceno)

Legati expectaverunt, dum Curius aliquid (dico)

Dum Curius....., divitias contempsit. (vividus sum)

Λύση

*Dum Curius **cenat**, legati Samnitium venerunt .*

(*cenat*: οριστική ενεστώτα. Δηλώνει τη συνεχιζόμενη πράξη, στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει η πράξη της κύριας).

*Legati expectaverunt, dum Curius aliquid **dixit** ή **diceret** .*

(*dixit*: οριστική για να δηλωθεί το πραγματικό γεγονός ή *diceret*: υποτακτική για να δηλωθεί η προσδοκία).

*Dum Curius **vividus erat**, divitias contempsit (παράλληλη διάρκεια).*

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ενώ καθόταν, ακούστηκε μία φωνή.

Όσο αναπνέω, ελπίζω.

Λύση

Dum sedent, vox audita est. (συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει

η πράξη της κύριας)
Dum spiro, spero. (παράλληλη διάρκεια).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους ρηματικούς τύπους:

- i. **petit**: β' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου
- ii. **fecit**: β' πληθυντικό υποτακτικής παθητικού παρατατικού
- iii. **persedebat**: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου
- iv. **expectabat**: α' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα
- v. **audiretur**: αφαιρετική σουπίνου
- vi. **dixit**: τα 3 γένη του γερονδιακού
- vii. **cedo**: γ' πληθυντικό οριστικής συντ.μέλλοντα στην ενεργ.φωνή
- viii. **confirmavit**: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου
- ix. **vixit**: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελείου στη φωνή που βρίσκεται
- x. **duxit**: γ' πληθυντικό οριστικής παθητικού ενεστώτα

Λύση

- i. petit: peti(v)isti
- ii. fecit: fieretis
- iii. persedebat: persedit
- iv. expectabat: expectem
- v. audiretur: auditu
- vi. dixit: dicendus, -a, -um
- vii. cedo: cesserint
- viii. confirmavit: confirmavisse
- ix. vixit: vixisset
- x. duxit: ducuntur

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους ονοματικούς τύπους:

- i. **more**: γενική ενικού
- ii. **omen**: δοτική ενικού
- iii. **prisco**: αιτιατική ενικού στον θετικό βαθμό του θηλυκού γένους
- iv. **filia**: αφαιρετική πληθυντικού
- v. **longa**: αφαιρετική ενικού στον συγκριτικό βαθμό του ιδίου γένους.
- vi. **sibi**: αφαιρετική πληθυντικού του α' προσώπου
- vii. **sede**: γενική πληθυντικού
- viii. **ipsa**: αιτιατική πληθυντικού στο αρσενικό γένος
- ix. **res**: δοτική πληθυντικού
- x. **matrimonium**: γενική ενικού

Λύση

- i. more: moris
- ii. omen: omini
- iii. prisco: priscam
- iv. filia: filiis & filiabus
- v. longa: longiore
- vi. sibi: a nobis
- vii. sede: sedum
- viii. ipsa: ipsos

- ix. res: rebus
x. matrimonium: matrimonii/-i

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

longa, libenter, multum: να γίνει παραθετική αντικατάσταση των τύπων.

Λύση

Θετικός βαθμός Συγκριτικός βαθμός Υπερθετικός βαθμός

longa	longiore	longissima
libenter	libentius	libentissime
multum	plus	plurimum

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να σχολιαστούν συντακτικά όλες οι αφαιρετικές του κειμένου 38.

Λύση

more: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο ρήμα petit.

nocte: αφαιρετική του χρόνου στο ρήμα persedebat.

mora: αφαιρετική του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου. Συνάπτεται με το fessa.

loco: αντικείμενο στο ρήμα cederet.

sede: αντικείμενο στο ρήμα cedo.

paulo: αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο επίρρημα post.

LECTIO XXXIX (39): ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η θεωρία της ενότητας υπάρχει στο μέρος **Συντακτικό**, στην ενότητα Οι υποθετικές προτάσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ XXXIX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση (άσκηση II του σχολικού βιβλίου)

Αναγνωρίστε τους παρακάτω υποθετικούς λόγους:

- Nisi vos ipsi patriae consulueritis, nemo patriae consullet. (Μάθ. XXV)
- Si habet Asia suspicionem quandam luxuriae, Murenam laudare debemus. (Μάθ. XXX)
- Quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. (Μάθ. XXXII)

Λύση

- Nisi vos ipsi patriae consulueritis, nemo patriae consullet.
Υπόθεση: **Nisi consulueritis** (Nisi + οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)
Απόδοση: **consulet** (οριστική μέλλοντα): **1ο είδος, ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον**
- Si habet Asia suspicionem quandam luxuriae, Murenam laudare debemus.
Υπόθεση: **Si habet** (si + οριστική ενεστώτα)
Απόδοση: **debemus** (οριστική ενεστώτα): **1ο είδος, ανοιχτή υπόθεση στο παρόν.**
- Quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet.
Υπόθεση: **nisi accederet** (nisi + υποτακτική παρατατικού)
Απόδοση: **iacerent** (υποτακτική παρατατικού): **2ο είδος: Υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα στο παρόν.**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση (άσκηση III του σχολικού βιβλίου)

Μετατρέψτε τις προτάσεις σε υποθετικούς λόγους ανάλογα με το είδος που ζητείται:

- Marmor Phidiae obferes. Simulacrum faciet. (ανοιχτή υπόθεση)
- Marmor Phidiae obfers. Simulacrum facit. (δυνατή υπόθεση)
- Marmor Phidiae obtulisti. Simulacrum fecit. (ανοιχτή υπόθεση)
- Marmor Phidiae obtulisti. Simulacrum fecit. (υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα)

Λύση

- Si marmor Phidiae obferes, simulacrum faciet.
- Si marmor Phidiae obferas, simulacrum faciat.
- Si marmor Phidiae obtulisti, simulacrum fecit.
- Si marmor Phidiae obtulisses simulacrum fecisset.

LECTIO XL(40): ΑΚΛΟΝΗΤΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ

Sulla, occupata urbe, senatum armatus coegerat ut C. Marius quam celerrime hostis iudicaretur. Cuius voluntati nemo obviam ire audebat; solus Quintus Mucius Scaevola augur de hac re interrogatus sententiam dicere noluit. Quin etiam cum Sulla minitans ei instaret, dixit is Sullae: «Licet mihi ostendas agmina militum, quibus curiam circumsedisti; licet mortem miniteris, numquam tamen ego hostem iudicabo Marium. Etsi senex et corpore infirmo sum, semper tamen meminero urbem Romam et Italiam a Mario conservatam esse.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XL

Ο Σύλλας, αφού κατέλαβε την πόλη (Ρώμη), είχε συγκαλέσει ένοπλος τη Σύγκλητο, για να κηρυχθεί ο Γ. Μάριος όσο το δυνατόν γρηγορότερα εχθρός (του κράτους). Στη θέλησή του κανείς δεν τολμούσε να πάει αντίθετα· μόνος ο Κόιντος Μούκιος Σκαϊόλας, ο οίωνοσκόπος, όταν του ζητήθηκε η γνώμη γι' αυτό το θέμα, αρνήθηκε να πει επίσημα τη γνώμη του (να ψηφίσει). Κι επιπλέον, όταν ο Σύλλας τον πίεζε απειλώντας (τον), αυτός είπε στον Σύλλα: «Ακόμη κι αν μου δείξεις τα αγήματα των στρατιωτών, με τα οποία έχεις περικυκλώσει το Βουλευτήριο· ακόμη κι αν με απειλήσεις με θάνατο, ποτέ όμως εγώ δεν θα κηρύξω τον Μάριο εχθρό (του κράτους). Αν και είμαι γέρος και με αδύναμο σώμα, πάντοτε εν τούτοις θα θυμάμαι ότι η πόλη Ρώμη και η Ιταλία σώθηκαν από τον Μάριο».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XL

- **armatus**: επιρρηματικό κατηγορούμενο στο Υποκείμενο του ρήματος
- **hostis**: κατηγορούμενο [iudico + αιτιατική (Α) + αιτιατική (Κατηγ)]
- **quam celerrime**: quam + υπερθ. επιρ. [πρβλ. ως + υπερθετικός επιρρήματος, ως τάχιστα] για δήλωση επίτασης
- **augur**: παράθεση στο Υποκείμενο του ρήματος
- **corpore**: αφαιρετική κατηγορηματική της ιδιότητας
- **occupata urbe**: ιδιάζουσα αφαιρ. απόλυτη χρονική μετοχή. Αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση: cum Sulla urbem occupavisset ή ubi Sulla urbem occupavit
- **obviam eo**: αντιτίθεμαι [πρβλ. έμποδών είμι]
- **ut...iudicaretur**: δευτ. τελ. πρόταση
- **meminero**: συντελ. μέλλοντας του ελλειπτικού ρήματος meminī (προστακτική ενεστώτα memento - mementote)
- **etiamsi (etiam + si = ακόμη κι αν)**: παραχωρητικός σύνδεσμος, ακολουθεί τη σύνταξη του si, αν και συντάσσεται συχνότερα με υποτακτική παρά με οριστική

- **insto, institi, - , instāre:** Μετοχή Μέλλοντα: instaturus, -a, -um
- **senex, senis (ουσιαστικό = γέρος):** γενική πληθυντικού senum (ως επίθετο σχηματίζει παραθετικά στον συγκριτικό βαθμό: senior -ior -ius και σημαίνει γηραιός).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XL

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις του κειμένου (σύνδεσμος, εκφορά, ακολουθία.)

Λύση

«**Licet mihi ostendas agmina militum:** Δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο licet, εκφέρεται με υποτακτική και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (ostendas), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (iudicabo) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen.

licet mortem miniteris: Δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο licet, εκφέρεται με υποτακτική και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (miniteris), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (iudicabo) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen.

Etsi senex et corpore infirmo sum: Δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση η οποία εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο etsi, εκφέρεται με οριστική και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα (sum), γιατί αναφέρεται στο παρόν.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι παρακάτω εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις (σύνδεσμος, εκφορά, ακολουθία).

Etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. (Μάθ. XXXVII)

Etsi Sulla Marium hostem iudicari volebat, Scaevola negavit sententiam dicere.

Quamquam mihi mortem minitaris, numquam tamen Marium hostem iudicabo,

(ποια η διαφορά με την αντίστοιχη πρόταση του κειμένου;)

Λύση

Etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur (Μάθ. XXXVII): Δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο etiamsi, εκφέρεται με υποτακτική και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (sint) γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (cogantur) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.

Etsi Sulla Marium hostem iudicari volebat, Scaevola negavit sententiam dicere: Δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση η οποία εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο etsi, εκφέρεται με οριστική και συγκεκριμένα με οριστική παρατατικού (volebat), γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

Quamquam mihi mortem minitaris, numquam tamen Marium hostem iudicabo: Δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση η οποία εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Εισάγε-

ται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο Quamquam, εκφέρεται με οριστική και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα (minitaris), γιατί αναφέρεται στο παρόν. Η αντίστοιχη πρόταση του κειμένου είναι παραχωρητική και εκφράζει υποθετική κατάσταση.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γίνει χρονική αντικατάσταση του iudicaretur• να κλιθεί το ουσ. senex (βλ. τη Γραμματική στις ανωμαλίες των τριτοκλίτων)

Λύση

Ενεστ.	iudicetur
Παρατ.	iudicaretur
Μελλ.	-
Πρκ.	iudicatus sit
Υπερσ.	iudicatus esset
Συντ.Μελλ.	-

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομ.	senex	senes
Γεν.	senis	senum
Δοτ.	seni	senibus
Αιτ.	senem	senes
Κλητ.	senex	senes
Αφαιρ.	sene	senibus

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Αν και οπλισμένος, δεν με τρομάζει (terreo, 2· πραγματικό γεγονός).

Ακόμη κι αν είναι οπλισμένος, δεν με φοβίζει (κάτι το υποθετικό).

Λύση

Quamquam armatus est, non me terret.

Licet armatus sit, non me terret.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XL

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για τον καθένα:

senatum: αφαιρετική ενικού

nemo: δοτική ενικού

augur: αιτιατική πληθυντικού

re: αφαιρετική πληθυντικού

mihi: ίδια πτώση στον άλλο αριθμό

agmen: ονομαστική πληθυντικού

mortem: γενική ενικού

senex: γενική πληθυντικού

infirmo: αιτιατική πληθυντικού του ίδιου γένους

urbs: γενική πληθυντικού

Λύση

senatum: **senatu**

nemo: **nemini**

augur: **augures**

re: **rebus**

mihi: **nobis**
agmen: **agmina**
mortem: **mortis**
senex: **senum**
infirmo: **infirmi**
urbs: **urbium**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται:

coegerat: το ίδιο πρόσωπο στην υποτακτική του μέλλοντα

iudicaretur: ο ίδιος τύπος στην υποτακτική του ενεστώτα

ire: μετοχή ενεστώτα αρσενικού γένους γενική ενικού

interrogatus: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελείου

dicere: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα

instaret: γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα

ostendas: β' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου

circumsedisti: β' ενικό υποτακτικής παρατατικού

iudicabo: γ' πληθυντικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα

conservatam esse: απαρέμφατο συντελεσμένου μέλλοντα

Λύση

coegerat: **coacturus sit**

iudicaretur: **iudicetur**

ire: **euntis**

interrogatus: **interrogatus erat**

dicere: **dic**

instaret: **instaturi sint**

ostendas: **ostendistis**

ircumsedisti: **circumsederes**

iudicabo: **iudicaverint**

conservatam esse: **conservatam fore**

ΑΣΚΗΣΗ III

κφώνηση

minitans, audebat: να γράψετε τους ονοματικούς τύπους των ρημάτων.

Λύση

Απαρέμφατο	Μετοχή	Σουπίνο	Γερούνδιο	Γερονδιακό
Ενεστώτας: minitari	Ενεστώτας: minitans, (γεν.minitantis)	minitatum minitatu	minitandi minitando minitandum minitando	minitandus, -a,- um

Μέλλοντας:

minitaturum, -am, Μέλλοντας:
-um esse, minitaturus, -a,-
minitaturos,-as, -a um
esse

Παρακείμενος:

minitatum, -am, - Παρακείμενος:
um esse, minitatus, -a, -um
minitatos, -as, -a
esse

Συντ.Μέλλοντας:
minitatum, -am, -
um fore, minitatos,
-as, -a fore

Απαρέμφατο	Μετοχή	Σουπίνο	Γερούνδιο	Γερουνδιακό
	Ενεστώτας:		audendi	
Ενεστώτας: audere	audens, (γεν. audentis)	ausum, ausu	audendo audendum audendo	audendus, -a, - um
Μέλλοντας:				
ausurum, -am, -um esse ausuros, -as, -a esse	Μέλλοντας: ausurus, -a, -um			
Παρακείμενος:				
ausum, -am, -um esse ausos, -as, -a esse	Παρακείμενος: ausus, -a, -um			
Συντ. Μέλλοντας:				
ausum, -am, -um fore ausos, -as, -a fore				

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

numquam tamen ego hostem iudicabo Marium: να μεταφερθεί στην παθητική φωνή.

Λύση

numquam tamen a me hostis iudicabitur Marius.

LECTIO XLI(41):ΜΙΑΑ ΓΙΑ ΝΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΛΑΣ

Curius et Fabricius, antiquissimi viri, et his antiquiores Horatii plane ac dilucide cum suis locuti sunt; non Sicanorum aut Pelasgorum, qui primi coluisse Italiam dicuntur, sed aetatis suae verbis utebantur. Tu autem, proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris, sermone abhinc multis annis iam obsoleto uteris, quod neminem scire atque intellegere vis, quae dicas. Quin, homo inepte, taces, ut consequaris, quod vis? Sed antiquitatem tibi placere dicis, quod honesta et bona et modesta sit. Sic ergo vive, ut viri antiqui, sed sic loquere, ut viri aetatis nostrae; atque id quod a C. Caesare scriptum est, habe semper in memoria et in pectore: «tamquam scopulum, sic fugias verbum insolens atque inauditum».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLI

Ο Κούριος και ο Φαβρίκιος, αρχαιότατοι άνδρες, και οι παλαιότεροί τους Οράτιοι συνομιλούσαν με τους συγχρόνους τους καθαρά και με διαύγεια· δεν χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα των Σικανών ή των Πελασγών, που λέγεται πως πρώτοι κατοίκησαν την Ιταλία, αλλά (τη γλώσσα) της εποχής τους. Εσύ όμως χρησιμοποιείς λόγο απαρχαιωμένο πια (ή: που έχει πέσει σε αχρηστία πια) εδώ και πολλά χρόνια, σαν να μιλούσες τώρα με τη μάνα του Ευάνδρου, επειδή δεν θέλεις να ξέρει και να καταλαβαίνει κανείς τι λες. Γιατί, ανόητε άνθρωπε, δεν σωπαίνεις, για να πετύχεις αυτό που θέ-

λεις; Αλλά λες πως σου αρέσει η αρχαιότητα, γιατί είναι τιμημένη και καλή και σεμνή. Έτσι λοιπόν να ζεις, όπως οι αρχαίοι άνδρες, αλλά να μιλάς έτσι, όπως οι άνδρες της εποχής μας και να χεις πάντα στη μνήμη και στην καρδιά σου αυτό που γράφτηκε από τον Γάιο Καίσαρα: «Σαν τον σκόπελο, έτσι να αποφεύγεις τη λέξη την ασυνήθιστη και την πρωτάκουστη».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLI

- **primi**: Θ.Β.: (**prae**), Σ.Β.: **priores**, Υ.Β.: **primi**. Επιρρηματικό κατηγορούμενο. Αποδίδεται στο *qui*.
- **coluisse**: ειδικό απαρέμφατο, το οποίο παίρνει το υποκείμενό του σε ονομαστική (*qui*) λόγω της εξάρτησής του από το προσωπικό παθητικό ρήμα *dicuntur* (άρση λατινισμού).
- **aetas -atis**: η γενική πληθυντικού σχηματίζει δύο τύπους: **aetatum** και **aetatium**.
- **verbis**: αντικείμενο σε αφαιρετική από το *utebantur*.
- **mater -tris**: η γενική πληθυντικού σχηματίζεται κατ' εξαίρεση: **matrum** (το ίδιο συμβαίνει και με τα ουσιαστικά **pater** και **frater**. Είναι αντίστοιχα: **patrum** και **fratrum**).
- **scire**: προστακτική ενεστώτα → **scito, scitote**.
- **bona**: Θετικός: **melior**, Υπερθετικός: **optima**. Ο θετικός βαθμός του επιρρήματος είναι: **bene**.
- **tamquam scopulum**: βραχυλογική φράση που δηλώνει παραβολή, κατά παράλειψη του ρήματος της υποθετικής-παραβολικής πρότασης. Ολοκληρωμένη η πρόταση: **tamquam verbum insolens atque inauditum scopulus sit**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι παραβολικές προτάσεις του κειμένου (εισαγωγή, εκφορά, ακολουθία).

Δύση

proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική παραβολική πρόταση, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης (α' όρος σύγκρισης είναι η κύρια πρόταση με ρήμα το *uteris*). Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο *proinde quasi* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*loquaris*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*uteris*), για να δηλώσει το σύγχρονο στο παρόν.

ut viri antiqui (vivebant): δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική πρόταση του τρόπου, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης (α' όρος σύγκρισης είναι η κύρια πρόταση με ρήμα το *vive*). Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο *ut* (συγκεκριμένα, έχουμε το παραβολικό ζεύγος *sic ... ut*) και εκφέρεται με οριστική (*vivebant*), γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα.

ut viri aetatis nostrae (loquuntur): δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική πρόταση του τρόπου, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης (α' όρος σύγκρισης είναι η κύρια πρόταση με ρήμα το *loquere*). Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο *ut* (συγκεκριμένα, έχουμε το παραβολικό ζεύγος *sic ... ut*) και εκφέρεται με οριστική (*loquuntur*), γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να συνδεθούν οι παρακάτω προτάσεις όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί: Ille plane loquitur. Ego plane loquor → **Ille tam plane loquitur quam ego.**

Tu dilucide loqueris. Nos dilucide loquimur.

Paulus modeste loquitur. Marcella modeste loquitur.

Paulus studiose lectitat. Marcella studiose lectitat.

Λύση

Tu dilucide loqueris. Nos dilucide loquimur. → **Tu tam dilucide loqueris quam nos.**
Paulus modeste loquitur. Marcella modeste loquitur. → **Paulus tam modeste loquitur quam Marcella.**

Paulus studiose lectitat. Marcella studiose lectitat. → **Paulus tam studiose lectitat quam Marcella.**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να συνδεθούν οι παρακάτω προτάσεις όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί: Ille plane loquitur. Ille plane scribit → **Ille similiter loquitur ac scribit.**

Tu dilucide loqueris. Tu dilucide scribis.

Paulus modeste loquitur. Paulus modeste vivit.

Paulus studiose lectitat. Paulus studiose discit.

Λύση

Tu dilucide loqueris. Tu dilucide scribis. → **Tu similiter loqueris ac scribis**

Paulus modeste loquitur. Paulus modeste vivit. → **Paulus similiter loquitur ac vivit.**

Paulus studiose lectitat. Paulus studiose discit. → **Paulus similiter lectitat ac discit.**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να συνδεθούν οι παρακάτω προτάσεις όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί: Ille hoc dicit, quod sentit → **Ille sic dicit, ut sentit.**

Nos hoc dicimus, quod intellegimus.

Vos hoc dicitis, quod intellegitis.

Illi hoc dicunt, quod intellegunt.

Λύση

Nos hoc dicimus, quod intellegimus. → **Nos sic dicimus, ut intellegimus.**

Vos hoc dicitis, quod intellegitis. → **Vos sic dicitis, ut intellegitis.**

Illi hoc dicunt, quod intellegunt. → **Illi sic dicunt, ut intellegunt.**

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να συνδεθούν οι παρακάτω προτάσεις όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί(προσοχή στην ακολουθία των χρόνων): Tu multum loqueris de Paulo. Tu eum non cognoscis → **Tu sic loqueris de Paulo quasi eum cognoscas.**

Tu multum loquebaris de Paulo. Tu eum non cognoscebas.

Paulus sumptuose (= πολυδάπανα) vivit. Paulus dives non est.

Paulus sumptuose vivebat. Paulus dives non erat.

Λύση

Tu multum loquebaris de Paulo. Tu eum non cognoscebas. → **Tu sic loquebaris de Paulo quasi eum cognosceres.**

Paulus sumptuose (=πολυδάπανα) vivit. Paulus dives non est. → **Paulus sic vivit, quasi dives sit.**

Paulus sumptuose vivebat. Paulus dives non erat. → **Paulus sic vivebat, quasi dives esset.**

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΧΛΙ

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να δοθούν οι τύποι που ζητούνται (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο, όπου κρίνεται απαραίτητο):

locuti sunt: απαρέμφατο μέλλοντα

coluisse: β' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού

utebantur: γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα

scire: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα

vis: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα

taces: η γενική του γερονδίου

consequaris: απαρέμφατο συντελεσμένου μέλλοντα

placere: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου

scriptum est: απαρέμφατο μέλλοντα

fugias: β' ενικό υποτακτικής παρατατικού

Δύση

locuti sunt: **locuturos esse**

coluisse: **coluissetis**

utebantur: **utuntor**

scire: **scito**

vis: **vult**

taces: **tacendi**

consequaris: **consecutum fore**

placere: **placuerint**

scriptum est: **scriptum iri**

fugias: **fugeres**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙ

Εκφώνηση

Να δοθούν οι τύποι που ζητούνται:

antiquissimi viri: η δοτική ενικού

his: η ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους

aetatis suae: η γενική πληθυντικού

matre: η γενική πληθυντικού

multis annis: η αιτιατική πληθυντικού

neminem: η γενική ενικού

homo inepte: η αφαιρετική πληθυντικού

tibi: η γενική πληθυντικού

pectore: η αιτιατική πληθυντικού

verbum insolens: η αφαιρετική ενικού

Δύση

antiquissimi viri: **antiquissimo viro**

his: **haec**

aetatis suae: **aetat(i)um suarum**

matre: **matrum**

multis annis: **multos annos**

neminem: **nullius**

homo inepte: **hominibus ineptis**

tibi: **vestri/vestrum**

pectore: **pectora**

verbum insolens: **verbo insolenti**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να δοθούν οι άλλοι βαθμοί στους παρακάτω τύπους επιθέτων (διατηρώντας το γένος, την πτώση και τον αριθμό) και επιρρημάτων:

plane:

primi:

multis:

honesta:

bona:

Λύση

plane, **planius, planissime**

(**prae**), **priores**, primi

multis, **pluribus, plurimis**

honesta, **honestior, honestissima**

bona, **melior, optima**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

sic vive, sic loquere: Να μετατραπούν οι προστακτικές σε εκφράσεις απαγόρευσης και με τους δύο γνωστούς τρόπους.

Λύση

sic vive:

- **Noli sic vivere**
- **Ne sic vixeris**

sic loquere:

- **Noli sic loqui**
- **Ne sic locutus sis**

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

coluisse: Να συντάξετε το απαρέμφοτο και να δικαιολογήσετε την πτώση του υποκειμένου του.

Λύση

coluisse: **αντικείμενο του ρήματος dicuntur, ειδικό απαρέμφοτο. Το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου είναι το qui και έχουμε ταυτοπροσωπία. Τίθεται κατ' εξαίρεση σε πτώση ονομαστική, γιατί εξαρτάται από παθητικό τύπο λεκτικού ρήματος (dicuntur) → άρση λατινισμού.**

LECTIO XLII (42): Ο ΚΙΚΕΡΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea, quae imminent, non videant, aut ea, quae vident, dissimulent: qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt coniurationemque nascentem non credendo confirmaverunt; quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent. Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit, neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

Υπάρχουν μερικοί σε αυτήν την τάξη (των Συγκλητικών), οι οποίοι είτε αυτά, τα οποία πλησιάζουν απειλητικά, δεν (τα) βλέπουν, είτε αυτά, τα οποία βλέπουν, προσποιούνται (ότι δεν τα βλέπουν). Αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με επιεικείς αποφάσεις και ενίσχυσαν τη συνωμοσία, που γεννιόταν, με το να μην πιστεύουν

(στην ύπαρξή της). Υπό την επιρροή αυτών ενεργώντας πολλοί, όχι μόνο φαύλοι αλλά και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν ότι αυτό έγινε σκληρά και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω ότι αν αυτός φθάσει στο στρατόπεδο του Μανλίου, όπου κατευθύνεται, κανείς δεν θα είναι τόσο ανόητος, που (ώστε) να μην βλέπει ότι έγινε η συνωμοσία, κανείς (δεν θα είναι) τόσο αχρείος, που (ώστε) να μην το ομολογήσει.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

- **mollibus sententiis:** αφαιρετική οργανική του τρόπου ή μέσου.
- **credendo:** απρόθετη αφαιρετική γερονδίου που δηλώνει τον τρόπο.
- i. **simulo** (μάθ. 23) = προσποιούμαι ότι υπάρχει κάτι που δεν υπάρχει π.χ. morbum simulo = κάνω τον άρρωστοii. **dissimulo** (μάθ. 42) = προσποιούμαι ότι δεν υπάρχει κάτι που υπάρχει π.χ. morbum dissimulo = κρύβω την αρρώστια μου.
- **nascentem:** η μετοχή είναι επιθετική ή χρονική.
- **secuti:** έχει ενεργητική μεταβατική σημασία γιατί το ρήμα sequor είναι αποθετικό (sequor, secutus sum, sequi 3).
- i. **si ...animadvertissem** → **dicerent:** υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα (η υπόθεση αναφέρεται στο παρελθόν - η απόδοση αναφέρεται στο παρόν).
- ii. **si pervenerit (υποτακτική παρακειμένου)** → **(intellego)...neminem..fore:** εξαρτημένος υποθετικός λόγος. *Ανεξάρτητος λόγος:* si pervenerit,(οριστική συντελεσμένου μέλλοντα) **nemo tam stultus erit...nemo tam improbus erit:** α' είδος, ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι αναφορικές προτάσεις του κειμένου (είδος, εισαγωγή και εκφορά).

Λύση

- **qui aut ea, --, non videant:** δευτερεύουσα αναφορική επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (=ut ei non) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (videant), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (sunt) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως δηλώνεται το σύγχρονο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το sunt.
- **uae imminent:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στη λέξη ea της προηγούμενης δευτερεύουσας αναφορικής συμπερασματικής πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (imminent), διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός.
- **(qui) aut ea,... , (videre) dissimulent:** δευτερεύουσα αναφορική επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την εννοούμενη αναφορική αντωνυμία qui (=ut ei), διότι συνδέεται παρατακτικά διαζευκτικά με τους συνδέσμους aut...aut με την προηγούμενη αναφορική συμπερασματική πρόταση. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υπο-

κειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (dissimulent), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (sunt) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως δηλώνεται το σύγχρονο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το sunt.

- **quae vident:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στη λέξη ea της προηγούμενης δευτερεύουσας αναφορικής συμπερασματικής πρότασης (qui aut ea dissimulent). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (vident), διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός.
- **quo (iste) intendit:** δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στη λέξη castra της προηγούμενης υποθετικής πρότασης. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα quo και εκφέρεται με οριστική χρόνου ενεστώτα (intendit), διότι δηλώνει ένα πραγματικό γεγονός στο παρόν.
- **qui non videat coniurationem esse factam:** δευτερεύουσα αναφορική επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (=ut is non) που βρίσκεται μετά τη δεικτική λέξη tam (το tam προεξαγγέλλει την αναφορική συμπερασματική) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (videat), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (intellego) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως δηλώνεται το σύγχρονο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το intellego.
- **qui non fateatur (coniurationem esse factam):** δευτερεύουσα αναφορική επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui non (=ut is non) που βρίσκεται μετά τη δεικτική λέξη tam (το tam προεξαγγέλλει την αναφορική συμπερασματική) και είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μία υποκειμενική κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (fateatur), διότι εξαρτάται από το ρήμα της κύριας πρότασης (intellego) που είναι αρκτικού χρόνου (ενεστώτας) και επομένως δηλώνεται το σύγχρονο στο παρόν. Υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το intellego.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι επιθετικοί προσδιορισμοί με τα πλάγια στοιχεία σε αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις:

- homines *improbi* atque *imperiti*.
- factum *crudele*.
- sententiae *molles*.

Λύση

- homines, **qui improbi atque imperiti sunt.**
- factum, **quod crudele est.**
- sententiae, **quae molles sunt.**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙΙ

Εκφώνηση

Στις παρακάτω τελικές και συμπερασματικές προτάσεις να αντικατασταθεί ο σύνδεσμος *ut* από τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας *qui, quae, quod*.

Praedones venerunt, *ut* Scipionem admirarentur.

Ea femina venit, *ut* Paulum videret.

Nemo tam stultus est, *ut* hoc dicat.

Ea femina non tam stulta est, *ut* hoc dicat.

Λύση

Praedones venerunt, **qui** Scipionem admirarentur.

Ea femina venit, **quae** Paulum videret.

Nemo tam stultus est, **qui** hoc dicat.

Ea femina non tam stulta est, **quae** hoc dicat.

ΑΣΚΗΣΗ ΙV

Εκφώνηση

Confirmaverunt, animadvertissent: Να γίνει χρονική αντικατάσταση.

Λύση

confirmaverunt

Ενεστ.	confirmant
Παρατ.	confirmabant
Μέλλ.	confirmabunt
Παρακ.	confirmaverunt/-ere
Υπερσ.	confirmaverant
Συντ. Μέλλ.	confirmaverint

animadvertissent

Ενεστ.	animadvertant
Παρατ.	animadverterent
Μέλλ.	animadversuri sint
Παρακ.	animadverterint
Υπερσ.	animadvertissent
Συντ. Μέλλ.	-

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μετατραπούν στα λατινικά οι παρακάτω προτάσεις:

Λες ότι είσαι Ρωμαίος, πράγμα που δεν είναι αλήθεια.

Κανείς δεν είναι τόσο ανόητος που να μη βλέπει τη συνωμοσία.

Λύση

Dicis te (civem) Romanum esse, quod non verum est.

Nemo tam stultus est, qui (ή ut) coniurationem non videat.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLII

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους τύπους:

- **sunt:** β' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελικού.
- **imminent:** β' πληθυντικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα.

- **videant:** τα 3 γένη του γερουνδιακού.
- **aluerunt:** απαρέμφοτο του ενεργητικού μέλλοντα.
- **nascentem:** μετοχή του μέλλοντα και στα 3 γένη.
- **secuti:** γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα.
- **animadvertissem:** γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού.
- **dicerent:** αφαιρετική του ουπίνου.
- **intellego:** β' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου.
- **fateatur:** β' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα.

Δύση

i. sunt:	fuissetis
ii. imminent:	imminete
iii. videant:	videndus, -a, -um
iv. aluerunt:	alitueros esse & altueros esse
v. nascentem:	nasciturus, -a, -um
vi. secuti:	secuturi sint
vii. animadvertissem:	animadverteret
viii. dicerent:	dictu
ix. intellego:	intellexisti
x. fateatur:	fatemini

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους ονοματικούς τύπους:

- hoc:** αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό γένος.
- qui:** γενική ενικού.
- ea:** γενική πληθυντικού στο θηλυκό γένος.
- mollibus:** αφαιρετική ενικού στον συγκριτικό βαθμό στο ίδιο γένος.
- multi:** δοτική πληθυντικού στον υπερθετικό βαθμό στο ίδιο γένος.
- auctoritatem:** δοτική ενικού.
- castra:** γενική πληθυντικού.
- neminem:** αφαιρετική ενικού του ουδετέρου γένους.
- spem:** ίδια πτώση στον άλλο αριθμό.
- coniurationem:** αφαιρετική ενικού.

Δύση

i. hoc:	has
ii. qui:	cuius
iii. ea:	earum
iv. mollibus:	molliore
v. multi:	plurimis
vi. auctoritatem:	auctoritati
vii. castra:	castrorum
viii. neminem:	nulla re
ix. spem:	spes
x. coniurationem:	coniuratione

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

- Να γραφούν τα **παραθετικά** των επιθέτων mollis, improbus, imperitus, stultus, multi.
- Να σχηματιστούν τα **επιρρήματα** των παραπάνω επιθέτων στον θετ.βαθμό:

Λύση

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
mollior, -ior, -ius	mollissimus, -a, -um
improbior, -ior, -ius	improbissimus, -a, -um
imperitior, -ior, -ius	imperitissimus, -a, -um
stultior, -ior, -ius	stultissimus, -a, -um
plures, -es, -a	plurimi, -ae, -um

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

mollis	molliter
improbus	improbe
imperitus	imperite
stultus	stulte
multi	multum

LECTIO XLIII (43): Η ΟΡΓΗ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Num ad hostem veni et captiva in castris tuis sum ? In hoc me longa vita et infelix senecta traxit, ut primum exsulem deinde hostem te viderem? Qui potuisti populari hanc terram, quae te genuit atque aluit ? Non tibi ingredienti fines patriae ira cecidit ? Quamvis infesto et minaci animo perveneras, cur, cum in conspectu Roma fuit, tibi non succurrit: «intra illa moenia domus ac penates mei sunt, mater coniunx liberique» ? Ergo ego nisi peperissem, Roma non oppugnaretur ; nisi filium haberem, libera in libera patria mortua essem. Ego nihil iam pati possum nec diu miserrima futura sum: at contra hos, si pergis, aut immatura mors aut longa servitus manet.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIII

Μήπως έχω έλθει σε εχθρό και είμαι αιχμάλωτη στο στρατόπεδό σου; Σε τέτοιο σημείο με έσυρε η μακροζωία και τα δύστυχα γηρατειά (μου) ώστε να σε δω πρώτα ε-ξόριστο (κι) έπειτα εχθρό; Πώς μπόρεσες να λεηλατήσεις αυτή τη χώρα η οποία σε γέννησε και σε ανέθρεψε; Δεν σου πέρασε η οργή όταν περνούσες τα σύνορα της πα-τριδας; Παρ' όλο που είχες έλθει με εχθρική και απειλητική διάθεση, γιατί, όταν είδες τη Ρώμη, δεν σου ήρθε στο μυαλό: «Μέσα σ' εκείνα τα τείχη βρίσκονται το σπίτι και οι εφέστιοι θεοί μου, η μητέρα, η σύζυγος και τα παιδιά (μου)»; Εγώ λοιπόν αν δεν (σε) είχα γεννήσει, η Ρώμη δεν θα πολιορκείτο· αν δεν είχα γιο, θα πέθαινα ελεύθερη σε ελεύθερη πατρίδα. Εγώ τίποτε πια δεν μπορώ να πάθω, ούτε πρόκειται να είμαι για πολύ καιρό τόσο δυστυχισμένη: όμως αντίθετα αυτούς, αν συνεχίσεις, τους περιμένει ή πρόωρος θάνατος ή μακρόχρονη σκλαβιά.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIII

- **veni**: οριστική παρακειμένου ά'ενικό πρόσωπο [εδώ]: ίδιος τύπος στην προστακτική ενεστώτα β' ενικό πρόσωπο.
- **Primum**: παραθετικά: (prae) – prius – primum & primo.
- **ingredienti**: συνημμένη χρονική μετοχή στο tibi• δηλώνει το σύγχρονο.
- **tibi**: δοτική προσωπική ηθική & υποκείμενο μετοχής.
- **quamvis** + **οριστική**: παραχωρητική πρόταση, η σύνταξη αυτή αποτελεί χρήση ποιητική και μετακλασική (αναλογικά και το quamquam).

- **cum...fuit:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση εισάγεται με τον καθαρά χρονικό cum.
- **peperissem:** μετοχή μέλλοντα **pariturus**.
- **libera:** κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο του essem (ego).
- **liberā (patria):** επιθετικός προσδιορισμός.
- **futura sum:** ενεργητική περιφραστική συζυγία.
- **liberi -orum, moenia -ium:** τα ουσιαστικά δεν σχηματίζουν ενικό αριθμό.
- **senecta -ae:** το ουσιαστικό δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν όλες οι ευθείες ερωτήσεις του κειμένου (εισαγωγή και εκφορά).

Λύση

Num ad hostem veni: Κύρια, ευθεία ερωτηματική πρόταση, απλή, ολικής αγνοίας, εισάγεται με το ερωτηματικό μόριο num, γιατί περιμένουμε αρνητική απάντηση (minime)(ρητορική ερώτηση), εκφέρεται με οριστική.

et captiva in castris tuis sum?: Κύρια, ευθεία ερωτηματική πρόταση, απλή, ρητορική, ολικής αγνοίας, συνδέεται παρατακτικά συμπλεκτικά με την προηγούμενη πρόταση με το σύνδεσμο et εκφέρεται με οριστική.

In hoc me logna vita et infelix senecta traxit,: Κύρια ευθεία ερωτηματική πρόταση, απλή, ρητορική, ολικής αγνοίας, δεν εισάγεται με κάποιο μόριο για να δοθεί έμφαση, εκφέρεται με οριστική.

Qui potuisti populari hanc terram,: Κύρια, ευθεία ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, ρητορική, εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα qui εκφέρεται με οριστική.

Non tibi ingredienti fines patriae ira cecidit? Κύρια ευθεία ερωτηματική πρόταση, απλή, ρητορική ολικής αγνοίας, δεν εισάγεται με κάποιο μόριο για να δοθεί έμφαση, εκφέρεται με οριστική.

Cur [...] tibi non succurrit: Κύρια ευθεία ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, ρητορική, εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα cur εκφέρεται με οριστική.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι παρακάτω ευθείες ερωτήσεις (εισαγωγή, εκφορά).

Quid est, mea Tertia? Cur tristis es? Quid tibi accidit? (μάθ. XII)

Ego non cognosco vocem tuam? (μάθ. XXIV· γιατί λείπει το ερωτ. μόριο;)

Visne scire quid Nasica responderit? (μάθ. XXIV)

Tu mihi ipsi non credis? (μάθ. XXIV· γιατί λείπει το ερωτ. μόριο;)

Quin, homo inepte, taces? (μάθ. XLI)

Λύση

Quid est, mea Tertia?: Ευθεία ερώτηση, μερικής αγνοίας, εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία Quid, εκφέρεται με οριστική (est).

Cur tristis es?: Ευθεία ερώτηση, μερικής αγνοίας, εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα cur, εκφέρεται με οριστική (es).

Quid tibi accidit?: Ευθεία ερώτηση, μερικής αγνοίας, εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία quid, εκφέρεται με οριστική (accidit).

Ego non cognosco vocem tuam?: Ευθεία ερώτηση ολικής αγνοίας, απλή, δεν εισάγεται με κάποιο μόριο για να δοθεί έμφαση, εκφέρεται με οριστική (cognosco).

Visne scire quid Nasica responderit?: Ευθεία ερώτηση ολικής αγνοίας, απλή, εισάγεται με το εγκλιτικό μόριο -ne, γιατί αυτός που ρωτάει δεν γνωρίζει την απάντηση, εκφέρεται με οριστική (vis).

Tu mihi ipsi non credis?: Ευθεία ερώτηση, ολικής αγνοίας, απλή, δεν εισάγεται με κάποιο μόριο για να δοθεί έμφαση, εκφέρεται με οριστική (credis).

Quin, homo inepte, taces?: Ευθεία ερώτηση, μερικής αγνοίας, εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα quin, ισοδυναμεί με έντονη προτροπή, εκφέρεται με οριστική (taces).

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι παρακάτω προτάσεις σε διμελείς ευθείες ερωτήσεις όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί: Puer scribit. Puer legit. = Utrum scribit puer an legit? (και με τους άλλους δύο τρόπους).

Mea vita felix est. Mea vita infelix est.

Illa mater Pauli est. Illa soror Pauli est.

Λύση

Utrum mea vita felix an infelix est? / Estne mea vita felix an infelix? / Est mea vita felix an infelix?

Utrum illa mater an soror Pauli est? / Estne illa mater an soror Pauli? / Est illa mater an soror Pauli?

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι παρακάτω προτάσεις σε ευθείες ερωτήσεις με το num ή το nonne ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

Deum ipsum vidisti.

Vita nostra brevis est.

Pacem amamus.

Bellum odimus (μισούμε).

Λύση

Deum ipsum vidisti. → **Num deum ipsum vidisti?**

Vita nostra brevis est. → **Nonne vita nostra brevis est?**

Pacem amamus. → **Nonne pacem amamus?**

Bellum odimus → **Nonne bellum odimus?**

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι παρακάτω προτάσεις:

Μήπως δεν είναι δυστυχισμένα τα γερατεία;

Αυτός είναι ο αδελφός σου ή ο φίλος σου;

Λύση

Nonne senectia infelix est?

(Utrum) hic frater an amicus tuus est?

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται (Να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο όπου χρειάζεται):

veni: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα

traxit: γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα

populati: γ' ενικό υποτακτικής μέλλοντα

aluit: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους μετοχής μέλλοντα

ingredienti: σουπίνο σε αιτιατική

perperissem: γ' πληθυντικό υποτακτικής μέλλοντα
oppugnaretur: γενική γερονδίου
possum: απαρέμφατο παρακειμένου
pergis: β' πληθυντικό οριστικής υπερσυντελικού
manet: απαρέμφατο μέλλοντα

Λύση

veni: **veni**
traxit: **trahunto**
populari: **populaturus sit**
aluit: **alituro/alturo**
ingredienti: **ingressum**
perperissem: **pariturae sint**
oppugnaretur: **oppugnandi**
possum: **potuisse**
pergis: **perrexeratis**
manet: **mansuram esse**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για το καθένα:

hanc: ονομαστική πληθυντικού στο ίδιο γένος

tibi: τον ίδιο τύπο το α' πρόσωπο

finēs: γενική πληθυντικού

conspectu: δοτική ενικού

domus: αιτιατική πληθυντικού

penates: δοτική πληθυντικού

mater: γενική πληθυντικού

filium: κλητική ενικού

nihil: δοτική ενικού

mors: αιτιατική πληθυντικού

Λύση

hanc: **hae**
tibi: **mihi**
finēs: **finium**
conspectu: **conspectui**
domus: **domos**
penates: **penatibus**
mater: **matrum**
filium: **fili**
nihil: **nulli rei**
mors: **mortes, mortis**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γραφούν τα παραθετικά των επιθέτων και στα τρία γένη και να σχηματιστούν τα επιρρήματά τους και στους τρεις βαθμούς: longus, infelix, infestus, minax, liber, miser.

Λύση

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ:

longus, longa, longum, Συγκριτικός: longior, longior, longius, Υπερθετικός:

longissimus, longissima, longissimum.

infelix, infelix, infelix Συγκριτικός: infelicior, infelicior, infelicius, Υπερθετικός:

infelicissimus, infelicissima, infelicissimum.

infestus, infesta, infestum, Συγκριτικός: infestior, infestior, infestius , Υπερθετικός: infestissimus, infestissima, infestissimum.

minax, minax, minax, Συγκριτικός: minacior, minacior, minacius, Υπερθετικός: minacissimus, minacissima, minacissimum

liber, libera, liberum, Συγκριτικός: liberior, liberior, liberius, Υπερθετικός: liberrimus, liberrima, liberrimum.

miser, misera, miserum , Συγκριτικός: miserior, miserior, miserius, Υπερθετικός: miserrimus, miserrima, miserrimum.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ:

longe, longius, longissime

infeliciter, infelicius, infelicissime

infeste, infestius, infestissime

minaciter, minacius, minacissime

libere, liberius, liberrime

misere, miserius, miserrime

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Οι υποθετικοί λόγοι να μεταφερθούν στα άλλα είδη.

Λύση

α) Υπόθεση: nisi reperissem (υποτακτική υπερσυντελείκου) **Απόδοση:** ... non oppugnaretur (υποτακτική παρατατικού) και δηλώνει **το αντίθετο του πραγματικού με υπόθεση στο παρελθόν και απόδοση στο παρόν**

Ανοικτή υπόθεση:

nisi pario... non oppugnatur (παρόν)

nisi peperit... non oppugnata est (παρελθόν)

nisi peperero... non oppugnabitur (μέλλον)

Υπόθεση δυνατή ή πιθανή:

Υπόθεση: nisi pariam (υποτακτική ενεστώτα) **Απόδοση:** non oppugnetur (υποτακτική ενεστώτα) και δηλώνει μία υπόθεση δυνατή ή πιθανή (παρόν – μέλλον).

β) Υπόθεση: nisi haberem (υποτακτική παρατατικού) **Απόδοση:** essem (υποτακτική παρατατικού) και δηλώνει **το αντίθετο του πραγματικού στο παρόν.**

Υπόθεση: nisi habuissem (υποτακτική υπερσυντελείκου) **Απόδοση:** fuisset (υποτακτική υπερσυντελείκου) και δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν.

Ανοικτή υπόθεση:

nisi habeo ... sum (παρόν)

nisi habui ... fui (παρελθόν)

nisi habebo ... ero (μέλλον)

Υπόθεση δυνατή ή πιθανή:

Υπόθεση: nisi habeam (υποτακτική ενεστώτα) **Απόδοση:** sim (υποτακτική ενεστώτα) και δηλώνει μία υπόθεση δυνατή ή πιθανή (παρόν – μέλλον).

γ) Υπόθεση: si pergis (οριστική ενεστώτα) **Απόδοση:** manet (οριστική ενεστώτα) και δηλώνει **την ανοικτή υπόθεση στο παρόν, si perexisti... mansit (παρελθόν), si perges ... manebit (μέλλον).**

Υπόθεση αντίθετη του πραγματικού, si pergeres... maneret (παρόν), si perrexisses... mansisset (παρελθόν).

Υπόθεση δυνατή ή πιθανή, si pergas... maneat (παρόν - μέλλον).

LECTIO XLIV (44): Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ

Haec est tyrannorum vita, in qua nulla fides, nulla caritas, nulla fiducia benevolentiae stabilis esse potest: tyrannis omnia semper suspecta atque sollicita sunt; nullus locus amicitiae eis est. Nescio enim quis possit diligere eum, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet. Coluntur tamen simulatione dumtaxat ad tempus. Quodsi forte, ut fit plerumque, ceciderunt, tum intellegitur, quam fuerint inopes amicorum. Hoc est quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem: «Tum intellexi, quos fidos amicos habuissem, quos infidos, cum iam neutris gratiam referre poteram».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIV

Αυτή είναι η ζωή των τυράννων, στην οποία δεν μπορεί να υπάρξει καμία εμπιστοσύνη, καμία αγάπη, καμία πίστη σε σταθερή φιλία: στους τυράννους όλα πάντοτε είναι ύποπτα και ταραγμένα· σ' αυτούς δεν υπάρχει καμία θέση για φιλία. Γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά αυτόν τον οποίον φοβάται ή αυτόν που νομίζει πως τον φοβάται. (Στους τυράννους) δείχνουν εντούτοις (οι γύρω τους) υποκριτικό σεβασμό, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα. Αν όμως τυχαία, όπως συμβαίνει συνήθως, χάσουν την εξουσία, τότε γίνεται αντιληπτό (ή: τότε καταλαβαίνουν) πόσο υπήρξαν στερημένοι από φίλους (ή: πόσο τους έλειπαν οι φίλοι). Αυτό είναι που λένε ότι είπε ο Ταρκύνιος, όταν ήταν εξόριστος: «Τότε (μόνον) κατάλαβα ποιους είχα πιστούς φίλους, ποιους άπιστους, όταν δεν μπορούσα πια να ανταποδώσω τη χάρη ούτε σε εκείνους ούτε σε αυτούς».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIV

- **tyrannis**: δοτική προσωπική κρίνοντος προσώπου ή δοτική προσωπική αντιχαριστική στο ρήμα sunt.
- **amicitiae**: δοτική κατηγορηματική του σκοπού στο ρήμα est.
- **simulatione**: αφαιρετική του τρόπου στο coluntur.
- «**quem metuat**», «**a quo ... putet**»: Αναφορικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική, γιατί βρίσκονται σε πλάγιο λόγο.
- **quodsi ... ceciderunt** → **intellegitur**: υποθετικός λόγος, α' είδος, ανοιχτή υπόθεση.
- **amicorum**: γενική αντικειμενική ως συμπλήρωμα του επιθέτου inopes.
- **ferunt [tradunt, dicunt]** + ειδικό **απαρέμφατο**. Οι ίδιοι ρηματικοί τύποι, όταν συναντώνται στην παθητική φωνή, συντάσσονται επίσης με ειδικό απαρέμφατο. Σε αυτήν την περίπτωση το υποκείμενο του απαρεμφάτου ταυτίζεται με το υποκείμενο των ρημάτων αυτών και τίθεται κατ' εξαίρεση σε πτώση ονομαστική (άρση λατινισμού).
- **refero gratiam alicui** (+ αιτιατική και δοτική): δίπτωτο ρήμα
- **habeo**: συντάσσεται με δύο αιτιατικές που η μία είναι αντικείμενο και η άλλη κατηγορούμενο αντικειμένου.
- **cum ... poteram**: ο cum είναι ο καθαρά χρονικός, όπως φαίνεται και από το επίρρημα tum, που προηγείται.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIV

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι πλάγιες ερωτήσεις του κειμένου (εξάρτηση, εισαγωγή, εκφορά, ακολουθία).

Δύση

- (nescio) **quis possit diligere eum, [...], aut eum:** δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα nescio. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία quis και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (possit), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (nescio), και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.
- (intellegitur) **quam fuerint inopes amicorum:** δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα intellegitur. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα quam και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (fuerint), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (intellegitur), και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν.
- (intellexi) **quos fidos amicos habuissem:** δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα intellexi. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία quos και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (habuissem), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (intellexi), και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
- (intellexi) **quos infidos (amicos habuissem):** δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα intellexi. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία quos και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (το εννοούμενο habuissem), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (intellexi), και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι πλάγιες ερωτήσεις του κειμένου σε ευθείες.

Λύση

Πλάγια ερώτηση

quis possit diligere eum, [...],
aut eum.

quam fuerint inopes amicorum.

quos fidos amicos habuissem.

quos infidos (amicos habuissem).

Ευθεία ερώτηση

**quis possit (δυνητική υποτακτική)
diligere eum, [...], aut eum ... ?**

quam inopes amicorum fuerunt?

quos fidos amicos habui?

quos infidos (amicos habui)?

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μετατραπούν σε πλάγιες οι παρακάτω ευθείες ερωτήσεις (εξάρτηση πρώτα από το rogat και μετά από το rogavit).

- ✓ Quae est tyrannorum vita?
- ✓ Num est ulla fides in tyrannorum vita?
- ✓ Utrum tyrannis omnia suspecta sunt an non?
- ✓ Cur tyrannis omnia suspecta sunt?
- ✓ Nonne tyrannis omnia suspecta sunt? (εξάρτηση από το quaerit, quaerebat ex te).

Λύση

- ✓ **Rogat quae tyrannorum vita sit.**
- ✓ **Rogavit quae tyrannorum vita esset.**
- ✓ **Rogat num sit ulla fides in tyrannorum vita ή Rogat sitne ulla fides in tyrannorum vita.**
- ✓ **Rogavit num esset ulla fides in tyrannorum vita ή Rogabat essetne ulla fides in tyrannorum vita.**
- ✓ **Rogat utrum tyrannis omnia suspecta sint necne.**
- ✓ **Rogavit utrum tyrannis omnia suspecta essent necne.**
- ✓ **Rogat cur tyrannis omnia suspecta sint.**
- ✓ **Rogavit cur tyrannis omnia suspecta essent.**
- ✓ **Quaerit ex te nonne tyrannis omnia suspecta sint.**
- ✓ **Quaerebat ex te nonne tyrannis omnia suspecta essent.**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

intellegitur, ferunt: να γίνει χρονική αντικατάσταση:

Λύση

	intellegitur	ferunt
Ενεστ.	intellegitur	ferunt
Παρατ.	intellegebatur	ferebant
Μέλλ.	intellegetur	ferent
Παρακ.	intellectum est	tulerunt/tulere
Υπερσ.	intellectum erat	tulerant
Συντ. Μέλλ.	intellectum erit	tulerint

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ρωτά αν οι τύραννοι έχουν φίλους.

Ρωτούσε αν οι τύραννοι έχουν φίλους.

Λύση

Rogat num tyranni amicos habeant. ή Rogat habeantne tyranni amicos.

Rogabat num tyranni amicos haberent. ή Rogabat haberentne tyranni amicos.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

- **est:** το απαρέμφοτο μέλλοντα
- **potest:** το α΄ πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού
- **nescio:** το β΄ πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα
- **diligere:** το γ΄ πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντελείκου
- **metuat:** η αφαιρετική του γερονδίου
- **coluntur:** το γ΄ ενικό προστακτικής μέλλοντα
- **fit:** το γερονδιακό στην ονομαστική και των τριών γενών
- **ceciderrunt:** η αιτιατική του σουπίνου και το β΄ πληθ.οριστικής μέλλοντα
- **intellegitur:** το απαρέμφοτο μέλλοντα
- **referre:** το β΄ ενικό οριστικής μέλλοντα π.φ. και προστ.ενεστώτα ε.φ.

Λύση

- est: **futurum, -am, -um esse, futuros, -as, -a esse ή fore**
- potest: **possemus**
- nescio: **nescitote**

- diligere: **dilexissent**
- metuat: **metuendo**
- coluntur: **colitor**
- fit: **faciendus, facienda, faciendum**
- ceciderunt: **casum, cadetis**
- intellegitur: **intellectum iri**
- referre: **refereris, refer**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

- **fides**: η δοτική ενικού
- **benevolentiae stabilis**: η αφαιρετική ενικού
- **nullus locus**: η αιτιατική πληθυντικού
- **eis**: η ονομαστική πληθυντικού στο ίδιο γένος
- **quis**: η αφαιρετική πληθυντικού
- **simulatione**: η γενική πληθυντικού
- **tempus**: η αιτιατική πληθυντικού
- **inopes**: η αφαιρετική ενικού και η γενική πληθυντικού
- **hoc**: η δοτική πληθυντικού
- **neutris**: η αιτιατική ενικού θηλυκού γένους

Λύση

- fides: **fidei**
- benevolentiae stabilis: **benevolentia stabili**
- nullus locus: **nulla loca**
- eis: **ei, ii, i**
- quis: **quibus**
- simulatione: **simulationum**
- tempus: **tempora**
- inopes: **inopi, inopum**
- hoc: **his**
- neutris: **neutram**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

stabilis, fidos: Να γραφούν τα παραθετικά των επιθέτων διατηρώντας το γένος, την πτώση και τον αριθμό) και να σχηματιστούν τα επιρρήματά τους και στους τρεις βαθμούς.

Λύση

stabilis:

Επίθετο: Σ.Β. **stabilioris**, Υ.Β. **stabilissimae**

Επίρρημα: Θ.Β. **stabiliter**, Σ.Β. **stabilius**, Υ.Β. **stabilissime**

fidos:

Επίθετο: Σ.Β. **fidiores**, Υ.Β. **fidissimos**

Επίρρημα: Θ.Β. **fide**, Σ.Β. **fidius**, Υ.Β. **fidissime**.

LECTIO XLV(45): MIA EPISTOLEH STA ELLHNIKA ANAIPTERΩNEI TO HΘIKO TΩN ΠOΛIOPKHMEΝΩN

Caesar ex captivis cognoscit quae apud Ciceronem gerantur quantoque in periculo res sit. Tum cuidam ex equitibus Gallis persuadet ut ad Ciceronem epistulam deferat. Curat et providet ne, intercepta epistula, nostra consilia ab hostibus cognoscantur. Quam ob rem epistulam conscriptam Graecis litteris mittit. Legatum monet ut, si adire non

possit, epistulam ad amentum tragulae adliget et intra castra abiciat. In litteris scribit se cum legionibus celeriter adfore. Gallus, periculum veritus, constituit ut tragulam mitteret. Haec casu ad turrim adhaesit et tertio post die a quodam milite conspicitur et ad Ciceronem deferitur. Ille epistulam perlegit militesque adhortatur ut salutem spe-
rent.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLV

Ο Καίσαρας πληροφορείται από τους αιχμαλώτους τι συμβαίνει στο στρατόπεδο του Κικέρωνα και σε πόσο μεγάλο κίνδυνο βρίσκονται τα πράγματα (ή: και πόσο κρίσιμη είναι η κατάσταση). Τότε πείθει κάποιον από τους Γαλάτες ιππείς να μεταφέρει μια επιστολή στον Κικέρωνα. Φροντίζει και προνοεί να μην μαθευτούν τα σχέδιά μας από τους εχθρούς, αν αρπάξουν την επιστολή. Για τον λόγο αυτό στέλνει επιστολή γραμμένη στα ελληνικά. Συμβουλεύει τον απεσταλμένο, αν δεν μπορέσει να πλησιάσει, να δέσει την επιστολή στον ιμάντα του ακοντίου και να (τη) ρίξει μέσα στο στρατόπεδο. Στην επιστολή γράφει πως θα έλθει γρήγορα με τις λεγεώνες (του). Ο Γαλάτης, επειδή φοβήθηκε τον κίνδυνο, αποφάσισε να ρίξει το ακόντιο. Αυτό, τυχαία (ή: κατά σύμπτωση), καρφώθηκε σ' έναν πύργο και τρεις μέρες αργότερα γίνεται αντιληπτό από κάποιον στρατιώτη και μεταφέρεται στον Κικέρωνα. Εκείνος διαβάσει μέχρι τέλους την επιστολή και προτρέπει τους στρατιώτες να ελπίζουν στη σωτηρία (τους).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLV

- [...] **quae apud Ciceronem gerantur** / [...] **quanto(que) in periculo res sit.**: Δευτερεύουσες ουσιαστικές πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ως αντικείμενα στο ρήμα της κύριας πρότασης *cognoscit*. **Μετατροπή σε ευθύ λόγο: Quae apud Ciceronem gerantur? Quanto in periculo res est?**
- **cuidam**: αιτιατική ενικού: **quendam**, γενική πληθυντικού: **quorundam**.
- **ut ad Ciceronem epistulam deferat**: Δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση ως άμεσο αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης *persuadet*. **Μετατροπή σε ευθύ λόγο: Defer epistulam ad Ciceronem.**
- **deferat**: β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **defer**.
- **intercepta epistula**: αφαιρετική απόλυτη, υποθετική μετοχή. **Αναλύεται σε εξαρτημένο υποθετικό λόγο: si intercepta sit epistula, ... cognoscantur. Ανεξάρτητος λόγος: si intercepta erit epistula, ... cognoscantur** → Υποθετικός λόγος α' είδους, ανοικτή υπόθεση στο μέλλον.
- **ut [...] adliget** / (**ut**) [...] **abiciat**: Δευτερεύουσες ουσιαστικές βουλητικές προτάσεις ως έμμεσα αντικείμενα στο ρήμα της κύριας πρότασης *monet*. **Μετατροπή σε ευθύ λόγο: adliga et abice.**
- **si adire non possit**: Δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση σε εξαρτημένο λόγο. **Ανεξάρτητος λόγος: si adire non poteris, ... adliga, abice** → α' είδος ανοικτή υπόθεση στο μέλλον.
- **se adfore**: ταυτοπροσωπία (λατινισμός) → Το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου τίθεται και σε περίπτωση ταυτοπροσωπίας κατά κανόνα σε αιτιατική και **δεν** παραλείπεται.
- **adfore**: Απαρέμφατο μέλλοντα του ρήματος *adsum*. Σχηματίζει και δεύτερο τύπο: **adfuturum esse**.
- [...] **ut tragulam mitteret**: Δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση ως αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης *constituit*. **Μετατροπή σε ευθύ λόγο: tragulam mittam (προτρεπτική υποτακτική).**
- **turrim**: αφαιρετική ενικού: **turri**.

- **tertio post die** (το post είναι επίρρημα + αφαιρετική): μπορεί να αντικατασταθεί με την ισοδύναμη έκφραση **post tertium diem** (το post είναι πρόθεση + αιτιατική).
- **ut salutem sperent**: Δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης *adhortatur*. **Μετατροπή σε ευθύ λόγο: sperate salutem.**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι βουλητικές προτάσεις του κειμένου (εξάρτηση, εισαγωγή, εκφορά, ακολουθία).

Λύση

ut ad Ciceronem epistulam deferat: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο στο ρήμα *persuadet* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*deferat*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*persuadet*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

ne, intercepta epistula, nostra consilia ab hostibus cognoscantur: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο στα ρήματα *curat* και *providet*. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ne*, γιατί είναι αρνητική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*cognoscantur*), γιατί εξαρτάται από ρήματα αρκτικού χρόνου (*curat* και *providet*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

ut, [...], epistulam ad amentum tragulae adliget: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *monet* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*adliget*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*monet*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

intra castra abiciat: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *monet* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*abiciat*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*monet*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

ut tragulam mitteret: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλευτική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα *constituit* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον βουλευτικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*mitteret*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*constituit*) και αναφέρεται στο παρελθόν. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

ut salutem sperent: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλευτική πρόταση, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *adhortatur* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον βουλευτικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*sperent*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*adhortatur*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Υπάρχει ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

Σημ: Οι ιστορικοί ενεστώτες του κειμένου (*persuadet, curat et providet, monet, adhortatur*) από τους οποίους εξαρτώνται οι βουλευτικές προτάσεις, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και ως ιστορικοί χρόνοι επηρεάζοντας ανάλογα τον χρόνο των ρημάτων των βουλευτικών προτάσεων.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι τελικές και ποιες βουλευτικές;

Id exemplum sutorem incitavit, ut corvum doceret (μάθ. XXIX)

Senatum coegerat, ut C. Marius hostis iudicaretur (μάθ. XL)

Tace, ut consequaris, quod vis (μάθ. XLI)

Λύση

Id exemplum sutorem incitavit, ut corvum doceret (μάθ. XXIX): βουλευτική πρόταση .

Senatum coegerat, ut C. Marius hostis iudicaretur (μάθ. XL): τελική πρόταση.

Tace, ut consequaris, quod vis (μάθ. XLI): τελική πρόταση.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι παρακάτω κύριες προτάσεις σε βουλευτικές εξαρτώμενες από το ρήμα που είναι μέσα σε παρένθεση. Προσοχή στην ακολουθία των χρόνων!

- **Epistulam conscriptam Graecis litteris mittit (Caesar constituit πρκ.)**
- **Coriolanus ab urbe castra movit (Mater persuadet + δοτ.)**
- **Coriolanus ab urbe castra movit (Mater oravit)**
- **Cavete periculum! (Moneo vos)**
- **Fiduciam deponite! (Hortor vos)**
- **Opibus urbis nolite confidere! (Moneo vos)**
- **Noli Romam oppugnare! (Moneo te)**

Λύση

- **Caesar constituit ut epistulam conscriptam Graecis litteris mitteret.**
- **Mater Coriolano persuadet ut ab urbe castra moveat ή moveret. (→ γιατί το persuadet είναι ιστορικός ενεστώτας)**
- **Mater Coriolanum oravit ut ab urbe castra moveret.**

- Moneo vos **ut periculum caveatis**.
- Hortor vos **ut fiduciam deponatis**.
- Moneo vos **ne opibus urbis confidatis**.
- Moneo te **ne Romam oppugnes**.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Cognoscantur: να γίνει χρονική αντικατάσταση.

Quodam milite: να κλιθούν μαζί στον ενικό.

Λύση

Χρονική αντικατάσταση

Ενεστώτας	cognoscantur
Παρατατικός	cognoscerentur
Μέλλοντας	—
Παρακείμενος	cognita sint
Υπερσυντέλικος	cognita essent
Συντελεσμένος Μέλλοντας	—

Ενικός αριθμός

Ονομαστική	quidam miles
Γενική	cuiusdam militis
Δοτική	cuidam militi
Αιτιατική	quendam militem
Κλητική	-(miles)
Αφαιρετική	quodam milite

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Σε παρακαλώ (oro) να έρθεις.

Σε παρακάλεσα να μην έρθεις.

Λύση

Oro te ut venias.

Oravi te ne venires.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLV

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται (να ληφθεί υπόψη το υποκείμενο, όπου κρίνεται απαραίτητο):

- gerantur**: το β' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού στην ίδια φωνή
- persuadet**: το γ' πληθυντικό οριστικής συντ.μέλλοντα στην ίδια φωνή
- deferat**: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
- providet**: η αφαιρετική του σουπίνου
- cognoscantur**: το απαρέμφατο μέλλοντα στην ίδια φωνή
- mittit**: το α' πληθυντικό υποτακτικής υπερσυντέλικου στην ίδια φωνή
- adire**: η ονομαστική και γενική ενικού της μετοχής ενεστώτα
- abiciat**: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή
- conspicitur**: το β' ενικό οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή
- adhortatur**: το απαρέμφατο μέλλοντα

Λύση

- gerantur**: gereremini
- persuadet**: persuaserint

- iii. **deferat**: defer
- iv. **providet**: provisu
- v. **cognoscantur**: cognitum iri
- vi. **mittit**: misissemus
- vii. **adire**: adiens, adeuntis
- viii. **abiciat**: abice
- ix. **conspicitur**: conspicietis
- x. **adhortatur**: adhortaturum esse

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

- i. **equitibus Gallis**: η ονομαστική ενικού
- ii. **hostibus**: η γενική πληθυντικού
- iii. **epistulam conscriptam**: αφαιρετική πληθυντικού
- iv. **Graecis litteris**: η γενική πληθυντικού
- v. **legionibus**: η δοτική ενικού
- vi. **casu**: η αιτιατική πληθυντικού
- vii. **turrim**: η αφαιρετική ενικού και η γενική πληθυντικού
- viii. **tertio die**: η αιτιατική ενικού
- ix. **milite**: η ονομαστική ενικού
- x. **salutem**: η γενική ενικού

Λύση

- i. equitibus Gallis: **eques Gallus**
- ii. hostibus: **hostium**
- iii. epistulam conscriptam: **epistulis conscriptis**
- iv. Graecis litteris: **Graecarum litterarum**
- v. legionibus: **legioni**
- vi. casu: **casus**
- vii. turrim: **turri, turrium**
- viii. tertio die: **tertium diem**
- ix. milite: **miles**
- x. salutem: **salutis**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι αντωνυμίες του κειμένου και να μεταφερθούν στον άλλο αριθμό διατηρώντας την πτώση και το γένος.

Λύση

- i. quae: quid (ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία)
- ii. quanto: quantis (ερωτηματική αντωνυμία)
- iii. cuidam: quibusdam (αόριστη ουσιαστική αντωνυμία)
- iv. nostra: nostrum (κτητική αντωνυμία)
- v. quam: quas (αναφορική αντωνυμία)
- vi. se: se (προσωπική αντωνυμία)
- vii. haec: hae (δεικτική αντωνυμία)
- viii. quodam: quibusdam (αόριστη επιθετική αντωνυμία)
- ix. ille: illi (δεικτική αντωνυμία)

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

celeriter: Να δοθούν τα παραθετικά του επιρρήματος και οι τρεις βαθμοί του επιθέτου (στην ονομαστική ενικού και των τριών γενών).

Λύση

ΕΠΙΡΡΗΜΑ Θ.Β. *celeriter*, Σ.Β. *celerius*, Υ.Β. *celerrime*

ΕΠΙΘΕΤΟ:Θ.Β. *celer*, *celeris*, *celere* Σ.Β. *celerior*, *celerior*, *celerius*

Υ.Β. *celerrimus*, *celerrima*, *celerrimum*

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παρακάτω όροι του κειμένου:

cuidam, ex equitibus, ab hostibus, litteris, legatum, tragulae, se, veritus, die, militesque.

Λύση

cuidam : έμμεσο αντικείμενο του ρήματος *persuasit*

ex equitibus : εμπρόθετος επιρρ. προσδιορ.του διαιρεμένου όλου στο **cuidam**

ab hostibus : εμπρόθετος επιρρ. προσδιορ.του ποιητ.αιτίου στο *cognoscantur*

litteris : αφαιρετική του μέσου στη μετοχή *conscriptam*

legatum : άμεσο αντικείμενο στο *monet*

tragulae : γενική κτητική στο *amentum*

se : υποκείμενο *απαρεμφάτου adfore* (ταυτοπροσωπία-λατινισμός ειδ.απαρεμφάτου)

veritus : επιρρ. αιτιολογική μετοχή, συνημμ.στο υποκ. **Gallus** του ρ.

die : αφαιρετική του μέτρου ή της διαφοράς στο *post*

milites(que) : άμεσο αντικείμενο ρήματος.

LECTIO XLVI(46):ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΜΠΑΙΝΕΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ

Philosophi mundum censent regi numine deorum; eum esse putant quasi communem urbem et civitatem hominum et deorum, et unum quemque nostrum eius mundi esse partem; ex quo illud natura consequitur, ut communem utilitatem nostrae anteponamus. Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus et sapiens et legibus parens consulit utilitati omnium plus quam unius alicuius aut suae. Nec magis vituperandus est proditor patriae quam proditor communis utilitatis, aut communis salutis desertor propter suam utilitatem et salutem. Ex quo fit, ut laudandus is sit, qui pro re publica cadat, quod decet cariorem nobis esse patriam quam nosmet ipsos.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

Οι φιλόσοφοι πιστεύουν ότι ο κόσμος κυβερνιέται από τη βούληση των θεών· νομίζουν ότι αυτός είναι κάτι σαν πόλη και πολιτεία κοινή για τους ανθρώπους και τους θεούς και ότι ο καθένας ξεχωριστά από εμάς είναι μέρος αυτού του κόσμου· από αυτό (το δεδομένο) συνεπάγεται από τη φύση το εξής, ώστε να βάζουμε δηλαδή το γενικό καλό πάνω από το ατομικό μας. Γιατί όπως οι νόμοι βάζουν τη γενική ευημερία πάνω από την ατομική, έτσι ο καλός και σοφός και υπάκουος στους νόμους άνθρωπος φροντίζει περισσότερο για την ευημερία όλων παρά (για την ευημερία) ενός οποιουδήποτε ατόμου ή τη δική του. Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας απ' ό,τι ο προδότης του κοινού συμφέροντος ή ο λιποτάκτης από τη γενική ευημερία για χάρη της ατομικής του ωφέλειας και ευημερίας. Από αυτό συμβαίνει, ώστε να πρέπει να επαινούμε αυτόν που πέφτει για την πατρίδα, επειδή αρμόζει να είναι πιο αγαπητή σε μας η πατρίδα παρά εμείς οι ίδιοι.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

- *numine*: απρόθετη αφαιρετική (επειδή είναι άψυχο) του ποιητικού αιτίου.

- Οι τύποι *nostrum* και *vestrum* της προσωπικής αντωνυμίας α΄ και β΄ προσώπου αντιστοίχως χρησιμοποιούνται ως γενικές διαιρετικές, ενώ οι τύποι *nostri* και *vestri* ως γενικές αντικειμενικές ή κτητικές (βλ. Τζάρτζανος Αχιλλέας, *Λατινική Γραμματική*, ΟΕΔΒ, σ. 41).
- *parens*: μετοχή ενεστώτα του ρήματος *pareo* + δοτική = υπακούω. Εδώ το *legibus* τίθεται ως συμπλήρωμα στο *parens*.
- Η γενική πληθυντικού του ουσιαστικού *utilitas* που είναι *utilitatum* και *utilitatum* σχηματίζεται αναλογικά με τη γενική πληθυντικού του ουσιαστικού *civitas* (*civitatum* και *civitatum*).
- Το αριθμητικό *singuli* είναι διανεμητικό. Αυτά τα αριθμητικά έχουν μόνον πληθυντικό.
- *propter suam utilitatem et salutem*: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου.
- Η δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση «*qui pro re publica cadat*» εκφέρεται με υποτακτική λόγω έλξης προς την υποτακτική *laudandus sit* της δευτερεύουσας ουσιαστικής συμπερασματικής πρότασης
- *consulo* + δοτική χαριστική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι ουσιαστικές συμπερασματικές προτάσεις του κειμένου (εξάρτηση, εισαγωγή, εκφορά, ακολουθία των χρόνων).

Λύση

α. *ut communem utilitatem nostrae anteponamus*: δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, η οποία λειτουργεί ως επεξήγηση στο *illud* της προηγούμενης κύριας πρότασης (εκφράζει το αποτέλεσμα ή τη συνέπεια του ρήματος *consequitur*). Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, διότι είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (*anteponamus*), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*consequitur* = ενεστώτας) και δηλώνει το σύγχρονο το παρόν. Έχουμε ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

β. *ut laudandus is sit*: δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος *fit* της κύριας πρότασης «*ex quo fit*». Εκφράζει το γεγονός ή συμβάν, εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, επειδή είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (*laudandus sit*: υποτακτική ενεστώτα παθητικής περιφραστικής συζυγίας), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*fit*= ενεστώτας) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Έχουμε ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Έχουμε μάλιστα εδώ προσωπική σύνταξη του γερουνδιακού, διότι αυτό προέρχεται από ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπούν οι κύριες προτάσεις σε ουσιαστικές συμπερασματικές ως υποκείμε-

νο ή αντικείμενο των ρημάτων ή εκφράσεων που βρίσκονται μέσα σε παρένθεση.

Vituperandus est proditor patriae. (sequitur)

Cicero in periculo erat. (evenit πρκ.)

Epistula ad Ciceronem pervenit. (Gallus effecit)

Pauca de sapiente dicam. (relinquitur)

(Germani) in fluminibus lavantur. (Est consuetudo Germanorum)

Λύση

Sequitur ut vituperandus sit proditor patriae.

Evenit ut Cicero in periculo esset.

Gallus effecit ut epistula ad Ciceronem perveniret.

Relinquitur ut pauca de sapiente dicam.

Est consuetudo Germanorum ut in fluminibus laventur.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Eum...deorum: να γίνει συντακτική ανάλυση.

Λύση

Η συγκεκριμένη πρόταση είναι κύρια πρόταση κρίσεως, επειδή εκφέρεται με οριστική (putant: οριστική ενεστώτα).

Η συντακτική ανάλυση των όρων της πρότασης έχει ως εξής:

putant: ρήμα.

(philosophi): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος putant.

esse: αντικείμενο του ρήματος putant και ειδικό απαρέμφατο.

eum: υποκείμενο του απαρεμφάτου esse και ετεροπροσωπία.

urbem [et] civitatem: κατηγορούμενα του υποκειμένου (eum) του απαρεμφάτου esse.

communem: ομοιόπτωτος, κατηγορηματικός προσδιορισμός στις λέξεις urbem et civitatem.

hominum [et] deorum: γενικές ως συμπλήρωμα στο communem (βιβλίο του καθηγητή).

quasi communem urbem et civitatem: βραχυλογική φράση που δηλώνει παραβολή, κατά παράλειψη του ρήματος της υποθετικής, παραβολικής πρότασης, στην οποία ανήκει. Αναλύεται σε δευτερεύουσα υποθετική, παραβολική πρόταση που εισάγεται με τον υποθετικό παραβολικό σύνδεσμο quasi και εκφέρεται με υποτακτική «quasi mundus urbs et civitas sit, όπου sit = ρήμα, mundus = υποκείμενο του ρήματος sit, urbs - civitas = κατηγορούμενα του υποκειμένου (mundus) του ρήματος sit.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Ut...anteponamus: τι είδους πρόταση είναι; ποια λέξη της κύριας πρότασης μας βοηθάει να τη χαρακτηρίσουμε;

Λύση

Η πρόταση «Ut...anteponamus» είναι δευτερεύουσα απλή, παραβολική (συγκριτική) πρόταση, που δηλώνει τον τρόπο και λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης. Η λέξη sic της κύριας πρότασης «enim..., sic vir bonus...aut suae» βοηθάει στον χαρακτηρισμό της εν λόγω δευτερεύουσας παραβολικής πρότασης.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Να μεταφραστούν οι παρακάτω προτάσεις στα λατινικά:

Συμβαίνει να μη βρίσκεται σπίτι. (domi sum)

Ο Κάμιλλος κατόρθωσε να ελευθερωθεί (liberor) η Ρώμη.

Λύση

Accidit ut domi non sit.

Camillus effecit ut Roma liberaretur.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους τύπους:

- i. **censent**: α΄ πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής.
- ii. **regi**: τα τρία γένη της μετοχής παρακειμένου.
- iii. **putant**: β΄ πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.
- iv. **consequitur**: γ΄ πληθυντικό οριστικής παρατατικού.
- v. **anteponamus**: οι 4 πτώσεις του γερουνδίου.
- vi. **consulit**: το απαρέμφατο του παρακειμένου στην ενεργητική φωνή.
- vii. **fit**: τα 3 γένη του γερουνδιακού.
- viii. **cadat**: γ΄ ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής.
- ix. **decet**: γ΄ ενικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα ενεργητικής φωνής.
- x. **esse**: β΄ ενικό προστακτικής μέλλοντα.

Λύση

censent	censuerimus
regi	rectus, -a, -um
putant	putate
consequitur	consequabantur
anteponamus	anteponendi, -ndo, -ndum, -ndo
consulit	consuluisse
fit	faciendus, -a, -um
cadat	cecidisset
decet	decuerit
esse	esto

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να γραφεί ό,τι ζητείται για τους ακόλουθους τύπους:

- numen**: αιτιατική ενικού.
mundum: αφαιρετική ενικού.
illud: γενική ενικού στο ίδιο γένος.
utilitatem: γενική πληθυντικού.
omnium: ονομαστική πληθυντικού στο ουδέτερο γένος.
nobis: αφαιρετική ενικού.
deorum: κλητική πληθυντικού.
partem: γενική πληθυντικού.
vir: δοτική ενικού.
eius: αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό γένος.

Λύση

numen	numen
mundum	mun-do
illud	illius
utilitatem	utilitatum & utilitatum
omnium	omnia
nobis	a me
deorum	dei, dii, di

partem	partium
vir	viro
eius	eas

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γραφούν τα **παραθετικά** των επιθέτων bonus, sapiens, carus και να σχηματιστούν τα **επιρρήματά** τους.

Λύση

ΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ
bonus, -a, -um bene	melior, -ior, -ius melius	optimus, -a, -um optime
sapiens -ntis sapienter	sapientior, -ior, -ius sapientius	sapientissimus, -a, -um sapientissime
carus, -a, -um care	carior, -ior, -ius carius	carissimus, -a, -um carissime

LECTIO XLVII (47): Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΣ

Iulia, Augusti filia, mature habere coeperat canos, quos legere secreta solebat. Hac re audita Augustus voluit filiam deterrere quominus id faceret. Eo consilio aliquando repente intervenit oppressitque ornatrices. Etsi super vestem earum deprehendit canos, tamen Augustus dissimulavit eos vidisse et aliis sermonibus tempus extraxit, donec induxit mentionem aetatis. Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva. Cum illa respondisset «ego, pater, cana esse malo», mendacium illi pater obiecit: «Non dubito quin calva esse nolis. Quid ergo non times ne istae te calvam faciant?»

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVII

Η Ιουλία, η κόρη του Αυγούστου, είχε αρχίσει να εμφανίζει πρόωρα άσπρες τρίχες, τις οποίες συνήθιζε να αφαιρεί κρυφά. Όταν άκουσε ο Αύγουστος αυτό το πράγμα, θέλησε να αποτρέψει την κόρη του από το να κάνει αυτό. Με αυτό το σχέδιο κάποτε εμφανίστηκε ξαφνικά και έπιασε επ' αυτοφώρω τις κομμώτριες. Αν και ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στο φόρεμά τους, όμως ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε και με άλλες κουβέντες παρέτεινε τον χρόνο, μέχρι που έφερε τη συζήτηση στην ηλικία. Τότε ρώτησε την κόρη του, αν μετά από κάποια χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «εγώ, πατέρα, προτιμώ να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας προέβαλε σ' αυτήν το εξής ψεύτικο επιχείρημα: «Δεν αμφιβάλω ότι δεν θέλεις να είσαι φαλακρή. Γιατί, λοιπόν, δεν φοβάσαι μήπως αυτές εδώ σε κάνουν φαλακρή;».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVII

- **deprehendit:** (παράλληλος τύπος με την αποβολή του h και συναίρεση των δύο e deprendit), παρακείμενος οριστικής (ο ίδιος τύπος θα μπορούσε να είναι ενεστώτας οριστικής).
- **eo consilio:** αφαιρετική του τρόπου
- **aetas -atis:** γενική πληθυντικού aetatum και aetatium, aetatis γενική αντικειμενική στο mentionem.

- **illi:** (δοτ. ενικού θηλ. γένους) είναι έμμεσο αντικείμενο στο *obiecit*.
- **quin (qui + -ne), quominus (quo + minus).** Οι ενδοιαστικές και οι προτάσεις του *quominus* και του *quin* είναι:
 - α) ουσιαστικές/ονομαστικές και β) εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική.
- **donec induxit:** εκφέρεται με οριστική και η πράξη ενδιαφέρει μόνον από χρονική άποψη.
- **hac re audita:** αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή, *cum Augustus audivisset hanc rem, postquam Augustus audivit hanc rem.*

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν οι ενδοιαστικές προτάσεις και οι προτάσεις του *quominus* και του *quin* που υπάρχουν στο κείμενο (εξάρτηση, εισαγωγή, εκφορά, ακολουθία των χρόνων).

Λύση

ne istae te calvam faciant: δευτερεύουσα ονομαστική ενδοιαστική πρόταση, ως αντικείμενο στο *times* εισάγεται με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο *ne* γιατί ο φόβος είναι μήπως γίνει κάτι, εκφέρεται με υποτακτική (γιατί το περιεχόμενό της αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό) συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (*faciant*) γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*times*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων: ο φόβος είναι δηλαδή ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή, συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση, και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του).

quin calva esse nolis: δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση του *quin*, ως αντικείμενο στο *non dubito* εισάγεται με τον σύνδεσμο *quin*, εκφέρεται με υποτακτική επειδή το περιεχόμενό της εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (*nolis*) γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*non dubito*) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων: η πρόθεση είναι δηλ. ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή, συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση, και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της).

quominus id faceret: δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση του *quominus* ως έμμεσο αντικείμενο στο *απαρέμφατο deterere* εισάγεται με τον σύνδεσμο *quominus* εκφέρεται με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενό της εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*voluit*) και αναφέρεται στο παρελθόν (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων: η πρόθεση είναι δηλ. ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή, συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση, και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της).

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μετατραπούν σε ενδοιαστικές ή προτάσεις του *quominus* και του *quin* οι παρακάτω κύριες προτάσεις (το ρήμα εξάρτησης υπάρχει στην παρένθεση).

Proditor patriae est (*vereor ne*).

Utilitati omnium consulit (*recusabat quominus*).

Vir bonus est (*non dubitabam quin*).

Λύση

Vereor ne proditor patriae sit.

Recusabat quominus utilitati omnium consulerem.

Non dubitabam quin vir bonus esset.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να προσδιοριστεί το είδος των παρακάτω δευτερευουσών προτάσεων που εισάγονται με το ut:

Gallo persuadet, ut epistulam ad Ciceronem deferat. (μάθ. XLV)

Senatum coegerat, ut Marius hostis iudicaretur. (μάθ. XL)

Tantus furor omnes invaserat, ut pugnare cuperent. (μάθ. XXXVII)

Aurum Manio Samnites attulerunt, ut eo uteretur. (μάθ. XXXVI)

Ita est, ut dicis.

Ut legati ad Caesarem venerunt, pacem petiverunt.

Ut leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus utilitati omnium consulit (μάθ. XLVI)

Λύση

Gallo persuadet, **ut epistulam ad Ciceronem deferat** (μάθ. XLV) Δευτερεύουσα ονομαστική βουλητική πρόταση που λειτουργεί ως αντικείμενο στο persuadet.

Senatum coegerat, **ut Marius hostis iudicaretur** (μάθ. XL): Δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση.

Tantus furor omnes invaserat, **ut pugnare cuperent** (μάθ. XXXVII): Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση.

Aurum Manio Samnites attulerunt, **ut eo uteretur** (μάθ. XXXVI): Δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση.

Ita est, **ut dicis**: Δευτερεύουσα επιρρηματική παραβολική πρόταση.

Ut legati ad Caesarem venerunt, pacem petiverunt.: Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση.

Ut leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus utilitati omnium consulit (μάθ. XLVI): Δευτερεύουσα επιρρηματική παραβολική πρόταση.

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Etsi...canos, utrum ... calva: Να αναγνωριστούν οι προτάσεις.

Λύση

Etsi super vestem earum deprehendit canos,: δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωμαστική πρόταση· εισάγεται με τον εναντιωμαστικό σύνδεσμο etsi· εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση, παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης και συγκεκριμένα με οριστική παρακειμένου (deprehendit). Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen.

utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva: δευτερεύουσα ονομαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση· ως έμμεσο αντικείμενο στο interrogavit· εισάγεται με το utrum...an (διμελής, ολικής αγνοίας)· εκφέρεται με υποτακτική (γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης)· συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (mallet) γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (interrogavit) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

Voluit, mallet: Να γίνει χρονική αντικατάσταση (για την κλίση του volo, του malo και του malo βλ. τη Γραμματική).

Λύση

Ενεστ.	vult	malit
Παρατ.	volebat	mallet

Μέλλ.	volet	-
Παρακ.	voluit	maluerit
Υπερσ.	voluerat	maluisset
Συντ. Μέλλ.	voluerit	-

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVII

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται:

coeperat: απαρέμφοτο μέλλοντα (να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο)

solebat: β' ενικό υποτακτικής μέλλοντα (να ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο)

voluit: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα

faceret: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα

intervenit: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα

induxit: β' πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα

mallet: α' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού

obiecit: β' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού

nolis: γ' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα

times: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους μετοχής ενεστώτα

Δύση

coeperat: **coepturam esse**

solebat: **solitura sis**

voluit: **velint**

faceret: **fac**

intervenit: **intervenit**

induxit: **inducite**

mallet: **mallemus**

obiecit: **obiceretis**

nolis: **nolunto**

times: **timentem**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙ

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για το καθένα:

mature: ο ίδιος τύπος στον υπερθετικό βαθμό

consilio: γενική ενικού

ornatrices: ονομαστική ενικού

vestem: αιτιατική πληθυντικού

aliis: δοτική ενικού

tempus: ονομαστική πληθυντικού

aetatis: γενική πληθυντικού

pater: γενική πληθυντικού

ego: αιτιατική ενικού, β' πρόσωπο

calva: κλητική ενικού, αρσενικό γένος

istae: δοτική ενικού, ουδέτερο γένος

Δύση

mature: **maturissime / maturrime**

consilio: **consilii / -i**

ornatrices: **ornatrix**

vestem: **vestes / vestis**

aliis: **alii**

tempus: **tempora**

aetatis: **aetatum / -ium**

pater: **patrum**

ego: **te**

calva: **calve**

istae: **isti**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Tum interrogavit...an calva: να μετατραπεί σε ευθεία ερώτηση.

Λύση

Utrum post aliquot annos cana esse mavis an calva?

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Etsi super vestem earum deprehendit canos: Η ενεργητική σύνταξη να γίνει παθητική.

Λύση

Etsi super vestem earum cani ab eo deprehensi sunt.

LECTIO XLVIII (48): ΤΟ ΕΛΑΦΙ ΤΟΥ ΣΕΡΤΩΡΙΟΥ

Cerva alba eximia pulchritudinis Sertorio a Lusitano quodam dono data erat. Sertorius omnibus persuasit cervam, instinctam numine Dianae, conloqui secum et docere, quae utilia factu essent. Si quid durius ei videbatur, quod imperandum militibus esset, a cervam sese monitum esse praedicabat. Ea cervam quodam die fugit et perisse credita est. Cum aliquis Sertorio nuntiavisset cervam inventam esse, Sertorius eum iussit tacere; praeterea praecepit ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amicis futurus esset. Postridie eius diei Sertorius, admissis amicis in cubiculum suum, dixit eis visum in somno sibi esse cervam, quae perisset, ad se reverti. Cum cervam, emissa a servo, in cubiculum Sertorii introrupisset, admiratio magna orta est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVIII

Ένα άσπρο ελάφι εξαιρετικής ομορφιάς είχε δοθεί στον Σερτώριο από κάποιον Λουζιτανό ως δώρο. Ο Σερτώριος τους έπεισε όλους ότι το ελάφι, κατευθυνόμενο από τη βούληση της Άρτεμης, μιλούσε μαζί του και του υποδείκνυε ποια ήταν χρήσιμα να κάνει. Εάν κάτι το οποίο έπρεπε να διαταχθεί στους στρατιώτες του φαινόταν κάπως σκληρό, διακήρυττε ότι τον είχε συμβουλευσει το ελάφι. Αυτό το ελάφι κάποια ημέρα έφυγε και πίστεψαν ότι είχε πεθάνει. Όταν κάποιος ανήγγειλε στον Σερτώριο ότι το ελάφι βρέθηκε, ο Σερτώριος τον διέταξε να σωπάσει. Επιπλέον τον καθοδήγησε να το αφήσει ελεύθερο ξαφνικά την επόμενη μέρα σ' αυτόν τον τόπο, όπου επρόκειτο να βρίσκεται ο ίδιος με τους φίλους του. Την επόμενη ημέρα, ο Σερτώριος, αφού δέχτηκε τους φίλους στην κρεβατοκάμαρά του, τους είπε ότι είχε δει στον ύπνο του ότι το ελάφι, που είχε πεθάνει, επέστρεψε σ' αυτόν. Όταν το ελάφι, αφού αφέθηκε ελεύθερο από τον δούλο, όρμησε στην κρεβατοκάμαρα του Σερτώριου, γεννήθηκε μεγάλος θαυμασμός.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVIII

- **pulchritudinis**: γενική της ιδιότητας.
- **dono**: δοτική κατηγορηματική του σκοπού.

- Το ρήμα **persuadeo** + **ειδικό απαρέμφατο** = πείθω κάποιον ότι, ισοδυναμεί με λεκτικό ρήμα, **persuadeo** + **βουλητική πρόταση** = πείθω κάποιον να κάνει κάτι, είναι προτρεπτικό.
- **numine**: είναι ποιητικό αίτιο στο *instinctam*.
- **factu** αφαιρ. σουπίνου που δηλώνει την αναφορά στο *utilia*.
- **si...ei videbatur** → **praedicabat**: υποθετικός λόγος αΐιδους (ανοικτή υπόθεση στο παρελθόν).
- **futurus esset**: υποτ. παρατατικού ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας.
- **sese**: πρόκειται για τύπο της προσωπικής αντωνυμίας, που μπορεί να ενισχυθεί για έμφαση με αναδιπλασιασμό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστεί ο πλάγιος λόγος στις παρακάτω προτάσεις του κειμένου (εξάρτηση, εισαγωγή, έγκλιση, ακολουθία).

α) ...cervam, instinctam numine Dianae, conloqui secum et docere, quae utilia factu essent.

β) ...a cerva sese monitum esse.

γ) ... cervam inventam esse.

δ) ... tacere.

ε) [...] ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amicis futurus esset.

ζ) ...visum esse sibi in somno cervam, quae perisset, ad se reverti.

Λύση

α) **conloqui et docere**: ειδικά απαρέμφατα, αντικείμενα του λεκτικού ρήματος *persuasit*. Ως απαρέμφατα ενεστώτα δηλώνουν το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (*persuasit*).

quae utilia factu essent: πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας. Εισάγεται με την αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις. Η υποτακτική του παρατατικού (*essent*) μετά από ιστορικό χρόνο (*docere*) δείχνει κάτι το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης. Το *docere* λογίζεται ως ιστορικός χρόνος επειδή είναι αντικείμενο του παρακειμένου *persuasit*.

β) **monitum esse**: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος *praedicabat*. Ως απαρέμφατο παρακειμένου δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (*praedicabat*).

γ) **inventam esse**: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος *nuntiavisset*. Ως απαρέμφατο παρακειμένου δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (*nuntiavisset*).

δ) **tacere**: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο του ρήματος *iussit*.

ε) **ut ... emitteret**: δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, αντικείμενο του ρήματος *praeciperet*. Εκφέρεται με την υποτακτική του παρατατικού (*emitteret*), επειδή προηγείται ιστορικός χρόνος (*praeciperet*).

in quo ...futurus esset: δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *locum*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quo*, εκφέρεται με υποτακτική λόγω πλάγιου λόγου και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας (*futurus esset*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (το *emitteret* που εξαρτάται από το *praeciperet*) και δηλώνει το υστερόχρονο στο παρελθόν.

ζ) **visum esse**: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος *dixit*. Ως απαρέμφατο παρακειμένου δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης

(dixit).

ad se reverti: ειδικό απαρέμφατο, υποκείμενο του visum esse και στον ευθύ λόγο ήταν απαρέμφατο.

quae perisset: δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο cervam· εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae, εκφέρεται με υποτακτική λόγω πλαγίου λόγου και συγκεκριμένα με υποτακτική υπερσυντέλικου (perisset), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (dixit) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Ο πλάγιος λόγος στις παραπάνω προτάσεις να μετατραπεί σε ευθύ, όπως στην περίπτωση (α): Cervae, instincta numine Dianae, conloquitur mecum et docet, quae utilia factu sunt.

Λύση

β) **Ego a cervae monitus sum.**

γ) **Cervae inventa est.**

δ) **Tace!**

ε) **Eam cras repente in eum locum emitte, in quo ego cum amicis ero.**

ζ) **Visum est mihi in somno cervam, quae periit/perierat, ad me reverti.**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν συντακτικά οι παρακάτω λέξεις και φράσεις: eximiae pulchritudinis, omnibus, numine, factu, imperandum esset, admissis amicis.

Λύση

eximiae pulchritudinis: γενική της ιδιότητας στο cervae.

eximiae: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο pulchritudinis.

omnibus: έμμεσο αντικείμενο του ρήματος persuasit.

numine: αφαιρετική του ποιητικού αιτίου στο instinctam (απρόθετο, γιατί είναι άψυχο).

factu: αφαιρετική σουπίνου που δηλώνει την αναφορά στο utilia.

imperandum esset: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού παθητικής περιφραστικής συζυγίας.

admissis amicis: admissis: επιρρηματική χρονική μετοχή, νόθη αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο, **amicis:** υποκείμενο μετοχής.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVIII

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω ρηματικοί τύποι στον τύπο που σας ζητείται για τον καθένα, στη φωνή που βρίσκονται

data erat: β' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα.

conloqui: απαρέμφατο μέλλοντα.

factu: ο ίδιος τύπος στην αιτιατική.

credita est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα.

nuntiavisset: β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα.

dixit: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα.

reverti: α' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα, γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου.

emissa: γενική ενικού θηλυκού γένους μετοχής ενεστώτα.

orta est: γ' ενικό υποτακτικής μέλλοντα.

Λύση

data erat: **damini**

conloqui: **conlocuturam esse**
factu: **factum**
credita est: **creditur**
nuntiavisset: **nuntiabit**
dixit: **dic**
reverti: **revertimur, reverterunt / revertere ή reversi sunt**
emissa: **emittentis**
orta est: **oritura sit**

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να μεταφερθούν οι παρακάτω τύποι στις πτώσεις που ζητούνται για το καθένα:

quodam: γενική πληθυντικού στο ίδιο γένος.
numine: αιτιατική ενικού.
quid: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους.
durius: τον ίδιο τύπο στο αρσενικό γένος.
eius: αιτιατική πληθυντικού στο ίδιο γένος.
diei: την ίδια πτώση του άλλου αριθμού.
somno: κλητική ενικού.
admiratio: δοτική ενικού.
magna: γενική ενικού ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού.

Λύση

quodam: **quorundam**
numine: **numen**
quid: **quis**
durius: **duriorem**
eius: **eos**
diei: **dierum**
somno: **somne**
admiratio: **admirationi**
magna: **maioris**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γραφούν τα παραθετικά των επιθέτων και να σχηματιστούν τα επιρρήματά τους:
urus, magnus, posterus, utilis.

Λύση

ΕΠΙΘΕΤΑ:

durus, -a, -um: Συγκριτικός: durior, durior, durius. Υπερθετικός: durissimus, -a -um
posterus, -a, -um: Συγκριτικός: posterior, posterior, posterius. Υπερθετικός: postreus, -a, -um & postumus, -a, -um

magnus, -a, -um: Συγκριτικός: maior, maior, maius. Υπερθετικός: maximus, -a, -um
utilis, -is, -e: Συγκριτικός: utilior, utilior, utilius, Υπερθετικός: utilissimus, -a, -um

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ:

dure / duriter – durius – durissime
post - posterius- postremo / postremum
magnopere / mango opere – magis – maxime
utiliter – utilius - utilissime

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

Cerva alba...data erat: να μετατραπεί στην ενεργητική σύνταξη.

Λύση

Lusitanus quidam cervam albam eximiae pulchritudinis Sertorio dono dederat.

LECTIO XLIX (49): Η ΠΟΡΚΙΑ ΚΑΙ Ο ΒΡΟΥΤΟΣ

Porcia, Bruti uxor, cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset, cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum causa poposcit eoque velut forte elapso se vulneravit. Clamore deinde ancillarum in cubiculum vocatus Brutus ad eam obiurgandam venit, quod tonsoris praeripuisset officium. Cui secreto Porcia «non est hoc» inquit «temerarium factum meum, sed certissimum indicium amoris mei erga te tale consilium molientem: experiri enim volui, quam aequo animo me ferro essem interemptura, si tibi consilium non ex sententia cessisset».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIX

Η Πορκία, η σύζυγος του Βρούτου, όταν έμαθε το σχέδιο του άντρα της να δολοφονήσει τον Καίσαρα (ή: για τη δολοφονία του Καίσαρα), ζήτησε ένα μαχαιράκι (ή: ξυράφι) μανικιουρίστα τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε μ' αυτό, καθώς της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, αφού κλήθηκε στην κρεβατοκάμαρά (της) από τα ξεφωνητά των υπηρετριών, ήρθε για να τη μαλώσει, γιατί τάχα (κατά τη γνώμη του) είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα. Σ' αυτόν η Πορκία είπε κρυφά: «αυτό δεν είναι μια ασυλλόγιστη πράξη μου, αλλά μια ξεκάθαρη απόδειξη της αγάπης μου για σένα που μηχανεύεσαι τέτοιο σχέδιο: Θέλησα δηλαδή να δοκιμάσω με πόση ηρεμία θα σκοτωνόμουν με σιδερένιο εργαλείο, αν το σχέδιό (σου) δεν σου πήγαινε κατ' ευχήν».

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIX

- **interficio**: σχηματίζει προστακτική ενεστώτα **interfice**, όπως όλα τα σύνθετα του **facio**, ενώ το **facio** σχηματίζει προστακτική ενεστώτα **fac**.
- **posco**: δεν διαθέτει σουπίνο. Για την αντικατάστασή του χρησιμοποιείται το σουπίνο του ρήματος **postulo**: **postulatum**.
- **unguis -is**: αρσενικό. Αφαιρετική ενικού: **ungui** και **ungue**.
- **Προσοχή** στους αρχικούς χρόνους του ρήματος **resecō (1)**: **resecō**, **resecui**, **resectum**, **resecāre**. Μετοχή μέλλοντα: **resecaturus, -a, -um**.
- **forte**: επίρρημα. Πρόκειται για την επιρρηματοποιημένη αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **fors, fortis** = τύχη. Δεν σχηματίζει παραθετικά.
- **secrete/secreto**: επίρρημα. Σχηματίζει μόνο συγκριτικό βαθμό: **secretius**.
- **temerarius, -a, -um**: σχηματίζει περιφραστικά παραθετικά (**magis temerarius, -a, -um, maxime temerarius, -a, -um**), επειδή προηγείται φωνήεν της κατάληξης -us.
- Η κτητική αντωνυμία **meus, mea, meum** είναι η μόνη που σχηματίζει **κλητική ενικού** στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος: **meus/mi** και **mea** αντίστοιχα.
- **De interficiendo Caesare, unguium resecandorum causa, ad eam obiurgandam**: υποχρεωτικές γερουνδιακές έλξεις. Η μορφή τους **πριν** την έλξη: **de interficiendo Caesarem, ungues resecandi causa, ad obiurgandum eam**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIX

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να εντοπιστούν οι περιπτώσεις της γερουνδιακής έλξης που υπάρχουν στο κείμενο.

Να διευκρινιστεί αν η έλξη είναι υποχρεωτική ή όχι.

Λύση

- **De interficiendo Caesare:** υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί πριν την έλξη η φράση θα είχε ως εξής: *de interficiendo Caesarem*. Θα είχαμε, δηλαδή, εμπρόθετη αφαιρετική του γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική, που απαιτεί γερουνδιακή έλξη.
- **Unguium resecandorum causā..:** υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί πριν την έλξη η φράση θα είχε ως εξής: *ungues resecandi causā*. Θα είχαμε, δηλαδή, εμπρόθετη γενική του γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική, που απαιτεί γερουνδιακή έλξη.
- **Ad eam obiurgandam:** υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί πριν την έλξη η φράση θα είχε ως εξής: *ad obiurgandum eam*. Θα είχαμε, δηλαδή, εμπρόθετη αιτιατική του γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική, που απαιτεί γερουνδιακή έλξη.

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Στα παρακάτω παραδείγματα να προστεθεί στο γερούνδιο το αντικείμενο που βρίσκεται μέσα σε παρένθεση και να γίνει η γερουνδιακή έλξη· να διευκρινιστεί αν η έλξη είναι υποχρεωτική ή όχι:

- **Romam venimus ad videndum (Paulam).**
- **Iuvenes cupidi erant videndi (puellas).**
- **Romae adfuius ad parandum (magnas divitias).**
- **Venit (libros) legendi causa.**
- **Discimus legendo (libros).**
- **Hoc genus (= είδος) armorum aptum est tegendo (corpora).** (tego = καλύπτω).

Λύση

- Romam venimus *ad videndum* (Paulam) → **Romam venimus ad Paulam videndam**, (υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε εμπρόθετο τύπο γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική).
- Iuvenes cupidi erant *videndi* (puellas) → **Iuvenes cupidi erant puellarum videndarum**, (όχι υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε απρόθετη γενική γερουνδίου).
- Romae adfuius *ad parandum* (magnas divitias) → **Romae adfuius ad magnas divitias parandas**, (υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε εμπρόθετη αιτιατική γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική).
- Venit (libros) *legendi causā* → **Venit librorum legendorum causā**, (υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε εμπρόθετη γενική γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική).
- Discimus *legendo* (libros) → **Discimus libris legendis**, (όχι υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε απρόθετη αφαιρετική γερουνδίου).
- Hoc genus (= είδος) armorum aptum est *tegendo*. (corpora) (tego = καλύπτω) → **Hoc genus armorum aptum est corporibus tegendis**, (υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη, γιατί έχουμε απρόθετη δοτική γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική).

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να μεταφραστεί στα λατινικά η πρόταση «ήλθαν πρέσβεις, για να ζητήσουν (peto) ειρήνη (pax)» με τους πέντε διαφορετικούς τρόπους που υποδεικνύουμε στις παρατηρήσεις.

Λύση

- **Legati venerunt, ut pacem peterent,** (δευτερεύουσα τελική πρόταση).
- **Legati venerunt, qui pacem peterent,** (δευτερεύουσα αναφορική-τελική πρόταση).
- **Legati venerunt pacem petitum,** (αιτιατική του σουπίνου).
- **Legati venerunt pacis petendae causā,** (causā.. + γενική γερουνδιακού) → υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη.
- **Legati venerunt ad pacem petendam,** (ad + αιτιατική γερουνδιακού) → υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLIX

ΑΣΚΗΣΗ Ι

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

interficiendo: το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα στη φωνή που βρίσκεται

cognovisset: το β' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού στη φωνή που βρίσκεται

rescandorum: το απαρέμφατο μέλλοντα στη φωνή που βρίσκεται

poposcit: η αφαιρετική του σουπίνου και το απαρέμφατο παρακειμένου στη φωνή που βρίσκεται

elapso: το απαρέμφατο μέλλοντα

praeripuisset: το γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα στη φωνή που βρίσκεται

molientem: το β' ενικό οριστικής μέλλοντα

experiri: το γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελείκου

essem interemptura: το β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας

cessisset: το α' πληθυντικό υποτακτικής παρακειμένου στη φωνή που βρίσκεται

Λύση

interficiendo: **interfice**

cognovisset: **cognosceretis**

rescandorum: **resectum iri**

poposcit: **postulatu, poposcisse**

elapso: **elapsurum esse**

praeripuisset: **praeripiunt**

molientem: **molieris/moliere**

experiri: **experta esset**

essem interemptura: **eritis interempturae**

cessisset: **cesserimus**

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙ

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

uxor: η δοτική πληθυντικού

vir: η κλητική ενικού

consilium: η γενική ενικού

unguium: η αφαιρετική ενικού

clamore: η αιτιατική ενικού

tonsoni: η γενική πληθυντικού

officium: η δοτική ενικού

temerarium factum: η αιτιατική πληθυντικού

certissimum indicium: η αφαιρετική πληθυντικού

aequo animo: η ονομαστική πληθυντικού

Λύση

uxor: **uxoribus**

vir: **vir**

consilium: **consilii/consili**

unguium: **ungue/ungui**

clamore: **clamorem**

tonsor: **tonsorum**

officium: **officio**

temerarium factum: **temeraria facta**

certissimum indicium: **certissimis indiciiis**

aequo animo: **aequi animi**

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση

Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

sui: η γενική πληθυντικού

eam: η δοτική πληθυντικού

cui: η αιτιατική ενικού αρσενικού γένους

hoc: η αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους

tale: η γενική ενικού

tibi: η γενική πληθυντικού

Λύση

sui: **suorum**

eam: **eis/iis/is**

cui: **quem**

hoc: **hac**

tale: **talis**

tibi: **vestri/vestrum**

ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση

secreto, temerarium, certissimum, aequo: να αντικατασταθούν τα παραπάνω επίθετα και επιρρήματα στους άλλους βαθμούς.

Λύση

secreto: **secreto/secrete, secretius, —**

temerarium: **temerarium, magis temerarium, maxime temerarium**

certissimum: **certum, certius, certissimum**

aequo: **aequo, aequiore, aequissimo**

ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση

[...] **unguium resecandorum causā** .: να εκφρασθεί ο σκοπός με τους άλλους γνωστούς τρόπους.

Λύση

[...] **unguium resecandorum causā** (causā + γενική γερονδιακού με υποχρεωτική γερονδιακή έλξη):

1. [...] **ut ungues resecaret** (τελική πρόταση)
2. [...] **quae ungues resecaret** (αναφορική-τελική πρόταση)
3. [...] **ungues resectum** (αιτιατική σουπίνου)
4. [...] **ad ungues resecandos** (ad + αιτιατική γερονδιακού με υποχρεωτική γερονδιακή έλξη).

LECTIO L(50): TA ANTΩNYMIKA EPIΘETA

Η θεωρία της ενότητας υπάρχει στο μέρος **Γραμματική**, στην ενότητα Τα αντωνυμικά επίθετα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ L

ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση

Να αναγνωριστούν όλοι οι τύποι των αντωνυμικών επιθέτων που υπάρχουν στο κείμενο. Να κλιθούν στο γένος και στον αριθμό που βρίσκονται.

Λύση

A'. Γραμματική αναγνώριση

uter: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *uter, utra, utrum* = ποιος από τους δύο, ποια από τις δύο, ποιο από τα δύο. (Το *uter* χαρακτηρίζεται και ως ερωτηματική αντωνυμία).

alii: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *alius, alia, aliud*¹ = άλλος, -η, -ο. (Το *alius* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη αντωνυμία).

solus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *solus, -a, -um* = μόνος, -η, -ο.

toto: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *totus, -a, -um* = όλος, -η, -ο.

neutrum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *neuter, neutra, neutrum* = ούτε ο ένας ούτε ο άλλος/ κανένας από τους δύο. (Το *neuter* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη αντωνυμία).

alter: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *alter, altera, alterum* = άλλος, -η, -ο. (Το *alter* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη αντωνυμία ή οριστική αντωνυμία).

alteri: δοτική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *alter, altera, alterum* = άλλος, -η, -ο. (Το *alter* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη αντωνυμία ή οριστική αντωνυμία).

ulla: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους του αντωνυμικού γένους *ullus, -a, -um* = κανένας, καμιά, κανένα. (Το *ullus* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη επιθετική αντωνυμία).

neuter: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου *neuter, neutra, neutrum* = ούτε ο ένας ούτε ο άλλος/ κανένας από τους δύο. (Το *neuter* χαρακτηρίζεται και ως αόριστη αντωνυμία).

Σημ. Κάποια από τα αντωνυμικά επίθετα χαρακτηρίζονται και ως αόριστες αντωνυμίες (*nullus, ullus, alter* κτλ.), βλ. και Αχ. Τζάρτζανος, *Λατινική Γραμματική*, ΟΕΔΒ Αθήνα, σελ. 44 και 48, § 59 και 62.

B'. Κλίση

Ονομ.	uter	alii	solus	totus	alter	ulla	neuter
Γεν.	utrius	aliorum	solius	totius	alterius	ullius	neutrius
Δοτ.	utri	aliis	solī	toti	alteri	ulli	neutri
Αιτιατ.	utrum	alios	solum	totum	alterum	ullam	neutrum
Κλητ.	-	-	-	-	-	-	-
Αφ.	utro	aliis	solo	toto	altero	ullā	neutro

ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση

Να αντικατασταθεί το αντωνυμικό επίθετο *ullus* (μαζί με την άρνηση) από το *nullus* σύμφωνα με το παράδειγμα που υπάρχει στις παρατηρήσεις.

Neque *ullus* servus venerat.

Neque *ulla* civitas melior est.

Neque ullus amicus ei erat.
Neque ullis locis hostes aderant.

Λύση

Nullus servus venerat.

Nulla civitas melior est.

Nullus amicus ei erat.

Nullis locis hostes aderant.

ΑΣΚΗΣΗ III

Εκφώνηση(άσκηση iv του σχολικού βιβλίου)

Να μεταφραστούν στα λατινικά οι προτάσεις:

Ούτε ο ένας ούτε ο άλλος είναι φίλος μου.

Πολεμούν (pugno) χωρίς καμιάν ελπίδα (spes).

Λύση

Neuter est amicus meus.

Sine ullā spe pugnant.

LECTIO LI (51): SUMMA GRAMMATICAE LATINAE ΣΥΝΟΨΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

I. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Το βοηθητικό ρήμα sum, fui, -, esse
- Οι 4 συζυγίες των ρημάτων
- Τα 15 ρήματα της γ' συζυγίας σε -io
- Αποθετικά - Ημιαποθετικά ρήματα
- Ανώμαλα ρήματα
- Τα ελλειπτικά ρήματα
- Απρόσωπα ρήματα (Verba impersonalia)
- Περιφραστική συζυγία (Coniugatio Periphrastica)
- Παραθετικά επιθέτων
- Παραθετικά επιρρημάτων
- Αντωνυμικά επίθετα

II. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- Αφαιρετική απόλυτη μετοχή (Ablativus absolutus)
- Τα είδη του χρονικού συνδέσμου cum
- Η ακολουθία των χρόνων (consecutio temporum)
- Η έκφραση της απαγόρευσης
- Β' όρος σύγκρισης-Απόλυτη σύγκριση
- Προσδιορισμός του τόπου & χρόνου
- Συντακτική λειτουργία των πλάγιων πτώσεων
- Οι ευθείες ερωτήσεις
- Σουπίνο, Γερούνδιο, Γερουνδιακό
- Δευτερεύουσες προτάσεις
- Γερουνδιακή έλξη-Προσδιορισμός του σκοπού σε ρήματα κίνησης
- Πλάγιος λόγος

III. ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΥΛΗ

Α Γραμματική

- Οι Αντωνυμίες

- Τα Επίθετα
- Τα Ουσιαστικά

Β' Συντακτικό

- Μετοχή
- Αυτοπάθεια-αλληλοπάθεια
- Ποητικό αίτιο
- Η σύνταξη του απαρεμφάτου
- Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική.

